

Saija Martikainen

“Se on muovannut minusta sellaisen kuin olen”

Koulukiusaamisen päättymisen koulukiusattujen kertomana

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Kasvatustieteiden Pro gradu -tutkielma

2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

“Se on muovannut minusta sellaisen kuin olen” Koulukiusaamisen päättymisen koulukiusattujen kertomana (Saija Martikainen)

Pro gradu -tutkielma, 78 sivua, 1 liitesivu
toukokuu 2019

Koulukiusaamista joutuu kokemaan 10–15 prosenttia perusopetukseen osallistuvista lapsista eri puolilla maailmaa. Joidenkin kiusattujen kohdalla kiusaaminen saattaa kestää koko peruskouluajan. Koulukiusaaminen vaikuttaa monin tavoin haitallisesti sekä kiusattuun että kiusaajaan. Pro gradu –tutkimuksessani tutkin sitä, miten koulukiusaamista kokeneiden henkilöiden koulukiusaaminen päättyi. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaiset asiat ovat johtaneet koulukiusaamisen päättymiseen tutkimukseen osallistuneiden kiusattujen kohdalla. Tutkimukseni perimmäinen tarkoitus on tuottaa tietoa siitä, miten kiusaamiseen voisi puuttua tehokkaasti.

Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä kuvaan kiusaamisen tutkimuksen historiaa sekä määrittelen kiusaamisen käsitteen ja mitä seuraamuksia kiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle. Teoreettisessa viitekehyksessä kuvaan lisäksi kiusaamisen puuttumiseen liittyviä ongelmia ja kiusaamisilmion syntymisen prosessia. Lopuksi esittelen kolme suomalaisissa kouluissa käytettyä kiusaamiseen puuttumiseen ja ehkäisyyn tarkoitettua interventio-ohjelmaa.

Tutkimukseni aineistona toimivat yli 15–vuotiaiden suomalaisten henkilöiden kiusaamiseen liittyvät kertomukset. Pyysin internetin keskustelupalstojen sekä Facebookin välityksellä kiusatuilta kirjoitelmia heidän kokemastaan koulukiusaamisesta. Lisäksi olen käyttänyt tutkimuksessani kolmea YouTube-videobloggaajan videota tutkimusaineistona. Nämä videot käsittelivät vloggaajien omia kiusaamisen kokemuksia. Tutkimusaineistooni kuului lopulta 13 kertomusta. Lopullisen aineistoni sain kerätyksi vuoden 2017 alussa. Tutkimukseni on kvalitatiivinen kerronnallinen tutkimus. Analysoin kertomukset aineistolähtöisesti soveltaen narratiivien analyysiä sekä narratiivista analyysiä.

Tutkimukseni tuloksista käy ilmi, että kiusaaminen päättyi kiusattujen kertomusten mukaan usein kiusatun siirtyessä uuteen kouluun tai peruskoulun päättyessä kiusatun siirtyessä jatko-opintoihin. Tulosten mukaan kiusatut hakivat apua kiusaamiseen ensiksi vanhemmiltaan ja osa kiusatuista haki apua opettajiltaan. Kiusaamiseen puuttuminen oli ollut kuitenkin vähäistä ja usein tehotonta. Useille kiusatuille kiusaaminen oli aiheuttanut arkuutta sosiaalisissa tilanteissa ja vaikeuksia luottaa toisiin ihmisiin. Lisäksi kiusaaminen oli aiheuttanut joillekin kiusatuista masennusta, syömishäiriöitä, itsetuhoisuutta sekä itsetuhoisia ajatuksia.

Tutkimukseni tulokset ovat linjassa aiempien tutkimuksien kanssa. Tutkimukseni voi auttaa lukijaa paremmin ymmärtämään, miten kiusaamisen ilmiö syntyy kouluissa ja mitä kiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle. Lukija saa myös tietoa siitä, miten kiusaamiseen on puututtu ja viitteitä siitä, miten kiusaamiseen tulisi puuttua. Lisätutkimusta tarvittaisiin vielä siitä, miten kouluissa puututaan kiusaamiseen konkreettisesti.

Avainsanat: kerronnallinen tutkimus, koulukiusaaminen, kiusaamiseen puuttuminen

Sisältö

1	JOHDANTO	5
2	KIUSAAMISEN TUTKIMUKSEN HISTORIAA	10
2.1	MITÄ KIUSAAMINEN ON	11
2.2	KIUSAAMISEN MÄÄRITTELYSTÄ	14
2.3	KIUSAAMISEN VAIKUTUKSET KIUSATULLE	20
2.4	KIUSAAMISEN PROSESSI.....	21
3	KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN	24
3.1	KIUSATUT EIVÄT KERRO	25
3.2	INTERVENTIO-OHJELMAT	27
3.2.1	<i>VAAKAMALLI</i>	29
3.2.2	<i>KiVa-KOULU OHJELMA</i>	30
3.2.3	<i>VERSO-OHJELMA</i>	32
4	TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS	34
4.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET	35
4.2	AINEISTONKERUUN MENETELMÄT	35
4.3	KERRONNALLINEN LÄHESTYMISTAPA TUTKITTAESSA KIUSAAMISEN PÄÄTTYMISTÄ	37
4.4	AINEISTON ANALYYSI.....	38
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
5.1	KIUSAAMISEN ALKU, KESTO JA KEINOT	43
5.2	KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN.....	46
5.3	EROON KIUSAAMISESTA OMIN VOIMIN JA TOISTEN AVULLA	49
5.3.1	<i>KIUSAAMISEN PÄÄTTYMINEN</i>	50
5.3.1	<i>YKSIN SELVIITYMÄÄN JÄTETYT</i>	51
5.3.2	<i>SOSIAALISESTI ERISTÄYTYNEET</i>	54
5.3.3	<i>KIUSAAMISEN AIHEUTTAMANA VÄÄRISTYNYT KEHON KUVA</i>	56
5.3.4	<i>ERILAISET</i>	58
5.3.5	<i>MATIAKSEN KERTOMUS</i>	61
6	POHDINTA	63
6.1	TULOSTEN YHTEENVETO	63
6.2	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	66
6.3	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	70
7	LÄHTEET	72

1 JOHDANTO

Norjalainen tutkijaryhmä (2018) tutki ryhmää nuoria henkilöitä, jotka eivät olleet töissä, koulussa tai työharjoittelussa. Ryhmän keski-ikä oli 24-vuotta ja 68% tutkimukseen osallistuneista oli miehiä. Jotkut tutkimukseen osallistuneista olivat väliaikaisesti poissa koulu- tai työelämästä, mutta osa tutkimusryhmään osallistuneista nuorista edusti haavoittuvaisempaa riskiryhmää. Tähän ryhmään kuuluneilla nuorilla oli ennenaikaisen eläköitymisen ja pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäämisen riski. 68% tutkimukseen osallistuneista nuorista, jotka olivat työn ja koulutuksen ulkopuolella olivat kokeneet koulukiusaamista kouluaikoinaan ja 39% väkivaltaa elämässään. Koulukiusaamista kokeneet olivat siis yliedustettuina tässä tutkittavien ryhmässä. Tämän tutkijaryhmän mukaan varhainen jääminen työmarkkinoiden ulkopuolelle vaikuttaa vahingollisesti yksilön terveyteen ja hyvinvointiin ja näin ollen muodostaa taloudellisen taakan yhteiskunnalle. (Sveinsdottir, Eriksen, Baste, Hetland, Reme, 2018)

Kiusaamisella näyttää useiden tutkimusten valossa olevan vakavat vaikutukset kiusatun sekä kiusaajan mielenterveydelle. Vaikutukset, jotka haittaavat usein kiusattuja ja kiusaajia vielä pitkälle aikuisuuteen asti. Ei ole siis mielestäni mikään ihme, että aiemmin mainitsemassani norjalaisessa tutkimuksessa, huomattiin yhteys kiusaamisella sekä työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisellä. (Kaltiala-Heino, Rimpelä, M., Marttunen, Rimpelä & Rantanen, 1999; Lereya., Copeland, Costello, & Wolke, 2015; Silberg, Copeland, Linker, Moore, Roberson-Nay & York, 2016)

Kiusaamista on tutkittu hyvin runsaasti yli neljäkymmenen vuoden ajan. Kiusaamista koskevia tutkimusartikkeleita löytyy tuhansia ja pro graduakin on tehty aiheesta runsaasti. Miksi siis lähteä tekemään gradua aiheesta, jota on jo tutkittu niin paljon? Jo ennen kuin sain opiskelupaikan Oulun Yliopistosta, olin päättänyt tehdä pro gradu - tutkielmani koulukiusaamisesta. Halusin tehdä tutkielmani aiheesta, jota on mielestäni tärkeä tutkia. Kuten Susan E. Chase (2013) ajattelee, joskus kertomusten kerronnan tärkeys nousee esiin tarpeesta ja halusta saada toiset kuulemaan yksilön tarinan. Esimerkiksi köyhä, syrjäytetty tai hyväksikäytetty yksilö haluaa kertomuksensa avulla tulla kuulluksi ja nähdyksi. Chasen mukaan narratiiviset tutkijat kuten muutkin laadulliset tutkijat pohtivat muutoksen mahdollisuutta ja sosiaalista oikeutta tutkittavissa asioissa. Jotkut tutkivat, kuinka kertomukset saavat aikaan muutosta ja toiset keräävät kertomuksia ja esittävät ne saadakseen aikaan muutoksia. (Denzin & Lincoln, 2013, 67-73) Keräsin pro gradu - tutkielmassani tutkimukseni aineistoksi kertomuksia kiusatuilta. Halusin,

että kiusatut pääsevät näin itse kertomaan kiusaamisen kokemuksistaan ja siitä, miten kiusaaminen heidän kohdallaan alkoi, päättyi ja mitä kiusaamisen jälkeen heille tapahtui. Lähetän valmiin työn tutkittaville, jotta he voivat halutessaan tutustua siihen.

Alakoulussa olen todistanut kiusaamista koululuokassani. Olen myös osallistunut kiusaamiseen. Luokassamme oli poika, jota kiusattiin. Yksi kiusaajista mm. hakkasi tämän pojan päätä lattiaan välitunnin päätteeksi koululuokassamme. Yleinen leikki ryhmässämme oli, että jos tätä poikaa vahingossa kosketti, sai ”tartunnan” mikä piti tartuttaa heti taas muihin oppilaisiin, ettei itse sairastuisi. Luokassamme oli pelonilmapiiri, jossa koko ajan piti olla varuillaan, etteivät kiusaajat vain alkaisi kiusata myös minua. Tästä syystä minäkin mielistelin kiusaajia ja kohtelin kiusattua, kuin hänellä olisi tauti, joka tarttuu minuun tai muihin. Hamaruksen (2009) mukaan kiusaajan motiivina on taata itselle asema tai status ryhmässä tai luokassa. Kiusaaminen on kiusaajalle väline, jolla hän saa itselleen valtaa, asemaa ja suosiota ryhmässä. Kiusattua ei uskalleta puolustaa, koska ei haluta kiusaamisen kohdistuvan itsen. Kiusaajan suosio tai status on pelon ylläpitämää, kukaan ei halua tulla kiusatuksi, joten toiset seuraavat kiusaamista sivusta ja myötäilevät kiusaajaa. (Saloviita ja muut, 2009)

En kokenut alakouluaiikoina, että minua olisi kiusattu. Olin vain kaikki välitunnit yksin. Minulla ei ollut yhtään ystävää koulussa, koulun ulkopuolella onneksi oli. En ole koskaan pitänyt sitä kiusaamisena, mutta gradun tekemisen myötä havaitsin, että olin ryhmän ulkopuolinen ja ryhmän ulkopuolelle jättäminen voi olla myös kiusaamista. Se ei ole kuten Maili Pörhölä (2008) kuvaisi suoraa fyysistä tai verbaalista kiusaamista vaan epäsuoraa kiusaamista, jossa yksilö eristetään ulos ryhmästä. (Autio, Eräranta & Myllyniemi, 2008, s. 95) Sain koulusta ystäviä ensimmäisen kerran viidennellä luokalla muuttaessamme toiselle paikkakunnalle. Ulkopuolelle jättäminen vaivasi minua kuitenkin koko peruskouluajan ja tämän jälkeen myöhemmin työelämässä.

Kun oli aika aloittaa gradun tekeminen, pohdin mistä lähtökohdasta lähden graduani tekemään. Tutustuin tutkimuskirjallisuuteen ja huomasin, ettei koulukiusaamisen päättymisestä ole juuri ollenkaan tutkimusta. Koulukiusaamista on tutkittu ilmiönä (Olweus & Mäkelä, 1992; Smith, Morita, Junger-Tas, Olweus, Catalano, Slee, 1999; Volk, Dane, & Marini, 2014), ja tutkimusta on ehkäisy ja puuttumisen interventio- sekä preventio-ohjelmista (Gellin, 2011; Hamarus, 2008; Kärnä 2012; Salmivalli 2012; Silva ja muut, 2017) sekä siitä, mitä kiusaaminen aiheuttaa kiusatulle (Kaltiala-Heino ja muut 1999; Lereya ja muut, 2015; Silberg ja muut 2016), mutta

en löytänyt tutkimusta, jossa olisi kiusatuilta kysytty, miten kiusaaminen päättyi heidän kohdallaan. Tutkielmani aiheena oli selvittää koulukiusaamista kokeneilta henkilöiltä, miten koulukiusaaminen päättyi heidän kohdallaan. Sen lisäksi pyrin selvittämään, auttoiko joku kiusattua kiusaamiseen puuttumalla, auttoiko joku kiusattua kiusaamisen aikana tai kiusaamisen päättymisen jälkeen sekä mitä kiusatulle tapahtui kiusaamisen jälkeen. Mielestäni kiusatun oma näkökulma kiusaamisen päättymiseen on tärkeä selvittää, jotta voisimme oppia uusia tapoja puuttua kiusaamiseen ja tekemään siitä lopun.

Kiusaamisen tutkiminen on mielestäni tärkeää siksi, että kiusaamisella on vakavat vaikutukset kiusattujen ja kiusaajien mielenterveyteen. Kiusaamisesta aiheutuneet mielenterveyden ongelmat vaikuttavat yksilöiden kykyyn opiskella ja tehdä työtä. Mielenterveyden ongelmista kärsivät tarvitsevat terveydenhuollollista apua. Kiusaaminen vaikuttaa näin kansantalouteemme kahdella tavalla, ensinnäkin se aiheuttaa terveydenhuollollisia kustannuksia kiusaamisen aiheuttamien sairauksien vuoksi ja toiseksi se estää mahdollisesti sairastuneiden työssäkäynnin ja näin ollen verovaroja ei kerry kuten pitäisi.

Tämän lisäksi kiusaaminen on yksilötasolla väärin ja aiheuttaa kiusatulle oppilaalle turhaa kärsimystä. Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, sanoo perusopetuslain 28 b § momenttikin. (30.12.2013/1263) Olen kuullut monien sanovan, ettei koulukiusaamista voi lopettaa, koska heidän mielestään sitä tulee aina olemaan. Näin voi olla, mutta mielestäni, aikuisilla on velvollisuus puuttua kiusaamiseen ja saada se loppumaan mahdollisimman varhain. Perusopetuslaki, sekä YK:n lasten oikeuksien sopimus 60/1991 velvoittavat aikuiset puuttumaan kiusaamiseen. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 19. artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee suojella lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Mielestäni lasten ei tule joutua kärsimään kiusaamisesta, vaikka se olisikin hyvin yleistä kouluissa ja kaikki ovat kohdanneet kiusaamista kouluissa tavalla tai toisella, joko kiusattuina, kiusaajina, kiusaajan apurina, kiusatun puolustajana tai kiusaamisen hiljaisena hyväksyjänä. (Salmivalli, 2010, s.67-75)

Tutkielmani on laadullinen narratiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa, tutkija keskittyy oppimaan ja ymmärtämään niitä merkityksiä, joita tutkittavilla on tutkimusaihetta ja ongelmaa kohtaan. Kvalitatiivinen tutkimus on koko ajan kehittyvä, tutkija ei voi tiukasti ennustaa tutkimuksensa kulkua esimerkiksi aineistonkeruutapa, tutkimuskysymykset tai tutkittavat voivat muuttua tutkimuksen aikana. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija yrittää saada aikaiseksi

monitahoisen kuvan tutkittavasta asiasta. Tähän kuuluvat monitahoisten näkökulmien kuvaaminen, tilanteeseen vaikuttavien seikkojen löytäminen sekä tutkimuskohteen laaja kuvaaminen. Laadullisen tutkimukseen ei kuulu syy-seuraussuhteiden löytäminen vaan eri tilanteisiin vaikuttavien monimutkaisten tekijöiden ymmärrys. (Creswell & Creswell, 2007, 37-39)

Tutkimusaineistonani käytin koulukiusattujen kertomuksia koulukiusaamisesta sekä videoblogeja Youtube-kanavalta. Aineistoksi halusin tutkielmassani koulukiusaamista kokeneiden kiusattujen kertomuksia. Aluksi pohdin haluaisiko koulukiusaamista kokeneet kertoa kokemuksistaan haastattelussa, mutta loppujen lopuksi arvelin, että kiusatuille olisi ehkä helpompaa kirjoittaa kokemuksistaan kuin kertoa asiasta ventovieraalle. Ajattelin, että koulukiusaamisen kokemukset ovat kiusatuille liian herkkätuntoinen aihe kerrottavaksi haastattelussa ihmiselle, jota he eivät tunne. Tutkimusaineistoni keräsin lähettämällä kirjoituspyynnön usealle eri internetin keskustelupalstalle sekä Facebookin kautta Oulun ja Kuopion puskaradioihin. Pyysin myös muutamalta videobloggaajalta luvan käyttää heidän videoita tutkimusaineistona. Näin ollen sain tutkimusaineistoni koottua. Lopulta tutkimusaineistoksi kertyi 10 kirjoitettua kertomusta sekä 3 litteroitua videoblogia Youtube-kanavalta.

Aloitan pro gradu - tutkielmani luvussa 2 katsauksella koulukiusaamisen tutkimuksen historiasta, sillä mielestäni se avaa myös koulukiusaamisen määritelmää paremmin. Saman luvun aluluvussa 2.1 kuvataan eri tutkimuksien valossa, mitä kiusaaminen on yleisesti, millaisia asioita siihen yleensä nähdään kuuluvaksi ja miten yleistä kiusaaminen kouluissa on. Luvussa 2.2. pureudutaan tarkemmin kiusaamisen määrittelemiseen tutkimuksissa. Yhteistä, kaikkien tutkijoiden hyväksymää määritelmää kiusaamisesta ei vielä ole ja siksi kiusaamisesta löytyy monta erilaista määritelmää. Luvussa 2.3 kuvaan sitä, millaisia tuloksia eri tutkimuksissa on saatu siitä, millaisia asioita kiusaaminen aiheuttaa kiusatuille.

Luvussa 3 keskitytään kiusaamisen puuttumiseen. Ensin kerron siitä, miten tehokasta puuttuminen on Suomessa tutkimusten valossa. Luvussa 3.1. kuvaan, sitä miksi kiusaamiseen puuttuminen on yleensä ongelmallista. Opettajilla ei ole aina tietoa kiusaamisesta, sillä kiusatut eivät kerro kiusaamisesta aikuisille kovinkaan usein. Luvussa 3.2 keskityn kokonaan Päivi Hamaruksen ja Pauli Kaikkosen (2008) tutkimukseen kiusaamisen prosessista, jossa kuvataan miten kiusaaminen prosessina alkaa kouluissa ja miten se etenee. Luvussa 3.3 keskitytään kiusaamisen puuttumisen interventiomalleihin aluksi yleisellä tasolla ja lopuksi tarkemmin kolmesta Suomessa yleisemmin käytetystä interventiomallista: Vaakamallista, KiVa-koulu ohjelmasta sekä Verso-ohjelmasta.

Luvussa 4 kerron tutkimukseni metodologisista lähtökohdista ja tutkimuksen toteutuksesta. Tutkimukseni on laadullinen narratiivinen tutkielma, joka nojaa konstruktivistiseen näkemykseen tiedon rakentumisesta. Ensimmäisessä luvun 4 alaluvussa kuvaan tutkimuskysymyksiäni. Seuraavissa luvun 4 alaluvuissa kuvaan yleisesti narratiivisuudesta tutkimuksessa, kerron aineistoni keräämisestä sekä kuvaan aineistoani tarkemmin. Luvussa 4.4 kuvaan narratiivista aineiston analyysiä ja luvussa 4.5 kerron tarkemmin siitä, miten käytin narratiivista analyysia oman aineistoni analysoinnissa.

Luvussa 5 kerrotaan tutkimuksen tuloksista. Aluksi kuvaan tuloksia kiusaamisen alusta ja kestosta, siitä miten tutkittavia kiusattiin, kiusaamiseen puuttumisesta sekä kiusaamisen päättymisestä. Tämän jälkeen luvussa 5.7 olen kirjoittanut neljä erilaista kertomusta tutkimusaineiston pohjalta. Nämä neljä kertomusta on otsikoitu seuraavalla tavalla tuloksia osioon: ”Yksin selviytymään jätetyt”, ”Sosiaalisesti eristäytyneet”, ”Kiusaamisen aiheuttamana vääristynyt kehon kuva”, ja ”Erilaiset”. Viimeisenä olen kirjoittanut ”Matiaksen kertomuksen”, tämä kertomus on keksitty aineiston pohjalta.

Tutkielmani lopussa on vielä pohdinta osio, jossa aluksi kerron tutkimukseni tärkeimmät tulokset tutkimuskysymyksiin pohjautuen. Lisäksi pohdin tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä ja lopuksi teen johtopäätöksiä tutkimukseni tuloksista ja yleisesti tutkimuksen toteuttamisesta ja pohdin mahdollisia uusia tutkimusaiheita.

2 KIUSAAMISEN TUTKIMUKSEN HISTORIAA

Smithin (2014) mukaan ensimmäinen tieteellinen artikkeli kiusaamisesta julkaistiin Pedagogisessa seminaarissa vuodelta 1897. Siinä Burk F.L. kirjoitti kiusaamisesta ja hännämisestä. Aihe kuitenkin hautautui vuosiksi tämän artikkelin jälkeen. Kiusaamisen systemaattisen tutkimuksen aloitti Dan Olweus 1970-luvulla, hänen kirjansa ”Aggression in the schools: bullies and whipping boys” vuodelta 1973 aloitti tutkimusten virran aiheesta. Kiusaamisen tutkimus alkoi ensin Skandinaviasta; Ruotsista, Norjasta ja Suomesta. (Smith, 2014 s. 32, Smith, Morita, Junger-Tas, Olweus, Catalano, Slee, 1999, s. 2)

Olweus kehitti kiusaamiseen liittyvän kyselyn 1980-luvulla. Kyselyn avulla pyrittiin arvioimaan kiusaamista Norjan kouluissa. Kyselystä tulikin tärkeä työkalu myöhemmälle tutkimukselle. Vuonna 1983 Norjassa alkoi kansallinen ”Kiusaamisen vastainen”-kampanja. Kampanjaa varten Olweus kehitti Norjan kouluihin kiusaamisen interventio-ohjelman. Tämän ohjelman liittyvän arvioinnin pohjalta Olweus kehitti Olweuksen kiusaamisen ehkäisy - ohjelman (1983-1985). Tuo uusi Kiusaamisen ehkäisy - ohjelma vähensi eri raporttien mukaan kiusaamista 50%. Tämä tulos innosti tutkijoita jatkotutkimuksiin. Myös Japanissa oli tuohon aikaan kiusaamiseen liittyvää tutkimusta, josta Euroopassa ei oltu tietoisia. Japanissa japanilainen käsite ijime vastaa Smithin mukaan parhaiten kiusaamisen käsitettä. Tutkija Yohji Morita määrittelee termin ijime niin, että se on aggressiivista käyttäytymistä, jossa se, jolla on valta-asema ryhmän interaktio prosesseissa, tavoitteellisesti ja yhteistyössä, aiheuttaa henkistä ja/tai fyysistä kärsimystä toiselle yksilölle ryhmän sisällä. (Smith, 2014, s. 13, 32-33)

Stavangerissa pidettiin vuonna 1987 eurooppalaisten tutkijoiden välinen tapaaminen. Tapaamisessa oli tarkoituksessa keskustella kiusaamisesta ja intervention strategioista. Tämän tapaamisen ansiosta kiusaaminen alettiin huomioida laajemmin länsimaissa. Olweuksen suunnittelemaa kiusaamiseen liittyvää kyselyä alettiin käyttää tutkimuksissa myös Skandinavian ulkopuolella. Myös vertaiskyselyjä alettiin käyttää tutkimuksissa. Näissä vertaiskyselyissä oppilaat ilmoittivat sen, ketä kiusataan tai kuka kiusaa, kun taas Olweuksen kyselyssä oppilaat kertovat omista kiusaamisen kokemuksistaan. Vuosina 1989-1990-luvun puoliväliin saakka kiusaamisen määritelmä laajeni tutkimuksissa. Tällöin määritelmään liitettiin myös epäsuora sekä sosiaalinen kiusaaminen. Myös kiusaamisen tutkimus muuttui enemmän kansainväliseksi eurooppalaisten tutkijoiden ja pohjoisamerikkalaisten sekä japanilaisten tutkijoiden välillä. (Smith, 2014, s. 33)

Kiusaamisen tutkimuksesta tuli tärkeä kansainvälinen tutkimusohjelma 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2004 välisenä aikana. Monia julkaisuja ilmestyi ja tutkimuksia julkaistiin merkittävästi eurooppalaisissa ja kansainvälisissä konferensseissa. Kyselyjä ja interventioita tapahtui useissa maissa. Vuonna 1996 Christina Salmivallin ja hänen tutkimusryhmänsä tutkimustyössä esiteltiin ensimmäistä kertaa ne roolit, joita kiusaamistilanteissa esiintyy. USA:ssa tehtiin tutkimusta mm. uhriksi joutumisesta ja kiusaamisesta ja lisäksi merkittävää tutkimusta tehtiin Australiassa ja Uudessa-Seelannissa. (Smith, 2014, s.33-34)

Peter Smithin (2014) mukaan uutta tutkimusaaltoa edustaa etenkin nettikiusaamiseen liittyvä tutkimus. Ensimmäiset huomiot nettikiusaamisesta ilmestyivät mediassa vuosina 2000-2001. Aluksi nettikiusaaminen ilmeni tekstiviesteissä ja sähköposteissa. Nykyisin nettikiusaamisen muodot ovat monipuolistuneet monien uusien sosiaalisten nettikanavien, kuten Facebookin kautta. Nettikiusaamiseen liittyvä tutkimus on lisääntynyt vuosien saatossa voimakkaasti tähän päivään asti. (Smith, 2014, s.33)

2.1 MITÄ KIUSAAMINEN ON

Kiusaaminen on vakava ongelma, joka vaikuttaa miljooniin ihmisiin vuosittain. Kiusaamista ilmenee lähes kaikissa tunnetuissa kulttuureissa ja sosiaalisissa tiloissa, kuten kouluissa, perhekodeissa, virkistystoiminnassa, työssä ja vankiloissa. Kiusaamisesta on julkaistu tuhansia tutkimusartikkeleita. (Volk, Veenstra & Espelage, 2017, s.34)

Tuija Huukin mukaan suuri osa kouluissa tapahtuvasta väkivallasta vaikuttaa vähäpätöiseltä, arkipäiväiseltä ja normaalilta toiminnalta. Huuki katsoo kuitenkin, että myös hienovarainen vallan väärinkäyttö tulisi nimetä väkivallaksi, sillä se on toista vahingoittavaa ja tämän yksilön ihmisoikeuksia loukkaavaa. Se on eettisesti kyseenalaista toimintaa ja se rajoittaa joidenkin oppilaiden pääsyä tiedon ja kulttuurin tuotantoon. Se kapeuttaa ja suuntaa identiteetintuotannon mahdollisuuksia ja siten myös oppilaan mahdollisuuksia turvalliseen kasvuun ja kasvuympäristöön. (Huuki, 2010, s. 84)

THL:n vuoden 2017 lasten ja nuorten hyvinvointi kouluterveyskyselyn mukaan vähintään kerran viikossa kiusatuksi tulee seitsemän prosenttia perusopetuksen 4. ja 5.-luokkalaista lapsista ja kuusi prosenttia 8. ja 9.-luokkalaista koululaisista. Prosentti lukiolaisista koki säännöllistä ja toistuvaa koulukiusaamista ja ammattiin opiskelevista kolme prosenttia. Kyselyn mukaan pojat kokivat tulleen kiusatuiksi yleisemmin kuin tytöt kaikissa ikäryhmissä.

Vuonna 1999 tehdyn suomalaisen tutkimuksen mukaan n. 10 % lapsista kiusataan viikoittain kouluissa. Salmivallin (2010) mukaan kiusattujen suhteellinen osuus kouluissa on 5-15 % 10–15-vuotiaiden lasten ja nuorten ryhmissä. Poliisiammattikorkeakoulun sekä oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan fyysistä ja väkivaltaista kiusaamista viimeisen 12 kuukauden aikana oli kokenut 10 % vastaajista sekä henkistä kiusaamista 20 % vastaajista. Kysely tehtiin sekä 6. että 9. luokan oppilaille ja tässä tutkimuksessa oli mukana kaikki vertaisten toisiinsa kohdistama väkivalta ja kiusaaminen eli myös sisarusten välinen väkivalta. Eri tutkimusten mukaan kiusaaminen näyttäisi olevan yleisempää alakoulussa ja vähenevän hiukan yläkouluun siirryttäessä. Kiusaaminen jatkuu joskus vuodesta toiseen ja saattaa kestää koko peruskouluajan ja joskus se saattaa jatkua jopa toiselle koulutusasteellekin. (Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola, 2008; Halme, Hedman, Ikonen & Rajala, 2018; Kaltiala-Heino ja muut, 1999; Salmivalli, 2010)

Peter K. Smithin ja Yohji Moritan (1999) mukaan kiusaaminen on alakategoria aggressiiviselle käytökselle, mutta erityisen ilkeälle aggressiiviselle käytökselle, sillä se kohdistetaan usein toistuvasti uhuriin, joka ei kykene puolustamaan itseään kyllin tehokkaasti. Kiusaamisen uhri saattaa olla alakynnessä, nuorempi, heikompi tai epävarmempi. Kiusaaja tai kiusaajat käyttävät hyväksien tilannetta aiheuttaakseen harmia uhrille ja saadakseen näin tunnustusta vertaisryhmässään tai korottaakseen statustaan vertaisryhmässään tai joskus ansaitakseen rahaa tai tavaroita varastamalla niitä kiusatulta. Se, että kiusaamista yleensä tapahtuu, johtuu seuraavista seikoista; kiusaajan psykologiasta, ryhmän muiden henkilöiden antamasta hiljaisesta hyväksynnästä kiusaamiselle, kiusatun vastareaktiosta sekä siitä institutionaalisesta ympäristöstä, jossa kiusaamiselle suodaan (tai ei suoda) mahdollisuus. (Smith, ja muut 1999, s. 1) Maili Pörhölän mukaan koulutovereidensa toistuvan ja usein pitkäkestoisen kiusaamisen kohteeksi joutuu keskimäärin 10–15 prosenttia perusopetukseen osallistuvista lapsista eri puolilla maailmaa. (Autio, Eräranta & Myllyniemi, S. 2008, s. 95)

Seuraavana kuvailen ensin, miten kiusaaminen näyttäytyy esimerkiksi ulkopuolisille peruskoulun arjessa ja seuraavassa luvussa kuvailen enemmän tämän kiusaamisena kutsutun ilmiön tarkempaa teoreettista määrittelyä. Pörhölän mukaan (2008) tutkimuskirjallisuudessa erotetaan yleensä toisistaan suoran ja epäsuoran kiusaamisen muodot. Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan sellaista kiusaamista, jossa uhria satutetaan fyysisesti ja/tai verbaalisesti. Epäsuoralla kiusaamisella tarkoitetaan sellaista kiusaamista, jossa kiusattua satutetaan kiertoteitse esimerkiksi vahingoittamalla hänen vuorovaikutussuhteitaan tai sulkemalla hänet pois joukosta. (Autio ja muut, 2008, s. 95)

Fyysistä kiusaamista Pörhölän (2008) mukaan voi olla esimerkiksi lyöminen, töniminen ja potkiminen tai se voi olla uhrin omaisuuden tai koulutöiden viemistä tai vahingoittamista. Verbaalinen kiusaaminen Pörhölän mukaan on esimerkiksi loukkaavaa nimittelyä, uhkailua, pakottamista ja kiristämistä tai kiusatun olemuksen, ulkonäön, omaisuuden tai käyttäytymisen pilkkaamista tai kiusatun naurunalaiseksi tekemistä. Epäsuora kiusaaminen Pörhölän mukaan voi olla esimerkiksi uhrin arvostelemista hänen selkensä takana tai vahingollisten juorujen ja perättömien juttujen levittämistä hänestä. Tällaisilla kiusaamisen tavoilla vaikutetaan siihen, mitä vertaiset ajattelevat uhrista ja miten nämä käyttäytyvät häntä kohtaan. (Autio ja muut, 2008, s. 95)

Dan Olweuksen (1992) mukaan kiusaamista on kahdenlaista, suoraa kiusaamista ja epäsuoraa kiusaamista. Olweuksen mukaan suoraa kiusaamista on avoimet hyökkäykset uhrin kimppuun ja epäsuora kiusaaminen on sosiaalista eristämistä ja ryhmästä poissulkemista. Olweus mainitsee, että epäsuora kiusaaminen on näkymättömämpi kiusaamisen muoto. (Olweus & Mäkelä, 1992, s.15)

Smith ja Morita (1999) kuvaavat sitä, kuinka eri maissa tehdyissä tutkimuksissa on huomattavissa se, että kiusaamisella on nähtävissä yhteisiä piirteitä ympäri maailman. Kiusaaminen eroaa sukupuolten mukaan, esimerkiksi niin, että pojat käyttävät enemmän suoraa fyysistä väkivaltaa kiusatessaan ja tyttöjen kiusaaminen on enemmän epäsuoraa henkistä väkivaltaa. Toinen yhteinen piirre on, että kiusatut eivät yleensä kerro kiusaamisesta kellekään tai hae apua. (Smith ja muut, 1999, s. 2)

Päivi Hamaruksen mukaan kiusaaminen voi olla fyysistä, henkistä, sosiaalista ja sähköisissä viestimissä tapahtuvaa suoraa tai epäsuoraa kiusaamista. Hamarus mainitsee, että tutkimusten mukaan tyttöjen kiusaaminen on usein sosiaalista eristämistä ja pahan puhumista. Pojilla on taas yleisempää fyysinen kiusaaminen. Hamarus kuitenkin mainitsee, että tytöilläkin esiintyy fyysistä väkivaltaa ja pojilla epäsuoran kiusaamisen piirteitä. (Hamarus, 2012, s. 38–39)

Kaj Björkqvistin ja Karin Östermanin mukaan (1999) eri tutkimuksissa on myös nähtävissä, että kiusaajat käyttivät aggressiivista kiusaamista enemmän samaa sukupuolta olevaan uhriinsa kuin eri sukupuolta olevaan uhriin. Tytöt käyttävät tutkimusten mukaan enemmän epäsuoraa kiusaamista ja pojat taas suoraa kiusaamista. Kuitenkaan tästä ei pitäisi päätellä, Björkqvistin ja Östermanin mukaan, että jos kiusaaminen on henkistä eikä fyysistä, että se aiheuttaisi vähemmän psykologista harmia kiusatulle. Itseasiassa tutkimukset näyttävät, että epäsuora kiusaaminen on erittäin kivuliasta kiusatulle. (Smith ja muut, 1999, s. 59)

Ken Rigbyn (2010, s.15) mukaan opettajat ja aikuiset näkevät usein kiusaamisen vain fyysisenä kiusaamisena. Rigbyn mukaan sanallinen kiusaaminen on kuitenkin yleisintä kiusaamista ja se on yhtä vahingoittavaa kuin fyysinenkin kiusaaminen. Epäsuora kiusaaminen kuten poissulkeminen, juorujen levittäminen ja loukkaavat viestit elektronisten kommunikaatiovälineiden kautta ovat usein kaikkein vahingoittavimpia kiusaamisen muotoja ja yhtä yleisiä kuin fyysinen tai verbaalinen kiusaaminenkin.

2.2 KIUSAAMISEN MÄÄRITTELYSTÄ

Kiusaamisen ilmiö on koettu tärkeäksi tutkia ja sitä on tutkittu viimeiset kaksi vuosikymmentä ja tutkijat ovat tuottaneet satoja tai jopa tuhansia tutkimuksia aiheesta. Hyvin yleisesti tutkimuksissa on käytetty Dan Olweuksen luomaa määritelmää kiusaamisesta. (Volk, Dane & Marini, 2014, s.327-328)

Volkin, Danen ja Marinin (2014) mukaan Olweuksen määritelmä kiusaamisesta on osoittautunut erittäin hyödylliseksi tutkimuksen lähtökohdaksi, mutta se syntyi aikana jona empiirisiä ja teoreettisia todisteita kiusaamisesta ei vielä ollut. He ehdottavat uudistettua määritelmää, joka perustuu uusiin tutkimuksiin ja joka yhdistää ekologiset ja evoluutionaariset näkökulmat teoriaan. Heidän määritelmänsä mukaan "kiusaaminen on aggressiivista tavoitteellista käyttäytymistä, joka vahingoittaa toista yksilöä vallan epätasapainon yhteydessä". (Volk ja muut, 2014, s.327)

Volkin ja muiden (2014) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet selvästi, että henkilöt, jotka kiusaavat ovat taipuvaisia käyttämään aggressiota pyrkiessään instrumentaaliin tavoitteisiin. Näiden tutkijoiden mielestä kiusaamista tulisi tutkimusten valossa pitää tavoiteohjattuna käyttäytymisenä. Tämä ei tarkoita sitä, että kiusaajat eivät käytä reaktiivista aggressiota, kun heitä provosoidaan vaan, että aggressiivisella käyttäytymisellä on oltava instrumentaalinen tai ennakkoiva tehtävä jos se luokitellaan kiusaamiseksi. Tällainen kiusaamisen määritelmä mahdollistaa tutkijoiden tehdä selkeästi eron kiusaamisen ja tahattoman tai reaktiivisen aggression välillä. (Volk ja muut, 2014, s.329-331)

Robin May Schottin (2014) mukaan ei ole toivottavaa eikä mahdollista antaa määritelmää kiusaamisesta, joka olisi yleisesti validi tai lopullinen. Tutkimus kiusaamisesta ilmenee tietyissä kansallisissa, kulttuurisissa sekä kielellisissä ympäristöissä ja nämä kaikki kolme osa-aluetta osallistuvat komponentteina yleisempään ymmärrykseen kiusaamisesta. Schottin mukaan kiu-

saamisen tutkimuksessa on ollut kolme erilaista paradigmaa vastata kysymykseen ”mitä kiusaaminen on?”. Näissä kaikissa kolmessa paradigmassa oletetaan, että on yksi yleinen käsite, johon kiusaaminen voidaan sisällyttää. Paradigmat ovat yksilöllinen aggressio, sosiaalinen väkivalta ja toimimaton ryhmädynamiikka. Niistä ensimmäisessä kiusaaminen nähdään yksittäisenä aggression muotona. Toisessa kiusaaminen nähdään sosiaalisen väkivallan muotona ja kolmannessa kiusaaminen nähdään toimimattoman ryhmädynamiikan muotona. Nämä kolme tapaa määritellä kiusaaminen ovat Schottin mukaan tällä hetkellä johtavia käsitteellisiä lähestymistapoja kiusaamiseen. Nämä paradigmat ovat Schottin mukaan voimakkaasti vaikuttaneet siihen, mitä kiusaamisella on ymmärretty. On kuitenkin tutkijoita, jotka haastavat nämä kolme paradigmaa. Schottin mukaan olisi tärkeää ymmärtää kiusaaminen monimutkaisena todellisuutena. (Schott & Sondergaard 2014, s.24-36)

Schottin näkemyksen mukaan kiusaamisen tutkimuksessa on ollut hallitsevana paradigmana yksilöpsykologian ja kasvatustieteen menetelmät. Tämä yksilöpsykologisen tutkimuksen hallitseva paradigma on johtanut erittäin homogeeniseen tutkimuskenttään. Tutkijat ovat tyypillisesti omaksuneet sen määritelmän kiusaamiselle, että kiusaaminen on yksittäinen aggression muoto. Schottin mukaan Dan Olweuksen määritelmässä kiusaaminen nähdään yksittäisenä aggression muotona. Tutkijat ovat soveltaneet tätä määritelmää omiin kansallisiin ja kulttuurisiin konteksteihinsä. Tutkimuksen homogeenisuus on vahvistanut tämän määritelmän hallitsemattomuutta. Yhä kasvava määrä sosiaalipsykologeja haastaa kuitenkin tätä hallitsevaa paradigmaa. (Schott & Sondergaard 2014, s.24-36)

Dan Olweuksen kiusaamisen määritelmä vuodelta 1973 oli ensimmäinen määritelmä tutkimuksissa. Olweus määrittelee koulukiusaamisen niin, että oppilas on kiusattu tai kiusaamisen uhrina silloin, kun hän on toistuvasti ja pidemmän ajan altistettu negatiivisille teoille yhden tai useamman oppilaan taholta. Olweus haluaa erottaa kiusaamisen niistä aggressiivisista tilanteista, jolloin oppilaiden välille syntyy väkivaltainen riita hetkessä, vaikkakin sellaisessa tilanteessa voi yksilö olla isomman joukon uhrina. Äkkiarvaamatta syntyvissä väkivaltaisissa konflikteissa ei ole kiusaamisesta kyse, koska ne eivät ole tarkoituksellisia toistuvasti samaan yksilöön kohdistuvia negatiivisia tekoja. Koulukiusaamisessa yksilö, pieni ryhmä tai koko luokka kohdistaa negatiiviset teot yhteen yksilöön, kiusattuun. Kiusaajaporukassa toimii Olweuksen mukaan yleensä joku kiusaajista johtajana. (Smith, et.al., s.10-11)

Olweuksen mukaan kiusaamiseen liittyy aina seuraavat kolme kriteeriä. Ensimmäisenä kiusaaminen on joko aggressiivista käytöstä tai tarkoituksellista haitan aiheuttamista kiusattua kohtaan. Toiseksi Olweuksen mukaan kiusaamisen tulee tapahtua toistuvasti, jotta se voidaan määritellä kiusaamiseksi. Kolmanneksi kiusatun ja kiusaajan välillä ilmenee ns. voiman epätasainen suhde. (Smith ja muut, 1999, s.10-11)

Olweuksen (1992) mukaan koulukiusaamista ei ole se, jos kaksi yhtä vahvaa oppilasta tappelee tai riitelee. Negatiivisia tekoja Olweuksen mukaan voivat olla sanalliset teot kuten uhkaaminen, pilkkaaminen, hännääminen tai nimittely tai fyysiset teot kuten töniminen, lyöminen, potkiminen, nipistäminen tai pidättely fyysistä kontaktia käyttäen. Negatiivisia tekoja voivat olla myös sanattomat teot kuten ilmehtiminen ja elehtiminen, ryhmästä pois sulkeminen ja kieltäytyminen noudattamasta kiusatun toiveita. (Olweus & Mäkelä, 1992, s. 14–15)

Robin May Schott (2014) kritisoi Olweuksen määritelmää kiusaamisesta. Schottin mukaan Olweuksen määritelmässä oletetaan, että jokin luokkahuoneen ulkopuolinen asia on luokkahuoneen sisäisten ongelmien syy. Olweuksen määritelmä perustuu Schottin mukaan yksilöpsykologiaan, jossa nähdään asiat niin, että ongelmat koulussa johtuvat yksilöiden kasvuympäristöistä ja ongelmista siellä. Olweuksen mukaan aggressiivinen käytös johtuu huonosta kasvatuksesta ja lapsen hoidosta, etenkin jos päävastuussa oleva huoltaja on kasvatuksessaan kylmä ja poissaoleva sekä liian salliva. Tällainen huoltaja kasvattaa Olweuksen mukaan aggressiivisen lapsen, josta voi tulla kiusaaja. Kiusatut ovat taas Olweuksen teoriassa passiivisia, alistuvia, ahdistuneita, epävarmoja ja heikkoja. Kiusatuksi joutuminen johtuu Olweuksen mukaan taas ylisuojelevista vanhemmista. Olweuksen määritelmässä kiusaaja on luonnollisesti kiusaaja ja kiusattu luonnollisesti kiusattu ja syy siihen, että he ovat kiusaajia tai kiusattuja tulee heidän kasvuympäristöstään. Schottin (2014) mukaan viimeisimmissä tutkimuksissa on huomattu, että kiusaajan ja kiusatun roolit ovat muuttuvampia kuin Olweuksen teoria antaa olettaa ja ne voivat muuttua hyvinkin nopeasti. (Schott & Sondergaard, 2014, s.28-30)

Lisäksi Schottin (2014) mukaan Olweus olettaa kiusaamisen tapahtuvan vain kiusaajan tai kiusaajaryhmän ja kiusatun välillä. Schottin mukaan Olweus jättää huomiotta monia ryhmäprosesseja, jotka liittyvät niihin tilanteisiin, joissa kiusaamista ilmenee. Esimerkiksi kuinka ryhmä päättää yhdessä ketä päästetään ryhmään ja kenet jätetään pois ryhmästä. Schottin mukaan on myös ongelma, että Olweus määrittelee kiusaamisen olevan tahallista harmin aiheuttamista. Schottin mukaan on vaikea tieteellisesti määritellä mikä on tahallista. (Schott & Sondergaard, 2014, s.28-30)

Toisessa käsitteellisessä lähestymistavassa kiusaamisessa ei keskitytä yksilöllisiin syihin kuten yksilön aggressioon vaan syyt kiusaamiseen etsitään laajemmalla yhteiskunnasta. Tässä lähestymistavassa kiusaamisesta käytetään käsitettä ”sosiaalinen väkivalta”. Kiusaamiselle etsitään syitä yhteiskunnasta ja yksilön sosiaalisista olosuhteista, kuten esimerkiksi sosio-ekonomisesta taustasta tai mediasta. Schottin mukaan jotkut tämän lähestymistavan tutkijat ajattelevat, että sosiaaliset mullistukset ja muutokset yhteiskunnissa aiheuttavat kiusaamista kouluissa. Esimerkiksi epätasa-arvo tai maahanmuutto voi tämän näkemyksen mukaan olla kiusaamisen taustalla. Tällainen ymmärrys yhteiskunnallisista muutoksista voi auttaa Schottin mukaan tulkitsemaan tavallisia sosiaalisia tilanteita. Schottin mukaan kuitenkin tässä näkemystavassa on haittana se, että se ei ota huomioon tavallisia sosiaalisia ryhmiä kouluissa ja tavallista sosiaalista toimintaa ja elämää kouluissa. Schottin mukaan tässä sosiaalisen väkivallan paradigmassa kiusaaminen erotetaan irralleen tavanomaisista sosiaalisista tilanteista, joissa koululaiset elävät. (Schott & Sondergaard, 2014, s.31-34)

Schottin (2014) jaottelun kolmannessa paradigmassa kiusaaminen nähdään alistavan tai toimintahäiriöisen ryhmän toimintana. Tässä paradigmassa kiusaamisen aiheuttaa ryhmän sisäiset ongelmat eli ongelma nähdään ryhmän sisässä. Tämän näkemyksen mukaan tuhoava ryhmäajattelu on toimimattoman ryhmädynamiikan tuote ja koulukontekstissa se ilmentyy kiusaamisena. Schottin mukaan Cristina Salmivallin ja tämän työryhmän teoria kiusaamisesta ryhmäilmiönä on esimerkkinä tästä paradigmasta. (Schott & Sondergaard, 2014, s.34-37)

Cristina Salmivallin (2010) mukaan koulukiusaaminen on ryhmäilmiö. Salmivallin mukaan koululuokkien ryhmänormit edistävät usein koulukiusaamista. Ryhmänormit määrittelevät mikä on ryhmässä sallittua ja mikä ei. Ryhmä palkitsee tai rankaisee ryhmän jäseniä siitä, miten he toimivat ryhmänormien mukaisesti. Oppilaat tulevat usein toimineeksi kiusaamistilanteissa vastoin omaa kiusaamisenvastaista asennettaan. Ryhmässä oppilaille syntyy rooleja, jonka mukaisesti he toimivat kiusaamistilanteissa. Kiusatun (5-15 %) ja kiusaajan (7-10 %) lisäksi muita rooleja ovat kiusaajan apuri (7-10 %), kiusaajan kannustaja (15–20%) kiusatun puolustaja (15–20%) sekä hiljainen hyväksyjä (25–30%). Suluissa olevat prosentit tarkoittavat rooleissa olevien suhteellista osuutta 10–15-vuotiaiden lasten ja nuorten ryhmissä. (Salmivalli, 2010, s.43)

Tämä kolmas paradigma, joka keskittyy toimimattomiin ryhmiin ja ryhmän sisäiseen kiusaamiseen on Schottin mukaan täynnä normatiivisia termejä kuten oikea ja väärä, hyvä ja paha sekä oikeudenmukainen ja epäoikeudenmukainen. Epäsuorasti nämä tutkijat antavat ymmärtää, että ryhmät, joissa ei ole kiusaamista ovat toimivia ryhmiä ja että vain niissä on normaaleja

sosiaalisia ja moraalisia suhteita. Vaikka tämä kolmas paradigma tähdentää Schottin mukaan ryhmän vuorovaikutuksen roolia, ne eivät voi antaa analyysiä siitä miksi joistakin yksilöistä tulee kiusaajia tai kiusattuja. Niiden selitys Schottin mukaan palaa ensimmäiseen paradigmaan, jossa ne vetoavat lapsen epäsosiaalisen käyttäytymisen johtuvan kasvatuksesta ja biologisista syistä. Schottin mukaan tällainen lähestymistapa ei voi antaa analyysiä siitä miten tavallinen ryhmädynamiikka luo tilanteita, joissa myös tavalliset lapset saattavat olla kiusaajia tai aktiivisia sivustakatsojia. (Schott & Sondergaard, 2014, s.34-37)

Schott (2014) mainitsee teoksessa myös australialaisten tutkijoiden Ken Rigbyn ja Philip Sleen määritelmän kiusaamisesta. Schottin mukaan näiden tutkijoiden näkemykseen kuuluu elementtejä kaikista näistä kolmesta aiemmin mainitusta paradigmasta. Näiden kahden tutkijan näkemyksessä tulevat esiin valta ja alistaminen sekä epäoikeudenmukaisuus. Lisäksi he ottavat huomioon sosiaalisen kanssakäymisen ja ryhmän sisäisen toiminnan. Heidän näkemyksessään otetaan myös esiin sosiaalisen väkivallan raamit, mutta he sisällyttävät teoriaansa myös näkemyksen yksilön epäsosiaalisesta käytöksestä ja yksilöllisestä aggressiosta. Schottin mukaan heidän teoriassaan on hyvää se, että siinä otetaan huomioon roolien muuttuvuus ja mukautuvuus, lapsi voi olla toisaalla kiusaaja ja toisaalla kiusattu. Schottin mukaan tässä näkemyksessä ei kuitenkaan oteta huomioon sitä, kuinka ryhmä vaikuttaa yksilön mahdollisuuksiin toimia. (Schott & Sondergaard, 2014, s.36)

Schottin mukaan sisäänpääsyn ja poissulkemisen sosiaalinen dynamiikka on keskeistä ryhmille eikä sitä voida kokonaan ryhmistä poistaa, vaikka se aiheuttaakin ahdistusta ryhmän jäsenille. Muutokset ryhmissä sisäänpääsyn ja poissulkemisen välillä tapahtuu usein, eikä nämä paikat ryhmässä ole muuttumattomia. Joskus ulkopuolisen paikasta voi tulla jollekin yksilölle pysyvä, tällöin yksilö voi menettää kokonaan sosiaalisen merkityksen ryhmälle. Sosiaalinen merkitys ryhmälle perustuu yksilön tunnustamiseen. Kun yksilö joutuu systemaattisesti ulkopuoliseksi pitkäksi aikaa, kokemusta voidaan verrata psyykkiseen kidutukseen. Schott (2014, s. 44) tarkoittaa tällä sitä, että kiusaaminen aiheuttaa kiusatulle nöyryytystä, eristyneisyyttä ja ääritapauksissa hajottaa yksilön minuuden tunteen. Kiusaaminen aiheuttaa samoja asioita kuin kidutus, mutta Schottin mukaan kiusaamista ei pidä verrata tarkoitukselliseen, tavoitteelliseen ja auktorisoituun kidutukseen. (Schott, & Sondergaard, 2014, s.41-44)

Vaikka ryhmissä on epäoikeudenmukaisia tiloja, kaikki ryhmän jäsenet ovat vaarassa menettää tilansa ryhmässä. Tarve taistella tilasta ryhmässä on kiusaamiseen johdatteleva voima. Schottin oman määritelmän mukaan on tärkeä ymmärtää sosiaalisia prosesseja pienissä ryhmissä kuten

koululuokassa. Schott keskittyy normaalien ryhmien ryhmädynamiikkaan. Hänen teoriaansa kiusaamisen prosessista kuuluu neljä hypoteesia sosiaalisista prosesseista. Ensimmäisen hypoteesin mukaan valta kuuluu sosiaalisiin prosesseihin ja se jakautuu niin, että toisilla on enemmän materiaalista tai symbolista valtaa kuin toisilla. Kaikilla yksilöillä on mahdollisuus päästä käsiksi valtaan, roolien, funktioiden tai identiteettien jakelun johdosta yhteiskuntajärjestelmän sisällä. Koska valta hallitsee kaikkia yksilöjä yhteiskuntajärjestelmässä, kaikki ovat vaarassa ja alttiita menettämään etuoikeutensa. (Schott & Sondergaard, 2014, s.37-40)

Toisen hypoteesin mukaan konfliktit ovat luontaisia sosiaalisille suhteille. Näin ollen yhteiskunnasta ei voi hävittää konflikteja kokonaan toivoen saavuttavansa vakaat, harmoniset suhteet. Sen sijaan yhteiskunnan tulisi pyrkiä hoitamaan konflikteja. Yhteiskunnan sisällä konfliktit eivät ole jo olemassa olevien, luonnollisten vihamielisyyksien ilmaisu yksilöiden tai ryhmien välillä vaan pikemminkin ne kehitetään sosiaaliryhmän sisällä. (Schott & Sondergaard, 2014, s.37-40)

Kolmannen hypoteesin mukaan yhteisö määritellään sen kannalta kenet se päästää sisään ja kenet se sulkee ulos. Poissulkemista tarvitaan välttämättä yhteiskunnan rajojen perustamiseen (esim. kansallinen, maantieteellinen, kulttuurinen, poliittinen, taloudellinen, lingvistinen). Sellaiset rajat eivät ole jäykkiä vaan alituisesti paineen alaisena ja neuvoteltavissa uudelleen. Yksilöt tai ryhmät, jotka yhteisö sulkee pois, tulee pidetyksi 'toisena'. Periaatteessa 'toisen' käsite ei ole vahingollinen heille, jotka jätetään pois, koska he myös kuuluvat yhteisöön, joka määrittelee kenet se päästää sisään tai jättää pois. Jos yksilöt tai ryhmät tulevat suljetuiksi pois kaikista mahdollisista yhteisöistä ne menettävät sosiaalisen merkityksen elämässään (esim. tunnustaminen, oikeudet, etuoikeudet jne.). Yksilöt tai ryhmät, jotka liikkuvat rajojen poikki häiritsevät järjestäytymistä ja näin ollen niitä pidetään potentiaalisesti vaarallisena. (Schott & Sondergaard, 2014, s.37-40)

Neljännän hypoteesin mukaan ihmissuhteiden välittäjinä toimivat sosiaaliset instituutiot ja symboliset edustukset kuten kieli ja arvot. Kiusaaminen ilmenee usein virallisissa instituutioissa kuten kouluissa tai ryhmissä, joista yksilö ei voi helposti poistua. Jatkuva prosessi epävirallisten ryhmien muodostamiseksi sisään päästämisen ja poissulkemisen mekanismien välityksellä tuottaa kiusaamisen kontekstin. Muutokset tiloissa ovat vaarallisia ryhmän järjestykselle ja tämä tuottaa pelkoa ja ahdistusta riskistä joutua ulkopuoliseksi. Kiusaamista ilmenee, kun ryhmä vastaa tähän ahdistukseen projisoimalla uhkan tiettyihin yksilöihin. Nämä yksilöt tulevat poissulkemisen kautta 'toisiksi'. (Schott & Sondergaard, 2014, s.37-40)

2.3 KIUSAAMISEN VAIKUTUKSET KIUSATULLE

Sullivan (2011, 10) määrittelee kiusaamisen näin: ”Kiusaaminen on tietoista, tahdonalaista ja toistuvaa aggressiota ja/tai manipulaatiota ja/tai eristämistä yhden tai useamman yksilön taholta kohdistuen yhteen tai useampaan yksilöön.” Kiusaaminen heikentää ja vahingoittaa kiusatun fyysistä ja henkistä hyvinvointia. Kiusaamisesta aiheutuva haitta voi olla ulkoista (fyysistä) ja/tai sisäistä (henkistä). Sullivan ajattelee, että kaikki kiusaaminen aiheuttaa psykologista vahinkoa kiusatulle ja kiusaaminen voi vaikuttaa vahingollisesti myös sivusta katsojiin.

Suomessa vuonna 1999 tehdyn tutkimuksen mukaan niillä nuorilla, joita on kiusattu, tai jotka ovat kiusaajia, on suurentunut riski sairastua masennukseen sekä heillä on suurentunut riski itsetuhoisiin ajatuksiin ja käytökseen. Kiusaajat ovat tutkimuksen mukaan usein yhtä masentuneita kuin kiusatut ja itsetuhoisuus on kiusaajilla yleisempää. Samanlaisia tuloksia on saatu myös muissa maissa tehtyjen tutkimusten mukaan. Tutkimuksessa, joka toteutettiin sekä Englannissa että Yhdysvalloissa oleville lapsiryhmille, huomattiin, että lapsilla, joita kiusattiin toisten lasten taholta, oli suurentunut riski saada mielenterveyden ongelmia, kuin niillä lapsilla, joita ei kiusattu. Mielenterveysongelmia olivat mm. ahdistus ja masennus sekä itsetuhoisuus ja itsetuho ajatukset. Kiusatuilla oli tutkimuksen mukaan, jopa kaltoin kohdeltuja lapsia suurempi riski mielenterveysongelmiin. Tutkimuksen (1999) mukaan interventiot, joilla pyritään vähentämään kiusaamista ja puuttumaan siihen sekä psykiatrinen tutkimus ja hoito kiusatuille ja kiusaajille, auttaisi masennuksen ja itsetuhoisuuden ehkäisyssä. (Kaltiala-Heino ja muut, 1999; Lereya ja muut, 2015; Silberg ja muut, 2016)

Silbergin ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen mukaan lapset, joita on kiusattu, on merkittävästi suurentunut riski psykiatriisiin häiriöihin sekä lapsena että nuorena aikuisena. Kiusatuilla lapsilla on muita enemmän ahdistusta sosiaalisissa tilanteissa, itsetuhoisuutta, eroahdistusta, itsemurhayrityksiä sekä ADHD:ta lapsuudessa. Nuorilla aikuisilla, joita on lapsuudessa kiusattu, on kohonnut riski vakaviin masennuskausiin, paniikkihäiriöön ja masennukseen liittyvään itsetuhoiseen käytökseen. (Silberg ja muut, 2016)

Tutkijajoukon Lereya, Copeland, Costello ja Wolke vuonna 2015 toteuttaman tutkimuksen mukaan lasten kaltoinkohtelulla sekä kiusaamisella on samanlaisia haittavaikutuksia yksilöön kuten ahdistusta, masennusta sekä itsetuhoisuutta. Kiusaamisen ja kaltoinkohtelun vaikutukset terveyteen ja työllisyyteen voivat vaikuttaa yksilön varhaiseen aikuisuuteen tai jopa keski-ikään

saakka. Erityisesti ne lapset, joita oli kiusattu kärsivät aikuisina enemmän ahdistuksesta tai itsetuhoisuudesta kuin ne, joita oli lapsena kaltoin kohdeltu. Tässä tutkimuksessa huomattiin myös, että 40% kiusatuista lapsista oli myös perheensä kaltoin kohtelemia. Kaltoinkohtelulla tässä tutkimuksessa tarkoitettiin esimerkiksi fyysistä tai emotionaalista väkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Tässä tutkimuksessa, niillä lapsilla, joita oli sekä kaltoin kohdeltu kotona sekä kiusattu koulussa ilmeni hyvin usein mielenterveysongelmia. Kuitenkin, niillä lapsilla, joita oli vain kiusattu koulussa eikä ollut perheensä puolelta kaltoin kohdeltu, ilmeni saman verran mielenterveysongelmia. Tämän tutkimuksen mukaan kiusaamisella on samanlaisia ja joskus vaikeampia haittavaikutuksia nuoren aikuisen mielenterveyteen kuin kaltoinkohtelulla. (Lereya ja muut, 2015, 524-531)

Englannissa toteutetussa pitkittäistutkimuksessa, tutkimukseen osallistuneita tutkittiin vuodesta 1958 eli heidän syntymästä lähtien. Tähän osatutkimukseen otettiin sellaisia, joita oli vanhempien kertoman mukaan kiusattu 7- ja 11-vuotiaina. Tutkimus seuranta tehtiin, kun he olivat 23- ja 50-vuotiaita. Tämän osatutkimuksen mukaan, ne, joita oli toistuvasti kiusattu kärsivät enemmän masennuksesta, ahdistushäiriöstä ja itsetuhoisuudesta enemmän kuin ne, joita ei oltu kiusattu koulussa. Lisäksi heillä oli oppimisenvaikeuksia koulussa, fyysisiä ja kognitiivisia terveysongelmia sekä sosiaalisia ongelmia. Tämän tutkimuksen mukaan, kiusaaminen vaikuttaa kiusattujen sosiaaliseen, terveydelliseen ja ekonomiseen elämään vielä keski-iässä. (Takizawa, Maughan & Arseneault, L. 2014, s 777 -784.)

2.4 KIUSAAMISEN PROSESSI

Päivi Hamaruksen ja Pauli Kaikkosen (2008) tutkimuksessa käytettiin aineistona 13-15-vuotiaiden oppilaiden kirjoitelmia koulukiusaamisesta. Tavoitteena oli ymmärtää oppilaiden kiusaaminen ilmiönä koulu yhteisöissä ja oppilaskulttuurissa. Näiden oppilaiden tuottamien kertomusten kautta syntyi kiusaamisen prosessista kuvaus, jota kuvailen seuraavaksi. (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s.335)

Hamaruksen ja Kaikkosen tutkimuksessa tuli ilmi, että erilaisuus on kiusaamisen ydin. Kiusatussa on joku 'erilaisuus', jonka takia häntä aletaan kiusata. Kuka tahansa voi kuitenkin olla kiusattu, sillä tuo erilaisuus tuotetaan ryhmässä kiusaamisen kautta. Kiusatun oppilaan 'erilaisuus' nähdään negatiivisena ominaispiirteenä nuorisokulttuurissa ja vastaavasti sen vastakohtat olivat kulttuurissa toivottuja ja arvostettuja. Esimerkiksi tutkimuksen nuorten mielestä oppilaan

hiljaisuus, ujous, pelokkuus, herkkyyys, epämuodikkuus, sairaus, tyhmyys, lapsellisuus tai uskonnollisuus olivat niiden kulttuuristen ihanteiden vastakohtia, joita opiskelijat edustivat. (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s. 337)

Kiusaamisen aikana kiusaaja tai kiusaajien joukko kehittelevät kiusatulle tietyn maineen. Yleisö on tärkeä osa tämän maineen levittämisessä. Kiusatulle kehitetään maine erilaisten tarinoiden kautta ja nimittelemällä kiusattua. Tällä toiminnalla, tarinoiden keksimisellä kiusatusta ja nimittelemällä kiusattua, kiusaajat osoittavat sosiaalisen valtansa ja kontrollinsa. Kiusoittelu, hauskanpito kiusatun kustannuksella, hiljentäminen, huijaaminen, rituaalit ja ryhmän yhtenäisyys ovat tapoja kiusata. (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s.338)

Kiusaaminen alkaa yleensä kiusoittelulla. Kiusoittelun avulla kiusaaja saa selville, kuka lähtee mukaan kiusaamiseen ja tukee kiusaajaa. Kiusoittelu kertoo myös mitä mieltä yhteisö on kiusaamisesta ja miten kiusattu reagoi tilanteeseen. Seuraavaksi kiusatun kustannuksella pidetään hauskaa eli tehdään jotakin, joka saa kiusatun tuntemaan häpeää tai nolostumaan. Kun kiusattu on saatu nöyryytetyksi kiusaajan valta kasvaa. Samalla ryhmän yhteisöllisyys kasvaa kiusatun kustannuksella, kiusattu eristetään ryhmästä tai kiusattu eristää itsensä. (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s. 339)

Erojen ja samanlaisuuksien kautta oppilasyhteisö luo ja uusii sen kulttuuria. Kiusaaminen on tapa luoda ja uusia kulttuurisesti hyväksytyjä ja arvostettuja arvoja ja ideoita. Nämä liittyvät usein vaatetukseen, kauneuteen ja valtaan liittyviin ihanteisiin. Kiusaaja määrittelee mikä on erilaisuutta siinä oppilaskulttuurissa, jossa he elävät. Kiusaaja luo näin ryhmän ”me” ja ”ne”. Kiusaaja määrittelee mikä on hyväksytyä ”meille” ja mikä ei. Kiusatusta tulee ”me”-ryhmän yhteinen vihollinen, sillä ryhmän jäsenet eivät uskalla haastaa kiusaajaa ja hänen seuraajiaan. Kukaan ei uskalla puolustaa kiusattua, koska pelkäävät sosiaalista rangaistusta tai joutuvansa itsekkin kiusatuiksi. Ryhmän sosiaaliset rangaistukset ovat usein paljon ilkeämpiä kuin yleisesti virallisessa kulttuurissa voidaan kuvitella. Usein oppilaat eivät edes halua työskennellä ryhmä- tai paritöissä kiusatun kanssa, sillä ryhmän sosiaalinen paine estää sen. Oppilaat kokevatkin turvattomuutta tällaisissa ryhmissä, sillä he pelkäävät yhtä eristetyksi joutumista kuin kiusattukin. (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s.337-341)

Hamaruksen ja Kaikkosen (2008) tutkimuksesta kävi ilmi, että kiusaajat huijaavat opettajia kaksoismerkityksellisen kommunikaation avulla. Opettajan nähden kiusattua saatetaan tervehtiä, mutta kiusattu huomaa tämän tervehtimisen olevan epäaito. Opettajat eivät kuitenkaan huomaa näitä vihjeitä, eleitä ja ilmeitä, joita kiusaajat luovat kiusattuun. Oppilasyhteisö toimii sen

omien epävirallisten normistojen ja ihanteiden mukaan ja aikuinen yhteisö on usein melko tietämätön niistä. Jos kouluyhteisö ei ole tietoinen oppilaiden sosiaalisista suhteista, niistä arvoista, asenteista tai sosiaalisten suhteiden epävirallisista normistoista, jotka ovat oppilaiden käyttäytymisen takana, se saattaa vahingossa vahvistaa käyttäytymismallia, joka on itse asiassa ristiriitaisuudessa virallisten normistojen kanssa. Opettajien tulisikin, Hamaruksen ja Kaikkosen mukaan olla tietoisia siitä kulttuurista, jossa oppilaat elävät. Jotta opettaja voi estää kiusaamisen, tulee hänen tuntea omat oppilaansa. Opettajan tulisi näiden tutkijoiden mukaan kiinnittää huomionsa niihin pieniin vuorovaikutteisiin tilanteisiin kouluissa, jotta opettaja huomaa kiusaamisen ja pystyy puuttumaan siihen. (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s.341-343)

Tuija Huukin (2010, 71-82) tutkimuksen mukaan, kouluissa tapahtuva statuksen tavoittelu tai sen ylläpitäminen on monille pojille osa heidän sosiokulttuurista arkeaan. Väkipalta toimii tässä toiminnassa maskuliinisen kompetenssin ja hierarkian jäsentämisen välineenä. Tutkimuksessa tuli esille poikien keskuudessa yleistä väkipalasta toimintaa kuten toisia alentava huumori, huiputukset, väkipalalla uhka, tyttövihamielisyys sekä homofobia. Tämä toiminta jää usein piiloon aikuisilta. Hierarkian huipulla olevat pojat voivat määrittää mikä on hyväksyttyä tai arvostettua ja mikä ei. Heikon statuksen oppilaat taas joutuivat usein korkean statuksen poikien väkipalalla kohteiksi. Jos jollakin oppilaalla oli arvossa pidettyjä asioita, se lisäsi hänen kompetenssiaan ja toi hänelle valtaa ja aseman. Huukin tutkimus osoittaa, että koulupoikien sosiaalisissa suhteissa väkipalalta ei ollut välttämättä tarkoituksellista vaan enemmänkin poikien keskinäisen yhteisöllisen toiminnan sivutuote. Suuri osa väkipalasta kouluissa oli hienovaraista ja normalisoitunutta kontrollia, kurinpitoa sekä sosiaalisten rajojen ylläpitoa.

Tuija Huukin tutkimus haastaa tutkijoita ja kasvatushenkilöstöä kiinnittämään huomiota oppilaiden keskinäiseen huumoriin. Huukin tutkimuksessa huumori toimi oppilaiden avaintekijänä liikuttaessa tasa-arvoisen keskinäisen hauskanpidon ja väkipalalla raja-alueilla. Huukin mukaan kasvattajien tulisi kiinnittää huomionsa kouluissa oppilaiden väliseen kiusoitteeseen ja huumoriin ja tämä voisi auttaa tunnistamaan kouluväkipalalla mekanismeja jo ennen kuin väkipalalla on muodostunut systemaattiseksi samaan henkilöön kohdistuvaksi. Tätä kautta voidaan päästä väkipalalla ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen. (Huuki, 2010, 82)

3 KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Yhdysvaltalaisen tutkijoiden mukaan (Flannery ja muut, 2016) kiusaaminen vaikuttaa kiusaajiin, kiusattuihin sekä kiusaamista sivustaseuraajiin. Heidän mukaan kiusaaminen on alettu nähdä suurena, mutta estettävissä olevana yleisenä terveysongelmana, jolla on pitkälle kestävät vaikutukset osallisiin. Nämä tutkijat näkevät, että toimivan kiusaamisen ehkäisyohjelman tai tavan löytäminen on eriarvoisen tärkeää mutta ongelmallista. He ajattelevat, että yhden ratkaisun löytäminen kaikkiin kiusaamistapauksiin on epätodennäköistä. (Flannery ja muut, 2016)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuodelta 2017 teettämän tutkimuksen mukaan kouluista valtaosassa (89–96 %) oli käytössä joko opetussuunnitelmaan tai muuten kirjattu käytäntö kiusaamisen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, puuttumiseksi ja seurantaan silloin, kun kiusaamiseen on jo puututtu. Tämä THL:n tutkimus perustui kouluterveyskyselyyn vuodelta 2015 ja hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - kyselyyn vuodelta 2015. Muissa kouluissa oli käytössä muut yhteiset periaatteet näissä tilanteissa toimimiseksi. Pienessä osassa kouluja (1 %) ei ollut lainkaan yhteistä käytäntöä tai menettelytapaa kiusaamiseen liittyen. Seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi vain puolessa (56 %) oli opetussuunnitelmaan tai muuten kirjattu käytäntö. Muiden yhteisten periaatteiden mukaan toimittiin 24 % kouluista ja 20 % kouluista yhteistä käytäntöä ei ollut lainkaan.

THL:n vuonna 2015 tekemän tutkimuksen mukaan kiusattujen mielestä kiusaamiseen ei ole puututtu aikuisten toimesta peruskouluissa 65 %:lla kiusaamistapauksissa, lukioissa 85 %:ssa kiusaamistapauksista ja ammatillisissa oppilaitoksissa 65 %:ssa kiusaamistapauksista. Uuden THL:n vuonna 2017 teettämän kouluterveyskyselyn mukaan vain osa kiusaamisesta tulee koulun aikuisten tietoon. Tutkijoiden Halme, Hedman, Ikonen ja Rajala mukaan kiusaamiseen puuttumisen kannalta olisi tärkeää varmistaa, että kiusaaminen on todella loppunut sen jälkeen, kun siihen on puututtu. Seitsemäntoista prosenttia perusopetuksen 4.-5.-luokkalaisista lapsista, jotka ovat olleet osallisena koulukiusaamistilanteessa koki, että kiusaaminen on jatkunut tai jopa pahentunut kertomisen jälkeen. Yläluokille siirryttäessä kiusaamisen jatkuminen tai pahentuminen kertomisen jälkeen lisääntyy. Joka kolmas perusopetuksen 8.-9.-luokkalaisista kokee kiusaamisen jatkuneen tai pahentuneen siitä kertomisen jälkeen.

Mäntylän ja muiden (2013) mukaan 65 %:ssa kiusaamistapauksista kouluilla oli tieto kiusaamisesta. Niistä tapauksista, joissa kouluilla oli tieto kiusaamisesta 58 %:ssa koulu puuttui kiu-

saamiseen. Kiusaaminen saatiin loppumaan 28 prosentissa tilanteista, joissa koulu puuttui kiusaamiseen. Kiusaamisesta kertominen ei siis aina johtanut puuttumiseen eikä puuttuminen johtanut aina kiusaamisen loppumiseen. Ajan myötä 70-luvulta 2000-luvulle koulujen tietoisuus kiusaamisesta ja kiusaamiseen puuttuminen on lisääntynyt. Edelleen alle viidesosassa tiedossa olevista kiusaamistapauksista kiusaaminen saadaan loppumaan. Kyselyyn vastanneiden mukaan n. 70 prosentilla tapauksista kiusaaminen jatkui puuttumisesta huolimatta. (Kivelä ja muut, 2013, s. 104–109)

Mäntylän ja muiden tutkimuksessa mainitaan, että aluehallintavirastojen ratkaisukäytännöissä todetaan, että on virkavelvollisuuksien vastaista, jos opiskelijan turvallisuutta vaarantavaa tekijää ei poisteta. Näissä edellytetään myös, että opetuksen järjestäjän on huolehtinut suunnitelmasta, jossa kuvataan mm. toimenpiteet sekä työ- ja vastuunjako ongelma- ja kriisitilanteiden havaitsemiseksi ja hoitamiseksi. Lisäksi oppilashuollon yhteistyö ja vastuunjako on riittävällä tavalla määritelty. Koulujen on puututtava kiusaamiseen mahdollisimman pian tiedon saatuaan. Oppilashuollollisten tukitoimien tarjoaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kuuluu koulun vastuuseen. (Kivelä ja muut, 2013, s.90-91)

3.1 KIUSATUT EIVÄT KERRO

Kiusaamistilanteet ovat usein piilossa opettajilta. Kiusatut itse eivät usein kerro kiusaamisesta opettajille. Joskus lapsi saattaa tulla kertomaan. Usein tällainen lapsi on nuorempi oppilas, nuoremmat oppilaat uskovat enemmän kuin vanhemmat oppilaat, että opettaja voi auttaa. Vanhemmille oppilaille yläasteikäisille kiusaamisesta kertominen saattaa olla hävettävää, joka stigmati-soi heidät. Kiusatut pelkäävät, että kun kiusaaja saa selville, että hän on kertonut kiusaamisesta, kiusaaja kostaa kiusatulle. Kiusatut pelkäävät, että kertomisen myötä kiusaaminen muuttuu pahemmaksi. Tästä syystä kiusatut jättävät kertomatta kiusaamisesta ja kestävät mieluummin kiusaamista. (Rigby, 2010, s.25)

Kiusatut kertovat kiusaamisesta usein kaverille tai vanhemmilleen. He ovatkin tärkeitä tietolähteitä kouluille kiusaamisesta, sillä kiusatut saattavat kieltää kiusaamisen suoraan kysyttäessä. Koulujen tulisi tehdä oppilaille selväksi, että kiusaamisesta on turvallista kertoa ja koulu puuttuu kiusaamiseen tehokkaasti. Rigbyn mukaan kouluissa tulisi ottaa asia aina vakavasti, jos oppilas kertoo, että häntä kiusataan. (Rigby, 2010, s.27-28)

Mäntylän, Kivelän, Ollilan ja Perttolan tekemän kyselyn (2013) mukaan kiusaamisen näkymättömyys vaikuttaa kiusaamisen puuttumiseen. Kuten Rigby aiemmin totesi myös Kivelän ja muiden tutkimuksessa huomattiin, että oppilaat eivät kertoneet kiusaamisesta, koska arvioivat puuttumisen tehottomaksi. Kiusatut arvelivat myös, että kertomisen seurauksena kiusaaminen pahenee ja he kokivat kiusaamisen häpeällisenä. (Kivelä ja muut, 2013, s. 121)

Mäntylän ja muiden (2013) kyselyyn vastanneista 62 prosenttia oli kertonut kiusaamisesta jollekin aikuiselle. Kiusaamisesta kertoi enemmän nuoremmat tutkimukseen osallistuneet, sillä 1990-luvulla tai sen jälkeen syntyneiden ikäryhmässä kertoneiden osuus on noin 71 prosenttia. Mäntylän ja muiden (2013) mukaan kouluilla tulisi olla havainnointi velvollisuus kiusaamiseen liittyen, eikä asiasta kertominen voi jäädä yksinomaan lapsen itsensä tai hänen vanhempiansa vastuulle. Näiden tutkijoiden mukaan kiusaamista voitaisiin kouluissa selvittää esimerkiksi nimettömin kyselyin, seuraamalla oppilaiden käyttäytymistä tai keskustelemalla oppilaan kanssa kahden kesken. Kiusatut toivoivat tähän tutkimukseen liittyvässä kyselyssä välitunneille lisää valvontaa ja opettajille tarkempaa havainnointikykyä ja tarkkaavaisuutta. (Kivelä ja muut, 2013, s. 122)

Mäntylän ja muiden (2013) tutkimukseen liittyvän kyselyyn vastanneiden mukaan koulun puuttumisen myötä kiusaaminen muuttuu toisinaan piilossa tapahtuvaksi. Kiusattu ei enää tämän jälkeen uskalla kertoa kiusaamisesta eikä luota aikuisiin. Kiusaamisen jälkiseuranta jää tällöin kouluilta tekemättä ja kiusattu jää yksin. Kyselyyn vastanneiden kiusattujen mukaan kiusaamiseen puuttuminen ja huomioiminen vaativat tarkkaavaisuutta ja huomiointikykyä. Jo pieniinkin kiusaamisen merkkeihin on puututtava heti esim. ryhmän ulkopuolelle jäämiseen. Opettaja voi esimerkiksi kyselyin tai oppilaiden kanssa kahden keskinäisesti keskusteluin ottaa selville kiusaamisesta. Tärkeää on ryhmän kannustaminen siihen, että he kertoisivat, jos näkevät kiusaamista. Kyselyyn vastanneet kiusatut toivoivat lisää välitunti valvontaa. Aikuinen huomaa kyllä kiusaamistilanteet, jos tarkkailee tilanteita tarkasti. (Kivelä ja muut, 2013, s. 107-108)

Samaan kyselyyn vastanneiden mukaan on tärkeää ottaa yhteys kiusatun ja kiusaajan vanhempiin. Yhteistapaamiset, joissa molempien vanhemmat olivat mukana, nähtiin tehokkaana puuttumisen keinona. Kiusatut toivoivat kovempia rangaistuksia kiusaajille. He toivoivat mm. kovenevaa rangaistuskäytäntöä, kiusaajien luokkasiirtoja ja kouluista erottamista. Kiusatut toivoivat kouluihin lisää puuttumisen keinoja ja lisäkoulutusta opettajille. Kiusatut toivoivat myös kiusaamisen syiden selvittämistä ja kiusaajan auttamista. Kiusatut toivoivat, että opettajat jakaisivat ryhmät, työparit ja joukkueet, näin kiusatut ei tulisi alistetuiksi näissä tilanteissa. He

toivat vastauksissaan esille myös ryhmähengen vahvistamisen tutustumis- ja ryhmäytymisleikkien avulla erityisesti koulun alkaessa. Kun koululaisia tiedotetaan kiusaamisesta, olisi hyvä, että tieto olisi konkreettisempaa ja se antaisi selkeän kuvan ongelman vakavuudesta. Kiusattujen mukaan olisi hyvä kertoa kiusaamisesta konkreettisin esimerkein ja puhua esimerkiksi väkivallasta kiusaamisen sijaan. (Kivelä ja muut, 2013, s.115-117)

3.2 INTERVENTIO-OHJELMAT

Laura Revon mukaan on olemassa koulukiusaamiseen puuttumiseen ja ehkäisemiseen erilaisia interventio-ohjelmia. Interventio tarkoittaa olemassa olevan ilmiön vähentämistä, kun taas preventiolla pyritään estämään ilmiön syntyminen. Päiväkoti-ikäisten pariin ei ole vielä suunniteltu tällaista ohjelmaa. Revon mukaan olisi kuitenkin hyvä, jos tutkimukseen perustuva toimintamalli olisi olemassa varhaiskasvatusikäisten pariinkin. Revon mukaan kuitenkin kaikkiin erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ei pidä olettaa löytyvän yhtä ainoaa ratkaisua. Kiusaamisilmiö, joka muodostuu tietyssä paikassa, tietyssä vuorovaikutustilanteessa, ei voida ratkoa ulkoapäin tulevilla neuvoilla ja aina samalla tavalla. (Repo, 2015, s.98-99)

Brasilialainen tutkijaryhmä Silva J.L ja muut (2017) toteuttivat systemaattisen vertailevan tutkimuksen koskien kiusaamisen puuttumisen toimintaohjelmia. Lopulliseen tutkimukseen otettiin mukaan 18 tutkimusraporttia, nämä raportit voitiin jakaa neljään eri kategoriaan sen mukaan, mihin kiusaamiseen puuttumisen toimenpideohjelma perustuu. Näitä kategorioita olivat monikomponenttinen kiusaamisen puuttumisen malli (koko koulua koskeva), sosiaalisia taitoja kehittävä, kiusaamiseen puuttuminen integroituna opetussuunnitelmaan sekä tietotekniikkaan perustuva puuttumisen malli. Tutkimuksissa on luotu monia kiusaamisen puuttumisen tapoja ja malleja monissa maissa, harvoissa on kuitenkin saatu aikaiseksi positiivisia tuloksia. Tilastollisesti kiusaaminen vähenee ottaen huomioon eri sosiokulttuuriset taustatekijät n. 20 prosenttia. (Silva ja muut., 2017, 2331-2332)

Silvan ja muiden (2017) tutkimuksessa huomattiin, että seitsemässä tutkimusraportissa käytettiin koko koulua koskevaa monikomponenttista kiusaamisen mallia. Tässä mallissa käytetään yhdistettyinä kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa seuraavanlaisia asioita: ryhmän yhteiset säännöt, kiusaamista koskevat oppitunnit, toiminta kiusaajien, kiusattujen ja sivustaseuraajien välillä, vanhempien tiedottaminen, valvonnan lisääminen, kurinpitotoimet, yhteistyö tutkijoiden sekä opettajien välillä, opettajien kouluttaminen sekä teknologiset apuvälineet. Tähän ryh-

mään kuuluu myös Suomessa toteutettuun tutkimukseen perustuva Kiva eli kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Tässä toimenpideohjelmassa kiusaaminen nähdään ryhmäilmiönä, jossa sivustaseuraajilla on tärkeä rooli kiusaamisessa, joko kiusaajan kannustajana tai kiusatun puolustajana. Kiva-toimenpideohjelmassa toiminta kohdistetaan koko kouluun pyrkien muuttamaan ryhmien toimintaa sekä puututaan yksittäisiin kiusaamistapauksiin samanaikaisesti. Tässä ohjelmassa otetaan mukaan oppilaat, vanhemmat sekä opettajat. Tähän ryhmään kuuluvat monikomponenttiset kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen toimenpideohjelmat tuottivat eniten positiivisia tuloksia verrattuna muihin toimenpideohjelmiin tässä tutkimuksessa. Kiva-ohjelma vähensi kiusaamista tilastollisesti merkitsevästi ja suurimmat muutokset kiusaamisen vähentämisessä saatiin tällä toimenpideohjelmalla. (Silva ja muut, 2017, 2333-2335)

Schottin (2014) mukaan kiusaamisen vastaiset ohjelmat eivät ole tehokkaita kiusaamisen ehkäisyyn. Schottin mukaan kiusaamista ilmenee tavallisissa kouluryhmissä ja siinä ovat osallisina tavalliset oppilaat. Kiusaamista ilmenee Schottin mukaan monien instituutioiden kuten koulujen muodollisissa ryhmissä kuten koululuokissa. Nämä muodolliset ryhmät toimivat sisään päästämisen ja poissulkemisen dynamiikan periaatteella ja tästä syystä ei ole mahdollista vahvistaa ryhmää niin, ettei kukaan joudu ulkopuolelle. Schottin mukaan, mitä vahvempi muodollinen ryhmä on, sitä helpommin ja nopeammin joku poissuljetaan sen ryhmän ulkopuolelle. Schottin mukaan olisikin ehkä tärkeämpi vahvistaa niitä epämuodollisia ryhmiä, joihin oppilaat kuuluvat. Jos oppilailla olisi mahdollisuus luoda suhteita luokkaryhmien ja ikäryhmien ylitse esimerkiksi kiinnostuksen kohteidensa ja taitojensa perusteella, ei luokkaryhmästä tule oppilaalle ainoa ryhmä, johon kuulua. Jos oppilailla olisi Schottin mukaan laajemmat mahdollisuudet luoda sosiaalisia suhteita, ei luokkaryhmästä poissulkeminen olisi ulkopuolelle joutuneelle oppilaalle enää kaikki tai ei mitään tilanne. Hänellä olisi mahdollisuus olla osa toista ryhmää koululuokan ulkopuolella. Kiusaamisen ehkäisyssä onkin tärkeää toimiva pedagogiikka sekä kouluympäristö. Schott kirjoittaakin, että opettajien ja vanhempien tulisi ymmärtää sosiaalisen elämän monimutkainen prosessi, jotta he voivat auttaa lapsia elämään tässä sosiaalisessa ympäristössä ja tuntemaan itsensä arvostettuna jäsenenä siellä. (Schott & Sondergaard, 2014, s.45-46)

Myös Pörhölä ajattelee niin, että jos lapsi tai nuori ei kiusaamisen vuoksi onnistu kiinnittymään koulutovereidensa muodostamaan vertaisryhmään, turvallisia ystäviä ja kavereita olisi hyvä etsiä jostain toisesta vertaisryhmästä. Pörhölä ehdottaa, että esimerkiksi harrastusten kautta tai naapureiden ja sukulaisten joukosta. Tällaiset ystävät voisivat Pörhölän mukaan paikata sitä

turvaverkkoa, jonka laidalle oppilas on kouluyhteisössään sysätty ja auttaa häntä kuitenkin kiinnittymään laajempaan vertaisyhteisöönsä. (Pörhölä, 2009, s. 88)

3.2.1 VAAKAMALLI

Päivi Hamarus (2008, s. 83) on kehittänyt kasvatussociologista väitöskirjatutkimustaan hyödyntäen koulukiusaamista ehkäisevän ja siihen puuttuvan Vaakamallin. Vaakamalli on sosiaalisen hyvinvoinnin rakentamisen ja johtamisen menetelmä. Hamaruksen mukaan kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa on tärkeää tietoinen, tavoitteellinen sekä ennaltaehkäisevä työ kouluissa. Kiusaaminen on tunnustettava ja se tulisi havaita koulujen arjessa. Opettajien tulisi ymmärtää Hamaruksen mukaan kiusaamisen dynamiikka ja uskaltaa puuttua siihen tehokkaasti. Jos kiusaamiseen ei vaikuteta kuitenkaan ennaltaehkäisevästi, kiusaamistilanteita syntyy Hamaruksen mukaan aina uudestaan. Tästä syystä sekä ennaltaehkäisy että puuttuminen ovat yhtä tärkeitä. Kiusaamista täytyy myös pitkäjänteisesti seurata, jotta sitä voidaan estää tehokkaasti. (Hamarus, 2008, s.83-85)

Hamaruksen mukaan kiusaaminen vaikuttaa kiusatun ja kiusaajan lisäksi koko yhteisöön, jossa kiusaamista tapahtuu. Tällaisessa yhteisössä kaikki pelkäävät tulevansa kiusatuiksi. Kiusaava yhteisö passivoituu, se ei osallistu eikä innostu. Tällainen yhteisö tappaa luovuuden ja eikä se kykene yhteistyöhön. Hamaruksen mukaan on tärkeää rakentaa sosiaalista hyvinvointia ennen kuin kiusaaminen on päässyt alkamaankaan. (Hamarus, 2012, s.90-92)

Vaakamallissa on kolme osaa: jalusta ja vaa'an kaksi puolta. Jalustalla ovat yhteisön ymmärrys kiusaamisesta ja hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Vaa'an toisella puolella on kiusaamisen puuttumisen menettelytavat. Menettelytavat ovat kaikkien (henkilöstö, vanhemmat ja oppilaat) tiedossa ja käytössä ja niistä on yhdessä sovittu ja niihin on sitouduttu. Menettelytapoihin kuuluvat seuraavan laisia asioita; miten kiusaamista havainnoidaan, miten siihen puututaan, miten huolehditaan, että kiusaaminen loppuu sekä miten annetaan kiusatulle ja kiusaajalle jälkihoito. (Hamarus, 2012, s.91)

Vaa'an toisella puolella on sosiaalisen hyvinvoinnin tekijöitä, joihin vaikuttamalla yhteisöön voidaan luoda sosiaalista hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Sosiaalinen hyvinvointi jakaantuu kolmeen osa-alueeseen: yksilöön liittyviin tekijöihin, sosiaalisiin suhteisiin ja yhteisön toimintakulttuuriin ja ilmapiiriin. Yksilöllisiä tekijöitä ovat eettinen ymmärrys, sitoutuminen, tavoitteellisuus ja luottamus. Sosiaalisia tekijöitä ovat koulun ja luokan sisällä olevat suhteet, suhteet

koulun ja kodin välillä sekä yksilön hyväksyty ja arvostettu asema yhteisössä. Yhteisön toimintakulttuuriin ja ilmapiiriin liittyviä seikkoja ovat kulttuuriset arvostukset, epäviralliset normit ja turvallinen ilmapiiri. (Hamarus, 2012, s. 91–92)

Hamaruksen (2012) mukaan ”vaikuttamalla näihin hyvinvointia rakentaviin tekijöihin yhteisöön voidaan luoda sosiaalista hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Hyvinvointiin voidaan vaikuttaa aktiivisesti ja sitä voidaan johtaa. Tällainen työ vaatii yhteisöltä sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja toimimista niiden mukaan. Mallissa opettajan työtä pidetään toisaalta oppimisen ohjaamisena sekä yhteisön sosiaalisen hyvinvoinnin rakentamisena. Hyvinvoinnin rakentaminen maksaa siihen käytetyn ajan takaisin moninkertaisesti.” (Hamarus, 2012, s. 92)

3.2.2 KiVa-KOULU OHJELMA

Christina Salmivalli on ollut mukana kehittämässä Kiusaamista Vastaan KiVa-koulu hanketta, joka on opetusministeriön rahoittama hanke koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Se perustuu psykologiseen tutkimustietoon kiusaamisesta ja sen vastaisista toimenpiteistä. Ohjelman ovat kehittäneet Turun yliopiston psykologian laitoksen ja Oppimistutkimuksen keskuksen asiantuntijat: kehittämistyön vastuullisina johtajina ovat olleet professori Christina Salmivalli ja erikoistutkija, psykologian tohtori Elisa Poskiparta. KiVa koulu sivuston mukaan KiVa-ohjelma on käytössä yli 900 suomalaisessa koulussa. (<http://www.kivakoulu.fi>)

Salmivallin (2010) mukaan kouluissa tulisi olla koko koululle yhteinen kiusaamisen vastainen toimintamalli. Toimintamallissa tulisi kuvata menettelytavat kiusaamisen ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen. Koulujen tulee huolehtia mallin toimeenpanosta ja seurata sen toteutumisesta. Salmivalli näkee kiusaamisen vastaisen toimintamallin hyödyllisenä siksi, että toimintamallia kehitettäessä on henkilökunnan keskusteltava kiusaamisesta. Tällainen keskustelu lisää tietoisuutta kiusaamisesta ja edistää henkilökunnan sitoutumista siihen. Toimintamallin olemassaolo lisää todennäköisyyttä kiusaamiseen puuttumisessa. Vanhemmille ja oppilaille tieto kiusaamisen vastaisesta toimintasuunnitelmasta tuo varmuutta ja turvallisuuden tunnetta siitä, että koulussa tiedetään kiusaamisesta ja sitä pyritään ehkäisemään ja siihen puututaan. Tärkeintä Salmivallin mukaan on kuitenkin se, että kiusaamiseen puututaan välittömästi. Opettajat sitoutuvat kiusaamisen vastaiseen työhön, toimintamalli pidetään elossa ja mallia noudatetaan koulussa. (Salmivalli, 2010, s. 59-65)

Salmivallin (2010) mukaan kiusaaminen on ryhmäilmiö, johon puuttuminen edellyttää ryhmäkeskeistä työskentelyä. Kiusaajaan vaikuttaminen on kaikkein vaikeinta, sillä kiusaajalla on

kiusaamismyönteisiä ajatuksia ja ryhmässä tukijoukkonsa. Aikuisten tulisi siis vaikuttaa muihin rooleihin ryhmässä: kannustajiin, apureihin sekä hiljaisiin hyväksyjiin. Heitä tulisi ohjata niin, että he muuttaisivat käyttäytymistään. Heidät tulisi saada oivaltamaan, että he ovat vastuussa luokan hyvinvoinnista ja he voivat vaikuttaa siihen. Oppilaat tulee saada tietoiseksi kiusaamisesta ja omasta roolistaan osana kiusaamistilannetta. Oppilaat tulee saada pohtimaan uudenlaisia toimintatapoja ja sitoutumaan niihin. Kiusaamisenvastaisten sääntöjen laatiminen yhdessä oppilaiden kanssa edistää kiusaamisen vastaiseen toimintaan sitoutumista. Sääntöjen on hyvä myös kohdistua kiusaamista seuraavien oppilaiden toimintaan. Salmivallin mukaan on tärkeää positiivisesti vahvistaa oikeanlaista käytöstä kiittämällä silloin, kun sääntöjä on noudatettu. (Salmivalli, 2010, s.67-75)

Salmivallin mukaan akuutin kiusaamistapauksen tullessa ilmi tarvitaan myös yksilötason puuttumista. Tämä tarkoittaa Salmivallin mukaan kiusaajien ja kiusatun kanssa käytyjä keskusteluja. Näillä keskusteluilla pyritään kiusaamisen loppumiseen sekä tarjoamaan tukea kiusatulle. Keskustelussa sovitaan, että kiusaaminen loppuu ja sovitaan uusi tapaaminen myöhemmäksi. Salmivallin mukaan on välttämätöntä, että tilannetta seurataan systemaattisesti selvittelyn jälkeenkin. Tämä helpottaa myös kiusattua, sillä hän tietää, että tilanne on todella seurannassa. Lisäksi aikuisen tulee antaa Salmivallin mukaan tuki kiusatulle. Kiusatulle tulee viestittää, että aikuinen on hänen tukenaan ja auttaa häntä. Lisäksi aikuisten on Salmivallin mukaan huolehdittava kiusatun mahdollisesti tarvitsemasta lisätuesta kiusaamisen jälkeen. (Salmivalli, 2010, s.76-91)

Antti Kärnän (2012) tekemän tutkimuksen mukaan Kiva-koulu ohjelma on tehokas vähentämään kiusaamista tai kiusatuksi joutumista. Vertailututkimuksessa, jossa oli kontrolliryhmiä eli kouluja, joissa ei käytetty Kiva-ohjelmaa sekä interventioryhmiä eli kouluja, joissa käytettiin Kiva-ohjelmaa, tulosten mukaan kontrolli kouluissa oli 1.3 kertaa todennäköisempää joutua kiusatuksi tai olla kiusaaja verrattuna Kiva-ohjelmaa käyttävään kouluun. Kiva-kouluissa kiusaaminen oli 20 prosenttia vähäisempää verrattuna kontrollikouluihin. Kärnän tutkimuksen mukaan Kiva-ohjelma toimii tehokkaammin alakouluissa kuin yläkouluissa. Kiva-ohjelma vähensi merkittävästi kiusaamista vertaisraporttien mukaan 4-6-vuosiluokilla. Vertaisraporttien mukaan kiusaaminen ei vähentynyt 7-luokalla, mutta 8 ja 9-luokalla Kiva-ohjelma vähensi vertaisraportoitua kiusaamista, kiusaajan avustamista sekä kannustamista. (Kärnä, 2012, s.30-34)

3.2.3 VERSO-OHJELMA

Maija Gellin (2011) on kehittänyt suomalaisen vertaissovittelumenetelmän eli Verson koulujen arjessa tapahtuvien ristiriitojen ja kiusaamistilanteiden selvittelyä varten. Tällä hetkellä sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA tukee oppimis- ja kasvatusyhteisöjen sovittelu-toimintaa Veikkauksen tuotoilla. Verso-ohjelma kouluttaa sovittelutoimintaan mm. päiväko- deissa, ala- ja yläkouluissa, yhtenäiskouluissa, lukioissa ja toisen asteen ammatillisissa oppilai- toksissa. (Gellin, 2011, s.12-18, Gellin, & Johansson, 2018, 4-6)

Gellinin (2011) mukaan sovittelu on työväline, jonka avulla ristiriitatilanteiden osapuolet pää- sevät itse ratkaisemaan tilanteen. Sovittelu on myös oppimistapahtuma, jossa opitaan ottamaan itse vastuuta omasta käyttäytymisestä ja samalla työrauhan turvaamisesta kouluissa. Verso-oh- jelmaan ei kuulu rankaisut tai leimaamiset, leimautumista tai kostamista. Vertaissovittelu on koko yhteisön käyttöön tuleva menetelmä, joka mahdollistaa Gellinin mukaan varhaisen ha- vainnoinnin sekä puuttumisen. Sen tavoitteena on kehittää ja tukea yhteisöllisyyttä ja osalli- suutta sekä vahvistaa oppilaiden sosiaalisia taitoja. Sovittelun periaatteena ovat vapaaehtoisuus, puolueettomuus, vaitiolo ja rankaisemattomuus. (Gellin, 2011, s.24-29)

Vertaissovittelussa hieman vanhemmat sovittelijoiksi koulutetut oppilaat auttavat konfliktiti- lanteen osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun tilanteeseen. Sovittelussa osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kertoa tuntemuksistaan ja pohtia erilaisia rat- kaisuvaihtoehtoja. Sovittelijoilla on vaitiololupaus eivätkä he saa jakaa tilanteessa rangaistuk- sia. Sovittelijaoppilaat sekä konfliktin osapuolet etenevät sovittelu kaavaa noudattaen lopulta sopimukseen, jonka toteutumista seurataan. (Gellin 2011, s. 25-26)

Jos soviteltava tapaus on sellainen, ettei sitä voida antaa vertaissovitteluun voidaan asia selvit- tää aikuisjohtoisessa sovittelussa. Aikuisjohtoiseen sovitteluun ohjautuvat esimerkiksi pitkän aikaa jatkunut kiusaaminen. Aikuisjohtoiseen sovitteluun kutsutaan myös vanhemmat ja reh- tori, jos kyseessä on ilkeä tai henkilökunnan ja oppilaan välinen konflikti. Jos koulun sovit- telumenetelmät eivät tuota tulosta voidaan yksittäinen konflikti ohjata alueellisen rikos- ja riita- asioiden sovittelutoimiston selvitettäväksi. (Gellin, 2011, s.28-31)

Gellinin mukaan on tärkeää, että sovittelussa tehdään kaksi dokumenttia eli sovittelun tilaus ja sovittelusopimus. Näiden kautta on nähtävissä tilanteeseen puuttuminen ja sen käsittely. Sovit- teluun kuuluu aina seuranta ja sen tulos kirjataan myös sopimukseen. Jos sovittelu ei tuota tu- losta tai sopimusta ei pidetä, siirtyy tapaus muihin koulun sovittelumenettelyihin. Sovittelussa

tulisi sopia asioita mahdollisimman selkeästi ja dokumentoida se kirjallisella sopimuksella, jotta myöhemmiltä tulkintaerimielisyyksiltä vältytään. (Gellin, 2011, s.43-44)

Suomen sovittelufoorumi ry on tehnyt vuonna 2017 tilastotutkimuksen VERSO-ohjelman tuottamasta varhaiskasvatusyksiköiden, koulujen ja oppilaitosten sovittelutoiminnasta. Tutkimukseen osallistui 34 koulua, mikä on 22 prosenttia kyselyn saaneista kouluista. Tutkimukseen vastanneissa 34 koulussa oli vuonna 2017 vertaissovittelussa soviteltu yhteensä 842 tapausta. Eniten oli soviteltu fyysiseksi (39%) tai sanalliseksi (43%) konfliktiksi luokiteltuja tapauksia. Omaisuuteen kohdistuvia tilanteita oli 7% sovitteluista konflikteista ja 6% sovitteluista tapauksista oli luonnehdittu eristämiseksi. Pakottamiseksi luonnehdittuja tapauksia oli soviteltu 11 (1%). Lisäksi muita luonnehtimatta jääneitä tapauksia oli soviteltu 33, mikä oli 4% kaikista tapauksista. Kyselyyn vastanneiden mukaan vertaissovitteluista 97% oli syntynyt sopimus soviteltavaan konfliktiin. Osapuolet olivat pitäneet tekemänsä sopimuksen 90% tapauksista, tämä huomattiin konfliktien seurannasta. Konfliktien osapuolet olivat pystyneet muuttamaan käytöstään eikä konflikti heidän välillään ollut enää toistunut. (Gellin & Johansson,2018, s.4-6)

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Denzin ja Lincolnin (2013) mukaan laadullinen tutkimus tulkitsevana toimintana ei etuoikeuta yhtä tutkimusmetodia toisten yli. Laadullisella tutkimuksella ei Denzinin ja Lincolnin mukaan ole omaa yhteistä teoriaa tai paradigmaa, joten sen selkeä selittäminen on hankalaa. (Denzin, & Lincoln, 2013, s.11)

John Creswellin (2007) mukaan kvalitatiivinen tutkimus alkaa tutkijan olettamuksista, maailmankuvasta, teoreettisista lähtökohdista ja tutkimusongelmiin perehtymisestä. Näin tutkimusongelmaan perehtymällä tutkija kuvaa sosiaalisen tai inhimillisen ongelman. Raportissa näkyvät tutkittavien äänet, tutkijan refleksiivisyys sekä monitahoinen kuvaus ongelmasta. (Creswell & Creswell, 2007, s. 37)

Tutkimukseni epistemologinen lähtökohta on konstruktivistinen. Nojaudun Päivi Tynjälän, Hannu L. T. Heikkisen ja Rauno Huttusen näkemykseen siitä, että realismi ja konstruktivismi voivat yhdistyä toisiinsa eri tavoin yksilöllisessä ajattelussa. Heidän näkemyksensä on, että ihminen voi uskoa, että on olemassa tietyt absoluuttiset ja todelliset arvot, joiden mukaan ihmisten tulee elää eli ihminen voi olla arvoiltaan realisti, mutta samanaikaisesti hän voi olla tiedon- ja oppimiskäsitykseltään sosiokonstruktivistinen, joka ajattelee, että tieto rakennetaan sosiaalisesti konstruoiden. Tämän näkemyksen mukaan tieto rakentuu sosiaalisesti ja kognitiivisesti. (Tynjälä ja muut, 2005, s.20-23) Konstruktivistisen näkemyksen mukaan ihminen muodostaa tietonsa aikaisemman tietonsa ja aikaisempien kokemustensa pohjalle. Ihmiset itse rakentavat, toisin sanoen konstruoivat omat tietonsa ja identiteettinsä. Ihmisten tiedot maailmasta sekä käsitteet omasta itsestä ovat kuin kertomus, joka alati rakentuu ja muuttaa muotoaan. (Valli & Aaltola, 2015, s.156)

Samalla tavoin narratiivisessa eli kerronnallisessa tutkimuksessa tutkimusraportti alkaa viittauksilla aikaisempiin tutkimuksiin ja rakentaa aikaisemman tiedon pohjalle uuden tutkimusaineiston pohjalta uuden kertomuksen tutkimusaiheesta. Narratiivisen tutkimusotteen mukaisesti tutkimusraportti on myös yksi kertomus. Tutkija esittäytyy tällöin tutkimuksessa kertojana eikä kaikkietävävä todellisuuden yläpuolella olevana olentona. (Valli & Aaltola, 2015, s.156; Tynjälä ja muut, 2005, s.21)

4.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksellani pyrin selvittämään, millaiset prosessit johtivat kiusaamisen päättymiseen kiusattujen kertomusten mukaan. Lisäksi halusin selvittää, puuttuiko joku kiusatun läheinen tai opettaja kiusaamiseen kiusaamisen aikana, auttoiko joku kiusattua kiusaamisen aikana tai sen päättymisen jälkeen sekä halusin selvittää aiheuttiko kiusaaminen seuraamuksia kiusatulle. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat:

Pääkysymys:

1. *Millaiset prosessit johtivat koulukiusaamisen päättymiseen kiusatun kertomana?*

Alakysymykset:

2. *Auttoiko joku kiusattua kiusaamiseen puuttumalla?*
3. *Auttoiko joku kiusattua kiusaamisen aikana tai kiusaamisen päättymisen jälkeen?*
4. *Mitä kiusatulle tapahtui kiusaamisen jälkeen?*

4.2 AINEISTONKERUUN MENETELMÄT

Lähestyn tutkimuskysymyksiä aineistolähtöisesti. Kohosen (2011) mukaan kerronnallinen analyysi on usein aineistolähtöistä eli merkityksiä ei rakenneta ennalta muotoilun teorian pohjalta. Tutkittavien kokemus ja merkityksenanto ovat tärkeitä välittää lukijalle. Tutkija joutuu kuitenkin Kohosen mukaan valikoimaan ja pelkistämään aineistoaan, jolloin lopputulos on tutkijan oma konstruktio. (Puusa & Juuti, 2011, 203)

Tutkijoiden (Andrews, Squire, Tamboukou, 2008, 1-2) mukaan ei ole yhtä selkeää tapaa tehdä kerronnallista tutkimusta. Tutkimuksessani kerronnallisuus näkyy erityisesti sekä aineiston analyysimenetelmänä, että aineistonkeruun menetelmänä. Keräsin aineistooni kirjoitelmia internetin välityksellä koulukiusaamisen kohteina lapsuudessaan olleilta yli 15-vuotiailta henkilöiltä.

Haluan saada tutkimuksessani kiusattujen äänen kuuluviin, kuten Kohosen mukaan (Puusa & Juuti, 2011, 203) kerronnallisessa tutkimuksessa on usein tutkijan tavoitteena. Pyysin aluksi internetin keskustelupalstoilta kiusatuilta kertomuksia heidän kokemuksiaan kiusamisesta ja

sen päättymisestä. Olen kirjoituspyynnössä kohdentanut tutkimuksen yli 15-vuotiaisiin kiusattuihin. Kiusaamisesta kirjoittaminen näyttäisi olevan todella hankalaa kiusatuille, ehkä siksi tällaista tutkimusta ei juurikaan ole. Sain aluksi vain kaksi kertomusta noilta keskustelupalstoilta. Pohdin runsaasti sitä, kuinka saisin enemmän aineistoa tutkielmaani. Päädyin selaillessani internetiä Youtube-kanavalle, josta löytyi paljon videoita kiusaamisesta. Löysin myös joitakin kiusattujen itse kuvaamia videoblogeja, joissa kiusatut itse kertovat omista kiusaamisen kokemuksistaan. Pyysin kolmelta tällaiselta videobloggaajalta luvan käyttää videota tutkimuksessani. Lisäksi yhdelle lähetin pyynnön, mutta hänen sähköpostiosoitteensa lähetti viestini takaisin eli hänen sähköpostiosoitteensa ei toiminut. Sain näiltä kolmelta luvan videoiden käyttöön. Olen valinnut videot sen mukaan, että kiusattu kertoo niissä mielestäni eheän kertomuksen kiusaamisen kokemuksistaan. Nämä kolme kertomusta tuntuivat videolla autenttisilta ja kertomukset vastasivat tärkeään tutkimuskysymykseeni eli siihen, miten kiusaaminen päättyi kiusatun kohdalla. Hannu Heikkisen (2015) mukaan kerronnallisen tutkimusaineistolle ei välttämättä tarvitse antaa vaatimusta eheästä sekä juonellisesta kertomuksesta, vaan se voi olla mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa. (Valli & Aaltola, 2015, s. 159) Näihin kolmeen olen saanut yhteyden sähköpostilla. Kaikista videoiden julkaisijoista ei YouTubesta löydy yhteystietoja, joten tutkimukseni kannalta kaikkiin sopiviin videobloggaajiin en saanut yhteyttä. Litteroin sanatarkasti nämä kolme tutkimuksessa käyttämäni videoblogia.

Tutkimusseminaarissa sain vinkin, että voisin pyytää kirjoitelmia Facebookista erilaisten puskaradioiden kautta. Laitoin kirjoitelmapyyntöt Oulun ja Kuopion puskaradioihin ja sain niiden kautta useita kertomuksia kiusatuilta. Lopulta minulla oli 13 kertomusta mukaan lukien nuo 3 Youtube-videota litteroituna. Kaikkiaan tekstiä oli 27 sivua ja sanamääräksi tuli 13610 sanaa. Nuorin kirjoittaja oli 16-vuotias ja vanhin 54-vuotias kirjoitushetkellä. Olen kerännyt kirjoitelmat vuoden 2017 alussa. Yhden kirjoitelman jätin pois tutkimuksesta, koska kertomus ei kuvannut kirjoittajan omia kiusaamisen kokemuksia.

Haluan omassa tutkimuksessani saada tutkittavien eli kiusattujen äänen esiin. Haluan minimoida oman ääneni tutkimuksessa ja siksi pyysin tarinoita kiusaamisesta internetissä enkä etsinyt haastateltavia. Käytänkin tutkimuksessani sekä kiusattujen kirjoitettuja kertomuksia, että Youtube-kanavilla nähtäviä videoblogeja. Kummassakaan tavassa en ole juurikaan osallisena aineiston tuottamiseen. Kirjoituspyynnössä olen listannut muutamia apukysymyksiä ja se voi toki ohjata kertomusta tiettyyn suuntaan. Videoblogit eivät ole minulle tai tutkimukseen suunnattuja vaan kiusatun itse täysin vapaasti kertoma ja kuvaama eli niihin en ole voinut vaikuttaa millään tavalla. Ajattelen, että kiusaamisesta kertominen voimaannuttaa itse kiusattua kertojaa

sekä kertomuksen lukijaa tai kuulijaa. Youtube-kanavalla kiusaamisesta kertovien videobloggaajien mukaan he haluavat kertomuksillansa auttaa kiusattuja. Monet kiusatut kokevat olevansa yksin kiusaamisensa kanssa, joten ajattelen, että toisten tarinoiden kuuleminen tai lukeminen saa kiusatut näkemään, että on muitakin kiusaamista kokeneita ja ajattelen sen auttavan heitä eteenpäin asiassa.

Margareta Hydenin (2008) mukaan arkaluontoisia aiheita tutkittaessa täytyy erityisen tarkasti suojella tutkittavien anonymiteettiä ja tutkittavien tunnistaminen täytyy tehdä mahdottomaksi. Toisaalta Hydenin omissa tutkimuksissa monet tutkittavat halusivat osallistua tutkimukseen, jotta he voisivat tutkimuksen avulla olla avuksi toisille, jotka ovat kokeneet samanlaisia kokemuksia. (Andrews ja muut, 2008, s.128-129) Olen ottanut tutkielmassani tutkittavien anonymiteetin huomioon keksimällä tutkittaville peitenimet. Lisäksi olen poistanut tutkielmassani näkyvistä tekstinpätkistä paikannimet sekä muut asiat, jotka voivat olla yhdistettävissä tutkittavaan henkilöön. Olen poistanut kirjoitelmat sähköpostistani ja tallentanut ne muistitikulle ja tietokoneelleni. Olen suojannut ne salasanalla, jotta ulkopuoliset eivät pääsisi niitä lukemaan.

4.3 KERRONNALLINEN LÄHESTYMISTAPA TUTKITTAESSA KIUSAAMISEN PÄÄTTYMISTÄ

Narratiivinen tutkimus nimike, tulee englannin kielestä, siellä käytetään nimityksiä narrative research tai narrative inquiry. Englannin kieleen narratiivisuuden käsite tulee latinan kielestä. Latinan kielessä narratio tarkoittaa kertomusta ja narrare kertomista (Valli & Aaltola, 2015, s. 151) Tässä tutkimuksessa käytän narratiivisesta tutkimuksesta suomenkielistä määritelmää kerronnallinen tutkimus. Kerronnallinen tutkimus tarkoittaa Heikkisen (2015, s.151) mukaan tutkimusta, jossa huomio kiinnitetään kertomuksiin ja kertomiseen tiedon välittäjänä ja rakentajana

Tässä kerronnallisessa tutkimuksessa kertomuksia käytetään kuvaamaan inhimillistä toimintaa. Tutkimuksessani, kertomuksilla viitataan sellaiseen kerronnalliseen muotoon, jossa tapahtumat ja tilanteet on liitetty juonellisesti yhteen. (Hatch, J. A., Wisniewski, R., Blumenfeld-Jones, D., Polkinghorne, D. E., Emihovich, C., Nesper, J., . . . Munro, P. 1995, s.5) Kerronnallinen tutkimus tavoittelee autenttisuutta. Tutkimuksessani tietäminen nähdään subjektiivisena ja henkilö-

kohtaisena ja se on vahvasti sidoksissa kontekstiinsa. Todellisuus muotoutuu ihmisten kertomuksissa uudelleen ja uudelleen, kun vanhat ja uudet kertomukset kokemuksista limittyvät yhteen ihmisten mielessä ja vuorovaikutuksessa. (Valli & Aaltola, 2001, s. 116-132)

Olen pyrkinyt tutkimuksessani toimimaan kerronnallisen lähestymistavan mukaisesti. Kerronnallisessa lähestymistavassa ajatellaan, että todellisuus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. On olemassa monia todellisuuksia riippuen kunkin ihmisen merkityksenantoprosessista. Tästä syystä sosiaalisesti rakentuneessa maailmassa kielellä ja muistilla on tärkeä merkitys, koska ne mahdollistavat yksilöllisen kokemuksen ilmaisemisen kertomuksen muodossa. Kerronnallisen lähestymistavan mukaan tietomme todellisuudesta on kehittyvä kertomus, jota muokataan ja tarkennetaan jatkuvasti. (Puusa & Juuti, 2011, s. 197)

Tässä tutkimuksessa käytetään elämänkerrallista tutkimusotetta. Heikkisen (2015) mukaan elämänkerrallisessa tutkimusotteessa keskitytään tarinan taustalla olevien tapahtumien ja tapahtumakulkujen selvittämiseen. Tutkimuksessani olen ollut kiinnostunut siitä, mitä kertomusten henkilöhahmoille todella tapahtui tietynä aikana tietyssä paikassa. Lisäksi olen ollut kiinnostunut tapahtumien sosiaalisesta kontekstista, tapahtumapaikasta ja siitä mitä tehtiin ja miksi. (Valli & Aaltola, 2015, s. 154) Susan E. Chase kuvaa kerronnallista tutkimusmetodia sellaiseksi, joka on kiinnostunut kertomuksista, jotka kuvaavat kertojiensa elämäkokemuksia. Olen pyrkinyt tutkimuksessani käyttämään kertomuksia välineenä ymmärtää omia tai toisten tekoja sekä tapana organisoida elämän kokemuksia ja tapahtumia merkitykselliseksi kokonaisuudeksi, yhdistäen ja ymmärtäen toimien ja tekojen seuraukset ajan kuluessa. (Denzin et al., 2013, s. 56)

4.4 AINEISTON ANALYYSI

Amia Lieblichin, Rivka Tuval-Mashiachin ja Tamar Zilberin mukaan kerronnallisessa tutkimuksessa ei käytetä alkuhypoteesia. Kerronnallinen tutkimus on tulkitsevaa ja tulkinta on aina tutkijan henkilökohtaista, osittaista ja dynaamista. Kerronnallinen tutkimus sopiikin, näiden tutkijoiden mukaan henkilölle, joka on jossain määrin sopeutunut moniselitteisyyteen. Olen pyrkinyt tutkimuksessani pääsemään tulkitseviin johtopäätöksiin ja uudelleen lukemisen jälkeen pyrkinyt muuttamaan ja uudelleen muuttamaan johtopäätöksiäni tarvittaessa. Tutkimuksessani olen pyrkinyt tulkitsemaan sekä kertojaa, että tutkimuksen teoreettista taustaa, joka antaa käsitteet ja työkalut tulkinnalle. Lisäksi olen pyrkinyt tutkijana refleктоimaan itseäni aineistoni tulkitsijana. (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber, 2011, s. 21-23)

Kertomukset ovat Donald Polkinghornen (1995) mukaan osa ihmisten välisten diskurssien rakennetta. Kertomukset ovat tavoitteellisia prosesseja ja ne kokoavat yhteen erilaisia ihmisten elämään kuuluvia tilanteita, tapahtumia ja tekoja aihepiireittäin yhteensopiviksi. Polkinghorne käyttää tästä fraasia ”kerronnallinen rakenne”, jolla hän tarkoittaa sitä prosessia, jossa erilliset tapahtumat yhdistetään ja sisällytetään väliaikaiseen kokonaisuuteen eli kertomukseen. Tässä konfiguraatioprosessissa järjestetään erillisistä tapahtumista kokonaisuus temaattisen juonen avulla. Kertomus on kielellinen muoto, joka säilyttää ihmisten toiminnan monimuotoisuuden ihmisen elämän eri aikakausina erilaisissa ympäristöissä ja sosiaalisissa konteksteissa. Kertomuksissa ollaan kiinnostuneita ihmisten yrityksistä saavuttaa ratkaisu, selvyys tai ratkaisu keskeneneräiseen tilanteeseen. (Hatch ja muut, 1995, s. 5-7)

Tässä tutkimuksessa olen Polkinghornen (Hatch ja muut, 1995, s. 7-15) mukaisesti pyrkinyt siihen, että kertomukset esittävät tulkinnan tai selityksen sen sijaan, että ne vain demonstroisivat asianlaitoja. Tutkimuksessani olen pyrkinyt tekemään sekä narratiivien analyysiä että narratiivista analyysiä. Tämä jako pohjautuu Polkinghornen (1995) mukaan Jerome Bruner teoriaan kahdesta kognitiosta: paradigmaattisesta sekä narratiivisesta. Brunerin (1986) näkemyksen mukaan paradigmaattinen tai loogistieteellinen kognitio yrittää kuvata jonkin muodollisen ideaalin. Matemaattisten järjestelmien kuvaukset ja selitykset asiasta kuuluvat tähän paradigmaattiseen kognitioon. Paradigmaattinen kognitio käyttää kategorisointia, käsitteellistämistä ja operaatioita, joilla kategorioita luodaan. Paradigmaattiseen kognitioon liittyvät myös hypoteesien luominen ja testaaminen, yleisten syiden etsiminen ja todistettavissa olevien viittausten etsiminen. Paradigmaattiseen kieleen kuuluvat johdonmukaisuus ja ristiriidattomuus. (Bruner, 1986, s. 11-14)

Narratiiviseen kognitioon kuuluvat sen sijaan kertomukset, draama ja uskottavat, mutta eivät välttämättä todelliset, historialliset tapahtumat. Narratiivinen kognitio toimii inhimillisen tai inhimillisen kaltaisen pyrkimyksen ja toiminnan ja niiden vaiheiden ja seuraamusten kanssa, jotka ovat merkitseviä noille inhimillisille pyrkimyksille ja toiminnalle. Narratiivisessa kognitiossa pyritään muuttamaan ajattomat tapahtumat yksityiskohtaisiksi kokemustiedoiksi ja paikantamaan nämä aikaan ja paikkaan. (Bruner, 1986, s. 11-14)

Polkinghornen (1995) mukaan narratiivinen kognitio on erityisesti ohjattu ymmärtämään inhimillistä toimintaa. Inhimillinen toiminta on yksilön aikaisemman oppimisen ja kokemuksen sekä toiminnan ja siihen liitettyjen tavoitteiden ja tarkoitusten tulosta. Inhimillinen toiminta on ainutlaatuista eikä ole korvattavissa. (Hatch ja muut, 1995, s. 7-15)

Olen tehnyt tässä tutkimuksessa ensin narratiivien analyysiä. Olen kerännyt aineiston kertomuksina, ja kertomuksista olen pyrkinyt nostamaan perinteisen laadullisen tutkimuksen keinoin huomioita esimerkiksi teemoittain ja kategorisoiden. Tämän jälkeen olen tehnyt tutkimuksessani narratiivista analyysiä. Narratiivisessa analyysissä taas tutkimuksen tulokset esitetään kertomuksen muodossa, jolloin analyysitapa muodostaa tuloksista uuden kertomuksen aineiston pohjalta. Narratiivien analyysissa tutkimuksesta tekee narratiivisen aineiston kertomuksellinen laatu, kun taas narratiivisessa analyysissä tutkimuksen tärkeät teemat poimitaan esiin kertomuksellisin keinoin. (Hatch ja muut, 1995, s.7-15)

Polkinghornen (1995, 15) mukaan narratiivisessa analyysissä luodaan kertomuksia ajallisista tapahtumista ja tilanteista. Tutkijan tehtävä on luoda selittävä vastaus tutkimuskysymyksiinsä. Tutkija etsii aineistoa, joka valottaa ainutlaatuisia tilanteita ja luo ymmärrystä niiden erityisyyttä ja monimerkityksellisyyttä kohtaan. Narratiivisen analyysin tavoitteena on tuottaa aineistosta synteesi eli yhtenäinen kokonaisuus. Analyysin tuloksena on kertomus, joka antaa selityksen sille, miten aikaisemmista tapahtumista on päädytty lopputilanteeseen. Lopullisen kertomuksen täytyy sopia aineistoon ja samalla tuoda aineistolle järjestystä ja merkityksellisyyttä, jota itse aineistossa ei ole. (Hatch ja muut, 1995, s.15-16)

Polkinghornen mukaan tutkijan on ensin järjestettävä aineisto kronologiseen järjestykseen ja seuraavaksi päätettävä mitkä elementit vaikuttivat lopputulokseen. Tutkijan täytyy etsiä yhteydet eri tilanteiden ja asioiden välillä. Lopuksi tutkija kirjoittaa tarinan, jonka täytyy Polkinghornen mukaan olla juonellinen ja yleinen kokonaisuus. Narratiivisen analyysin tarkoituksena on vastata siihen, kuinka ja miksi tietty lopputulos tapahtui. Kertomuksen muodossa esitetty analyysi on yritys ymmärtää tutkittavaa ja hänen toimintaansa sosiaalisessa maailmassa. Tutkimuksen tuloksena on narratiivinen selitys tutkittavalle aiheelle. Selityksen täytyy olla lukijan ymmärrettävissä ja hyväksyttävissä. Lukijan on hyväksyttävä, että tutkijan selitys on mahdollinen. (Hatch ja muut, 1995, s. 18-19)

Aineiston analyysissäni olen keskittynyt kertomusten merkityssisältöihin, asioihin, teemoihin ja malleihin eli siihen mitä kerrotaan. (Puusa & Juuti, 2011, s. 203) Aloitin aineiston analyysin lukemalla aineiston useaan kertaan, jotta pääsin aineistoon käsiksi ja sain siitä kokonaiskuvan. Kertomuksia lukiessani huomasin, että niistä useimmista löytyi vastaukset kirjoitelmapyyntöissä tehtyihin apukysymyksiin. Nämä apukysymykset ovat varmaankin helpottaneet kirjoittamista tai sen aloittamista. Kertomukset olivat 1-3 sivun pituisia, videoblogeista litteroiduista kertomuksista tuli 3-4 sivua pitkiä. Kokosin aluksi tutkimuksen tuloksia kohtaan aineistosta

narratiivien analyysin avulla löytyneet vastaukset ja teemat. Kaikissa kertomuksissa kuvattiin sitä, milloin kiusaaminen alkoi ja kauanko kiusattuun kohdistettu kiusaaminen kesti. Lisäksi kiusatut kirjoittivat tai kertoivat siitä, miten heitä oli kiusattu, miten kiusaamiseen oli koulun tai vanhempien taholta puututtu sekä kuinka kiusaaminen lopulta päättyi.

Seuraavaksi aloin lukea aineistoa tutkimuskysymykset mielessä pitäen. Päätin lähteä Polkinghornen (Hatch ja muut, 1995, 11-14) jaottelun mukaisesti tekemään ensin narratiivien analyysia. Tein analyysia Office Word-kirjoitusohjelmalla, jonne olin koonnut kaikki kertomukset. Keksin kaikille tutkittaville peitenimet. Peitenimen avulla pystyin erottamaan kertomukset toisistaan, ja näin myös suojasin tutkittavien henkilöllisyyden. Analysoin kertomukset niitä teemoittaen sen mukaisesti, millaiseen kysymykseen se antoi vastauksen. Etsin kertomuksista yhteisyyksiä ja eroavaisuuksia. Värjäsin nämä eri samankaltaisuudet samalla värillä ja kokosin niitä yhteen saman teeman alle. Eroavuudet kokosin myös omaan kategoriaan. En poistanut tekstinpätkistä osia ja pidin koko ajan yllä sitä, että kenen kertomuksesta oli kyse, etteivät kertomukset sekoittuisi.

Tämän jälkeen aloin koota kertomuksia teemojen mukaan. Kokosin neljään erilaiseen teemaa liittyvät vastaukset saman teeman alle, näitä olivat kiusaamisen alku ja kesto, miten kiusattiin, kiusaamiseen puuttuminen sekä kiusaamisen päättyminen. Nämä löytyvät tutkielmani tuloksia ensimmäisestä ja toisesta ja kolmannelta alaluvusta.

Seuraavaksi pureuduin syvemmälle kertomuksiin ja aloin lukea niitä uudelleen. Löysin kertomuksista neljä ydinkertomusta. Olen koonnut nämä neljä kertomusta alkuperäisten kertomusten pohjalta niin, että niiden yhteisten teemojen tai johtoajatusten kautta olen luonut yhteisen kertomuksen kustakin johtoajatuksista tai teemasta. Tässä tutkielmassa käytän näistä sanaa ydinkertomukset. Näissä kertomuksissa yhdistyy monien kiusattujen kertomukset samaan kertomukseen ja niissä on sama ydinkertomus. Kaikissa näissä neljässä ydinkertomuksessa ydin on kuitenkin erilainen verrattuna toisiin kolmeen ydinkertomukseen.

Olen otsikoinut nämä kertomukset niiden ydintä kuvaavalla otsikolla. ”Yksin selviytymään jätetyt” ”Sosiaalisesti eristäytyneet”, ”Kiusaamisen aiheuttamana vääristynyt kehon kuva” sekä ”Erilaiset”. Yksin selviytymään jätetyt kertomukseen kuuluu neljän tutkittavan kertomukset. Ydinkertomuksena tässä on se, että he kaikki kuvasivat kertomuksissaan yksin selviytymistään koulusta ja kiusaamisesta. He myös kokivat, että heidän perhetaustansa vaikutti kiusaamiseen. ”Sosiaalisesti eristäytyneet” ydinkertomukseen kuului kahden tutkittavan kertomukset. Heidän kertomuksissaan ydinkertomus oli se mitä kiusaaminen oli aiheuttanut heille myöhemmässä

elämässä eli arkuutta sosiaalisissa tilanteissa sekä yksinäisyyttä. Kiusaamisen aiheuttamana vääristynyt kehon kuva kertomukseen kuului neljän tutkittavan kertomukset. Näissä neljässä tutkittavien kertomuksessa oli ydinkertomuksena se, miten heitä oli kiusattu ja mitä se aiheutti heidän omalle kehon kuvalleen. Tässä ydinkertomuksessa tutkittavat kokivat peruskoulussa ulkonäköön liittyvää kiusaamista. Näille kiusatuille kehittyi heidän kertomustensa mukaan kiusaamisen aiheuttamana kriittinen kehon kuva. Erilaiset kertomukseen kuului kahden tutkittavan kertomukset. ”Erilaiset” ydinkertomuksessa molemmat tutkittavat tunsivat syrjintää johtuen siitä, että erottautuivat muusta lapsiryhmästä. Tässä ydinkertomuksessa näkyy myös tutkittavien ulkopuolisuuden kokemus.

Seuraavaksi aineiston analyysissä lähdin lukemaan aineistoani uudestaan. Halusin kirjoittaa Polkinghornen (Hatch ja muut, 1995, s. 18-19) mukaisesti synteetin kertomuksista, joka vastaisi tutkimuskysymyksiin ja joka olisi kronologisessa järjestyksessä etenevä kertomus. Otin tässä kertomuksessa huomioon kaikki kertomukset tutkimusaineistossani ja kirjoitin keksityn Mattiaksen kertomuksen. Viimeisessä vaiheessa kokosin tutkimukseni keskeiset havainnot tutkielmani pohdinta lukuun alaluvuksi nimeltä tulosten yhteenveto, tämän halusin tehdä selventämään tuloksiani ja liittääkseni ne aikaisempaan tutkimustietoon.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kuvaan tässä tutkimuksen tuloksia kohdassa ensin niitä tuloksia, jotka olen saanut kategorisoinnin avulla aineistosta. Aineistossani tutkittavat rakensivat kertomuksensa tutkimuspyynnössäni olleiden apukysymysten mukaisesti. Kiusattujen kertomuksissa kiusatut kertoivat kiusaamisen alusta ja kestosta, siitä miten heitä kiusattiin sekä kiusaamiseen puuttumisesta. Olen halunnut tuoda nämä esiin tutkimukseni taustoittavina tekijöinä ja olen tehnyt niille omat väli-luvut tutkimuksen tulokset luvun alaluvuiksi 5.1 ja 5.2. Tutkimuksen tuloksia luvun alaluvussa 5.3 olen aluksi kuvannut kiusaamisen päättymistä tutkittavien kertomusten mukaisesti sekä tämän jälkeen olen kirjoittanut lukuun neljä erilaista kertomusta aineistosta. Nämä neljä kertomusta on otsikoitu seuraavalla tavalla tuloksia osioon: ”Yksin selviytymään jätety”, ”Sosiaalisesti eristäytyneet”, ”Kiusaamisen aiheuttamana vääristynyt kehonkuva” ja ”Erilaiset”. Olen koonnut nämä neljä kertomusta alkuperäisten kertomusten pohjalta niin, että niiden yhteisen teemojen tai johtoajatusten kautta olen luonut yhteisen kertomuksen kustakin johtoajatuksesta. Tässä tutkielmassa käytän näistä sanaa ydinkertomukset. Viimeisenä olen kirjoittanut ”Matiaksen kertomuksen”, joka on itse keksitty kertomus, jonka tarkoituksena on olla Polkinghornen (1995) mukaisesti synteesi aineiston kaikille kertomuksille ja sen tulisi vastata tutkimuskysymyksiini kertomuksen muodossa.

5.1 KIUSAAMISEN ALKU, KESTO JA KEINOT

Kahdella kiusatuista kiusaaminen alkoi päiväkotikäisenä. Kiusaaminen oli tuolloin kiusattujen mukaan ryhmästä poissulkemista ja nimittelyä. Kaapoa nimiteltiin päiväkodissa gorillaksi. *”Mua sanottiin gorillaks siihen aikaan. Oli tosi iso juttu mulle että mua sanotaan gorillaks.”* Kuudella kiusatulla kiusaaminen alkoi alakoulun ensimmäisillä luokilla. Kolmella kiusatulla kiusaaminen alkoi alakoulun neljännellä tai viidennellä luokalla. Kahdella kiusatulla kiusaaminen alkoi yläkouluun siirryttäessä.

Laura Revon tutkimuksen mukaan 12,6 % päiväkotikäisistä lapsista 3-6-vuotiaista on tekemisissä kiusaamisilmiön kanssa. Revon tutkimuksen mukaan 7,1 % 3-6-vuotiaista kiusasi muita lapsia, 3,3 % oli kiusattuna ja 2,2 % lapsista oli sekä kiusaajia että kiusattuja. Jokaisessa päiväkotiryhmässä (3-6-vuotiaiden) on 1,3 kiusaajaa. (Repo, 2015, s.

Kiusaaminen alkoi monen kiusatun kohdalla eräänlaisissa siirtymätilanteissa eli luokalta toiselle siirryttäessä, koulua vaihdettaessa, luokkien uudelleen jaoissa tai yläkouluun siirryttäessä.

Helena kuvaa kiusaamisen alkaneen kolmannella luokalla, kun hän muutti uutena oppilaana luokkaan. *”Kiusaaminen alkoi, kun perheeni muutti Espooseen ja aloitin uudessa koulussa kolmannella luokalla.”* Gunillan kiusaaminen alkoi neljännellä luokalla. *”Minulla on ikäviä muistoja ala-asteen 4-6.luokilta. Ala-asteen 1-3. luokilla kaikki sujui hyvin. Meillä tehtiin kuitenkin 3.luokan jälkeen luokkien uudelleen ryhmittelyä.”* Celesten kiusaaminen alkoi yläkouluun siirryttäessä. *”Eli minun koulukiusaamiseni alkoi kun siirryin kutosluokalta seiskaluokalle uuteen kouluun.”*

Aineistossani näkyi, että kiusatut olivat kiusaamisen kohteina pitkän aikaa. Usean kiusatun kertomuksesta käy ilmi, että kiusaaminen alkoi alakoulusta ja jatkui yläkoulun loppuun saakka. Pisimpään kiusattuna oli ollut Kaapo, jota kiusattiin aina päiväkodista yläkoulun loppuun saakka. *”Mä muistan et mua on kiusattu päiväkotikäisestä asti.. Sit kiusaaminen loppu ku mä muutin pois. Mä muutin..ysiluokan jälkeen.”* Usealla muullakin kiusatulla kiusaaminen jatkui pitkään, kuten Eemeli kuvailee: *”Kiusaaminen alkoi ala-asteella, muistaakseni toisella tai kolmannella luokalla. Kiusaaminen jatkui pitkälle yläasteelle ja kiusaaminen päättyi vasta kun aloin pitää puoliani sekä jossain määrin muutuinkin myös itse kiusaajaksi.”* Fanni kuvaa kiusaamisen kokemuksiaan: *”Ekalla luokalla alkoivat nimitellä eri tavoin pilkkasivat isoa nenääni (olin kuulema apinan näköinen)... 9 luokalla tapahtui käänne..”* Danielin kiusaaminen alkoi 2. luokalla ja loppui ammattikoulun alkaessa. *”2. luokalla alkoi koulukiusaaminen... Sain ammattikoulusta aivan uuden alun! Sen jälkeen kiusaaminen loppui.”*

Helena kuvasi kertomuksessaan, kuinka kiusaaminen päättyi, kun perhe muutti toiselle paikkakunnalle. *”.. koin koulukiusaamista noin kolme vuotta (8v - 11v) ylipainoni vuoksi. Kun muuttimme toiselle paikkakunnalle.. ja aloitin 6. luokan, elämäni muuttui täysin... Kiusaaminen ei jatkunut täällä, koska menin ”..”kouluun. Siellä porukka vaihtuu niin usein, ettei kaverympyrät yleensä kestä vuotta tai paria pidempää.”* Gunilla kirjoitti kertomuksessaan, kuinka luokkajaot vaikuttivat kiusaamisen alkuun ja päättymiseen. *”Meillä tehtiin kuitenkin 3.luokan jälkeen luokkien uudelleen ryhmittelyä, koska kyläkouluja lopetettiin ja keskustan ala-asteelle tuli lisää oppilaita, joten luokat laitettiin uusiksi... Koska tyttöjä oli pariton määrä, jäin aina esim. paritöissä ja välitunneilla ulkopuoliseksi. Fyysistä kiusaamista ei tapahtunut, mutta henkistä kylläkin. Sellaista ulkopuolelle jättämistä ja naljailua. Välillä pääsin kuitenkin porukkaan mukaan ja välillä taas en... Yläasteella uusien järkevien luokkajakojen vuoksi tilanne helpottui ja koulumenestys koheni.”*

Kiusatut kuvailevat kertomuksissaan kiusaamisen olleen hyvin monimuotoista. Erityisen usein kertomuksissa mainitaan kiusaamisen alkaneen sanallisesti: haukkumisella. Yhdeksässä kertomuksessa mainitaan haukkumisen olleen yksi kiusaamisen tapa. Daniel kirjoitti kertomuksessaan, kuinka kiusaaminen oli alkanut ystävien taholta. ”*Alkuun se oli pientä nälvimistä myös omilta "kavereiltani".*” Benjaminin kirjoitti kiusaamisen alkamisesta näin: ”*Koulussa alakoulun lopulla 5-6 luokilla kiusaaminen alkoi pieninä ilmiöinä. Tönnimisenä, haukkumisena, nimittelynä.*” Eemeli kuvaa kertomuksessaan kiusaamisen alkamisesta näin: ”*Kiusaaminen alkoi nimittelyllä ja tönnimisellä, sen jälkeen ryhmästä pois sulkemisella.*” Celesten ulkonäköä haukuttiin koko yläkoulun ajan. ”*...ulkonäön haukkumista kuuntelin koko yläasteen ajan 7.-9. luokat.*”

Ryhmästä poissulkeminen ja syrjimineen tuli myös ilmi useassa kertomuksessa yhtenä kiusaamisen muotona. Helena kertoo, kuinka syrjimineen alkoi heti ensimmäisenä päivänä uuteen kouluun tullessa. ”*Koin heti ensimmäisenä päivänä syrjintää - minua ei päästetty mukaan mihinkään leikkiin eikä istumaan viereen lounaspöydällä. Viikkojen kuluessa kiusaaminen paheni, eikä minulla ollut yhtäkään ystävää.*” Juulia kertoo, kuinka hänet jätettiin ulkopuoliseksi liikuntavamman takia. ”*Mua on syrjitty mulla ei ollu kavereita tän takia...*” Kaapo koki olevansa yksin: ”*Mua ei tykätty yhtään. Mul ei ollu yhtään ystäviä. Mä olin yksinäinen. Mä olin yksin.*” Juulia jätettiin päiväkodissa leikkien ulkopuolella. ”*Päiväkodissa lähinnä se miun kiusaaminen oli semmoista ryhmästä ulos jättämistä.*” Benjamin kirjoittaa kertomuksessa, kuinka hänellä ei ollut yhtään ystävää koko yläkoulu aikana. ”*3v aikana minulla ei käytännössä ollut yhtään kaveria.*” Milena kuvaa kertomuksessaan, kuinka ryhmästä poissulkemisen johtaneen omaan vetäytymiseen sosiaalista tilanteista. ”*Lukioon mentäessä ulkopuolisuuden tunne sitten lisääntyi. En mennyt yhteisille retkille.*”

Helena, jota kiusattiin alakoulun 3-5-luokalla kuvaa kiusaamisen kokemuksiinsa näin: ”*Haukkuivat, tönnivät, syrjivät, nauroivat kun kävelin ohi, tuijottivat ja puhuivat paha selän takana - pyöräilin itkien kotiin joka päivä...Minulta vietiin kaikki rahani, kännykkäni, ja minua lukittiin vessoihin ja pukukoppeihin...Minua seurattiin koulusta kotiin, minua vainottiin, pyöräni renkaat puhkaistiin ja kun yritin lähteä kotiin koulun jälkeen, perääni huudeltiin ja minua yritettiin työntää pyöräni selästä pois.*” Lisäksi häntä kiusattiin myös internetin välityksellä ”*Kiusaaminen levittyi myös nettiin. Kun muut luokkalaiseni tekivät Facebook -profiilit, teimme yhteisen luokkaryhmän, jossa minusta pahan puhumisen vain jatkui.*”

Kertomuksissa kuvattiin myös fyysistä kiusaamista, vaikka kaikki aineiston kiusatut eivät sitä kokeneetkaan. Danielin kertomuksesta näkyy, kuinka kiusaaminen muuttui yläkouluun siirryttäessä fyysiseksi. ”*Hyljeksittiin, naurettiin selän takana, nälvittiin oltiin niin ilkeitä kun lapsi voi toiselle henkisesti olla. Noh yläasteella kiusaaminen alkoi mennä fyysiseksi.*” Kaapo kuvaa yläkoulu aikaisen kiusaamisen olleen suoraa fyysistä väkivaltaa: ”*Mut tästä lähtiki mun koulukiusaaminen kunnol yläasteella, tän jälkeen, kun mä olin ottanu tältä turpaan, mä ajauduin silloin tällöin muittenkin kaa ongelmiin. Muutki halus ottaa mun kaa yhteen. Tapella mun kaa. Mua hakattiin siel ihan vitukseen. Se et sua haukuttiin joka päivä, mut varmaan hakattiin kerra kahteen viikkoon. Kerran kahes viikos Pam Pam ja mää saatoin saada pari kertaa viikoski niinku köniini.*” Amandaa kiusattiin erityisesti koulukyydityksissä linja-automatkoilla. ”*Kiusaaminen oli haukkumista, nimittelyä ja ruumillista; tönimistä, ja erityisesti linja- auto matkalla, joka kesti suuntaansa tunnin oli erilaista tökkimistä ja vieläkin muistan kun saivat sellaisen rauta tangon pätkän jolla hakkasivat.*”

Celeste kuvaa kertomuksessaan, että hän piti kiusaamisesta huolimatta koulunkäynnistä, koska häntä kohtaan kohdistettu kiusaaminen ei ollut fyysistä. ”*Tykkäsin silti käydä koulussa, koska kiusaaminen ei mennyt liian pitkälle koulunlaajuiseksi saatikka fyysiseksi...*” Benjamin kuvaa kertomuksessaan, kuinka henkinen kiusaamisen tuntui stressaavalta. ”*Fyysistä kiusaamista oli onneksi vähän, mutta henkinen puoli oli äärimmäisen stressaavaa*”

Rigbyn (2010, s.15) mukaan kiusaamisen muodot muuttuvat iän mukana. Vanhemmat lapset käyttävät enemmän verbaalisia ja epäsuoran kiusaamisen muotoja, elektronisia kommunikation muotoja kuten tekstiviestejä. Nuoremmat lapset käyttävät fyysistä kiusaamista vanhempia lapsia enemmän.

5.2 KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Tutkimuksen aineistossa kiusatut kertovat useasti siitä, kuinka kiusaamisen puuttuminen on ollut tehotonta. Kiusattujen vanhemmat tai kiusatut itse ovat hakeneet apua ja kouluilta on yritetty puuttua asiaan, mutta kiusaaminen on silti jatkunut puuttumisesta huolimatta.

Kolmessa kiusattujen kertomuksissa kerrotaan, etteivät kiusatut hakeneet apua tai kertoneet kiusaamisesta aikuisille. Näissä kertomuksissa tulee ilmi, etteivät kiusatut uskaltaneet kertoa kiusaamisesta, jotta kiusaaminen ei muuttuisi kertomisen jälkeen pahemmaksi. Fanni kuvaa kokemuksiaan näin: ”*Olimme kerran talvella sisällä käytävässä, kun oli niin pakkaneen, eräs*

poika kuki ohitseni potkaisu täysillä häntäluuhun se vääntyi sisäänpäin, tuska oli valtava, hän sanoi vaan uskallappas kertoa opettajille potkaisen vielä pahemmin. Ei auttanut muu kun nuolla haavansa ja pitää mölyt mahassaan.” Lisäksi nämä kiusatut kokivat, ettei kertominen opettajille tai vanhemmille auttaisi. Milena kirjoittaa, kuinka hän ei kertonut kiusaamisesta kotona vanhemmilleen eikä koulussa opettajille, kavereiden kanssa hän oli asiasta keskustellut. *”En kertonut kenellekään. Vaikka olisin kotona kertonut, eivät he olisi osanneet mitään tehdä. Muutaman kaverin kanssa siitä joskus puhuttiin.*” Danielin kertomuksessa ei ole mainintaa siitä, kertoiko hän kiusaamisesta kellekään, kertomuksessa ei myöskään ole mainintaa, puuttuiko kukaan kiusaamiseen. Danielin kertomuksesta käy ilmi, että häntä kiusattiin toiselta luokalta peruskoulun loppuun saakka, joten kertomuksesta voisi päätellä, ettei kiusaamiseen ainaakaan puututtu tehokkaasti. Juulia ei myöskään kerro kertomuksessaan puuttuiko kukaan kiusaamiseen missään vaiheessa. Juulia pyysi lopulta vanhemmiltaan apua, jotta hän voisi vaihtaa koulua, ettei häntä enää kiusattaisi. *”... mulle se oli viimeinen piste, mäen jaksanu enää. Mä soitin porukoille, et tulkaa... hakee mut täältä pois, et mä en kestä enää. Seuraavan viikon maanantaina mä oli perusk, tuossa yläasteella. Ja mä valitsin sit sieltä yläasteelta luokan, jolta mä en tunnenu vielä ketään. Koska mä halusin tietää uusia ihmisiä, enkä halunnu tulla kiusatuks.*”

Monet kiusatut aineistossa kuvaavat, kuinka kiusaamiseen ei puututtu koulun taholta ollenkaan tai puuttuminen oli tehotonta. Benjamin kertomuksesta käy ilmi, kuinka opettajat eivät puuttuneet kiusaamiseen ollenkaan. *”Opettajat eivät koskaan puuttuneet asiaan mitenkään.*” Benjamin koki, että hänen kiusaamiseen ja nimittelyyn osallistui koko yläkoulu. Kiusaaminen kesti koko yläkoulu ajan, eikä opettajat puuttuneet kiusaamiseen tänä aikana kertaakaan. Benjamin kokee kiusaamisen olleen henkistä ja psyykkisesti niin raskasta, että hän olisi voinut omasta mielestään mahdollisesti tulla koulusurmaajaksi erilaisessa kasvuympäristössä. *”Jos asuttaisiin amerikkassa niin olisin aseisiin päässyt käsiksi ja olisin nyt yksi koulusurmaaja.*”

Kaapo kuvaa, kuinka opettaja kulkee ohi, kun kiusaaja pahoinpitelee häntä. *”Kaikki katto, kukaan ei puuttunu. Opettaja tää oli varmaan hauskin tilanne, opettaja kävelee ohi ja arvatkaa kuka se maikka oli, se oli meidän bilsan opettaja. Sit tää kaveri nosti mut tälle niihin kaap meil oli koulussa sellaset kaapit, niin nosti siihe.*” Kaapon kertomuksesta käy ilmi, että kiusaamiseen puututtiin vielä alakoulussa mutta ei enää yläkoulussa. *”Pelkäsin tulla kouluun mä välil pelkäsin, lähtee koulusta. Joo opettajat yritti puuttuu siihe mut se ei auttanu.*”

Kaksi kiusattua kuvaavat kertomuksissaan, kuinka opettajat eivät puuttuneet oppitunneilla tapahtuvaan kiusaamiseen. Toinen kiusatuista koki, että häntä nolattiin tunnilla toisten tyttöjen

taholta mutta opettaja ei puuttunut asiaan. Celeste kertoo, kuinka hänen koululuokan pojat vertasivat häntä joulukinkkuun, eikä opettaja puuttunut asiaan. *"Teidän ei... tartte ees hankkia jouluks kinkkua, laitetaan sulle vaan omena suuhun ja suolaa ja pippuria päälle ja uuniin. Oli historiantunti, opettaja ei oikeastaan puuttunut tähän ollenkaan."* Celeste kokee, että opettajien puuttuminen kiusaamiseen oli tehotonta ja liian lievää. *"Olen edelleen katkera monelle yläasteen opettajalleni, että he eivät vieneet kiusaamisen lopettamista loppuun asti, he vähän niinkuin yrittivät aloittaa sitä, mutta aivan liian lievin keinoin."*

Eemeli kuvaa kertomuksessaan kuinka, vanhemmat ja koulu yrittivät puuttua kiusaamiseen, mutta hän kokee kiusaamiseen puuttumisen olleen tehotonta ja jopa pahentaneen kiusaamista. Lopulta hän lakkasi pyytämästä apua koululta. *"Vanhempani eivät tienneet vielä tässä vaiheessa kiusaamisesta, mutta se selvisi äidilleni, kun olin niin usein poissa koulusta. Opettajat yrittivät tulla väliin ja pidimme yhteisiä keskusteluja kiusaajien kanssa, mutta nämä vain pahensivat asiaa. Ei ollut merkitystä oliko kiusaajien vanhemmat mukana vai eivät. Kukaan ulkopuolinen ei tähän mennessä ollut kyennyt estämään tai vähentämään kiusaamista missään muodossa. Apua kysyin ala-asteella muutamia kertoja, mutta koska ne eivät tehonneet, niin lopetin asioista kertomisen."*

Helenan kertomuksesta tulee ilmi, että hänen vanhempansa hakivat todella Helenalle apua kiusaamiseen, mutta opettaja ei halunnut puuttua kiusaamiseen kunnolla. *"Kerroin vasta joulun jälkeen vanhemmilleni, mitä he minulle siellä tekivät. Haukkuivat, tönivät, syrjivät, nauroivat kun kävelin ohi, tuijottivat ja puhuivat paha selän takana - pyöräilin itkien kotiin joka päivä. He kertoivat opettajalleni, joka unohti asian. Vanhempani tekivät kaikkensa, että saisivat kiusaamisen loppumaan, mutta koskaan sitä ei oikeastaan tapahtunut. Opettajani oli niin keskittynyt tuntemiinsa lapsiin jotka "eivät koskaan tekisi sellaista", että sivuutti tapaukseni yli-reagoinniksi."* Helenan opettaja jopa syytti Helenaa, kun Helena haki apua kiusaamiseen alakoulussa. *"Kerroin opettajalle, mutta hän vetosi vain siihen, miten valehtelin satunnaisesti elämästäni, esimerkiksi siitä, että olin esiintynyt Hartwall -areenalla tuhansien ihmisten edessä. Yritin selittää, että hain vain hyväksyntää, ja näin jälkikäteenkin olen huomannut että valehtelu todellakin oli suojautumiskeinoni, mutta opettaja ei kuunnellut. Hän puolusti kiusaajiani, eikä heille tullut mitään rangaistusta. Kaikki paha jatkui vain."*

Kahdessa kertomuksessa käy ilmi, että opettajat eivät puuttuneet kiusaamiseen mahdollisesti kiusaajan perhetaustan takia. Iisan vanhemmat hakivat apua koulusta Iisan kokemaan koulu-kiusaamiseen. Iisan mielestä kiusaamiseen ei kuitenkaan puututtu johtuen kiusaajan perheen

maineesta. ”Kiusaamiseen puututtiin vasta ollessani neljännellä luokalla vanhempieni kiinnitettyä huomiota outoon käytökseeni ja pahoinvointiini. Äitini patisti minusta tiedon ulos. Alkoi uuvuttava taistelu opettajien ja kiusaajani äidin kanssa. Äitimme riitelivät puhelimessa ja opettajat eivät uskaltaneet ottaa kunnolla kantaa asioihin, koska kiusaajani perheen maine tunnettiin.” Myös Amandan kertomuksesta käy ilmi, että opettajat eivät puuttuneet kiusaamiseen, johtuen kiusaajan perhetaustasta. ”Kyllä äiti soitti yhdesti rehtorille ja sanoi kiusaamisesta, mutta hänen työkaverin poika oli yksi kiusaajista. Niin ei auttanut minun osalta mitään.”

Iisan kertomus on ainoa aineistoni kertomuksista, joissa kiusaamiseen puuttuminen opettajan taholta vaikutti kiusaamisen loppumiseen. ”Luokanopettajani päätti tarttua kiusaamisaiheeseen niin, että eräänä aamua koko koulumme ohjattiin liikuntasaliin yhteiseen aamunavaukseen, jossa minut ja kiusaajani nostatettiin koko koulun eteen seisomaan ”varoittavana esimerkkinä”. ...Näiden tapahtumien jälkeen kyseisen tytön toteuttama kiusaaminen loppui vähitellen.” Iisa kuitenkin kokee opettajan toimineen väärin ottaessaan kiusaajalle ja kiusatulle aran aiheen kaikkien koululaisten nähtäväksi ja pilkan kohteeksi. ”En pysty vielä tänäkään päivänä antamaan hänelle anteeksi sitä, kuinka hän otti minulle ja kiusaajalleni aran aiheen käsittelyyn ja kaikkien koululaisten pilkan kohteeksi. Uskon hänen tarkoittaneen hyvää ja ajatelleen olevan tehokas, kun tärkeää ja kaikkia koskettavaa aihetta käsiteltiin yhteisesti koko koulun kanssa.”

Mäntylän ja muiden (2013) tutkimuksessa huomattiin, että aluehallintaviraston ratkaisukäytäntöjen mukaan pelkät puhuttelut eivät aina riitä ratkaisemaan tilanteita vaan kurinpidollisia toimia tulee käyttää tarvittaessa. Nämä antavat kiusatulle kokemuksen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta ja aikuisten luotettavuudesta. Kiusaamiseen on puututtava konkreettisesti, pelkkä valtakunnalliseen kiusaamisen vastaiseen hankkeeseen kuuluminen ei riitä. (Kivelä ym., 2013)

5.3 EROON KIUSAAMISESTA OMIN VOIMIN JA TOISTEN AVULLA

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa kuvaan kiusaamisen päättymistä kiusattujen kertomusten mukaisesti. Tämän jälkeen seuraavissa alaluvuissa on viisi kertomusta. Ensimmäisissä neljässä kertomuksessa, joita kutsun ydinkertomuksiksi yhdistyy monia aineiston kertomuksia yhdistävä teema tai johtoajatus. Kaikissa näissä neljässä ydinkertomuksessa ydin on kuitenkin erilainen verrattuna toisiin kolmeen kertomukseen, jonka johdosta olen kirjoittanut neljä erillistä kertomusta. Viimeinen kertomus Matiaksesta pyrkii toimimaan synteisinä kaikille aineiston kertomuksille. Tämä on keksitty kertomus, mutta kaikki kertomuksessa oleva tieto löytyy

aineistostani. Tarkoitukseni oli kirjoittaa kertomus, joka vastaisi tutkimuskysymyksiin ja joka olisi kronologisessa järjestyksessä etenevä kertomus.

5.3.1 KIUSAAMISEN PÄÄTTYMINEN

Kiusaaminen päättyi kiusattujen kertomuksissa useasti siirtymävaiheissa, siirryttäessä yläkouluun tai peruskoulun päättyessä, siirryttäessä lukioon tai ammattikouluun. Näin tapahtui yhdeksässä aineistoni kertomuksessa. Neljässä kertomuksessa kiusaaminen päättyi selkeästi peruskoulun päättyessä. Kahdessa kertomuksessa kiusaaminen päättyi hiljaa lukion aikana.

Kahdessa tarinassa kiusaaminen päättyi selkeästi kiusatun siirtyessä yläkouluun. Yhdessä tarinassa kiusaaminen päättyi myös yläkouluun siirtyessä, mutta perhe muutti myös uudelle paikkakunnalle. Kiusatun kertomuksen mukaan kiusaaminen päättyi juuri tämän muuton ansiosta sekä siirtymisestä uuteen kouluun. Olisiko kiusaaminen jatkunut, jos kiusattu olisi joutunut samalle luokalle kiusaajien kanssa.

Juulian kertomuksessa kiusaaminen päättyi ammattikoulun aikana kiusaajien siirtyessä toiselle linjalle. Tämä kiusattu oli kokenut kiusaamista aina uudelleen siirtyessä alakoulusta yläkouluun ja yläkoulusta ammattikouluun. Juulia siirtyi myös yläkoulun aikana uuteen kouluun kiusaamisen takia, mutta kiusaaminen alkoi sielläkin. Myös Iisan kiusaaminen jatkui puuttumisesta huolimatta. Iisaa kiusattiin alakoulussa, kiusaaminen päättyi Iisan mukaan hiljalleen opettajan puuttuessa siihen. Iisan kiusaaminen alkoi kuitenkin uudestaan yläkoulussa, mutta toisten oppilaiden taholta. Kiusaaminen päättyi peruskoulun loputtua. ”*Kiusaamiseni kuitenkin jatkui yläkoulussa muiden henkilöiden toimesta muun muassa ulkonäköni arvosteluna ja haukkumisena. Tällainen kiusaaminen on valitettavan yleistä ja uskon lähes jokaisen saavan siitä jossain vaiheessa peruskoulutaivaltaan osansa. Alakoulun ryöpytyksestä vahvistuneena yläkouluaiikainen ilkeyksien kuunteleminen ei hetkauttanut ennen lukiovuosia, jolloin sairastuin masennukseen ja syömishäiriöön.*”

Fannin ja Eemelin kokema kiusaaminen päättyi peruskouluaiikana kenenkään ulkopuolisen siihen puuttumatta. Eemeli kuvaa, kuinka kiusaaminen päättyi, kun hän alkoi itse pitää puoliaan ja muuttui myös itse kiusaajaksi. ”*Kiusaaminen jatkui pitkälle yläasteelle ja kiusaaminen päättyi vasta kun aloin pitää puoliani sekä jossain määrin muutuin myös itse kiusaajaksi.*” Myös Daniel alkoi itse kiusaamaan, jotta pääsisi jotenkin tilanteesta ja saisi hyväksyntää. Hän kuitenkin

kin kuvaa kertomuksessaan, että kiusaaminen päättyi peruskoulun päättyessä. Ammattikoulussa häntä ei enää kiusattu. ”*Noh jotenkin oli päästävä pois tästä tilanteesta ja rupesin kiusaamaan anorektista tyttöä luokallamme muiden kanssa jotta saisin ”vähän hyväksyntää”. Tämän jälkeen menin ammattikouluun ja muutin K...Elämä tuntui kerrankin helpolta! Sain ammattikoulusta aivan uuden alun! Sen jälkeen kiusaaminen loppui.*” Fanni kuvaa kertomuksessaan, kuinka kiusaaminen päättyi poikaystävänsä ansiosta, jota kiusaajat ihailivat. ”*9 luokalla tapahtui käänne aloin seurustella itseäni vanhemman pojan kanssa hän toi minut prätkällä kouluun ihan portin eteen, sen pojat huomasivat siihen loppui kiusaaminen, katselivat vaan ihailien kun koulun päätyttyä nousin prätkän tarakalle ja kaarsimme pois. Loppuvuonna ei kiusattu.*” Fannin kertomuksesta käy ilmi, että kiusaamisen päättyminen voi tapahtua hyvin ennalta-arvaamattomasti.

5.3.1 YKSIN SELVIYTYMÄÄN JÄTETYT

Olen koostanut tämän kertomuksen neljän tutkimukseen osallistuvan kertomuksista: Amandan, Danielin, Milenan sekä Fannin. He kaikki kuvasivat, kuinka heidän perhetaustansa vaikutti kiusaamiseen ja kuinka kukaan heistä ei saanut tukea kotoa. He kuvasivat kertomuksissaan tulensa jätetyiksi yksin selviytymään koulusta ja kiusaamisesta.

Amanda kuvaa, kuinka hän koki, ettei hänellä ollut ketään kehen turvata vaikeuksissa. Hänen tuli olla kotona huomiota herättämättä. ”... *olin erittäin alistettu, peloitelu ja yritin olla kiltti ja saada siten kotona huomiota tai että en kiinnittäisi liikaa huomiota. Isämme sana oli ” laki” eikä sitä sopinut kyseenalaistaa. Varmaan kaikilla muillakin oli siihen aikaan paljon samantyyppistä.. Minä en muista lapsena olleeni koskaan äitini enkä myöskään isäni sylissä. Työtä olen taas tehnyt niin pienestä kun muistan. Nyt kun jälkeinpäin mieltii, nämä ovat voineet olla osa syy siihen että kiusattiin. Ei tavaallaan ollut mitään mihin turvata.*” Hänen äitinsä soitti kerran rehtorille Amandan kiusaamisesta mutta, kun kiusaaja oli rehtorin työkaverin lapsi, asia jäi siihen. Amandan tuli selvitä kiusaamisesta yksin. Danielin koulumatkat olivat erittäin pitkät ja tämän lisäksi Danielin oli odotettava usein monta tuntia koulun alkamista koulun pihalla ja iltapäivällä linja-auton saapumista. Daniel koki, etteivät aikuiset huomioineet hänen hätäänsä ollenkaan. Danielin oli vielä koulun jälkeen autettava äitiä navetalla ja koululäksyt saattoivat jäädä tekemättä. ”*Menin linja-autolla kouluun aamulla, bussi lähti 5.40 oli... 07.00 (perillä). Koulu alkoi 08.00 joskus jopa 10.00 mutta tuohon aikaan olin jo linja-autoasemalla ja siitä asti yksin koulunpihalla odottelemassa että joku aukaisi ovet koska monesti oli talvella tosi kylmä.*”

Muista monet kerrat kun itkin ja yritin päästä ulkovessoihin keinolla millä hyvänsä vaikka ne oli lukossa, mutta vain koska oli kylmä. Koulu jos loppui 14.00 bussi lähti 16.40. Taas odotin 2h yksin jotta pääsisin taas linja-autoon odottamaan sitä että pääsisin kotiin ja navetalle josta tuli jo niin iso taakka lapsena ettei sitä yksikään aikuinen ajatellut. Miten alle 10w lapsi voi olla aina niin väsynyt?” Danielin kertomuksen mukaan hän koki, että äiti ei tukenut häntä, kun hän oli pyytänyt apua tältä. Danielin oli äidin päätöksestä mentävä linja-autolla kauemmaksi kouluun, jossa hän oli se ulkopuolelta tullut oppilas. Daniel kirjoitti, että hän halusi mennä lähempään kouluun, mutta äiti ei muuttanut mieltään. Daniel ei saanut myöskään tukea koululta, sillä siellä häntä kohdeltiin häirikkönä. Daniel ei saanut tukea kiusaamiseen aikuisilta, eikä kukaan ulkopuolinen puuttunut Danielin kertomuksen mukaan siihen. ”Olen viettänyt val-lan hyvää elämää, eniten olen katkera äidilleni siitä etten saanut mennä kylän kouluun jossa kaikki oli ns maalta. Olen niin monet itkut itkenyt mutten turhaan. Sain erittäin huonot lähtö-kohdat elämään, olemme aina olleet pa... Kaikkien silmiin aina on kaikki hyvin ja tämä on aivan suoraan verrannollinen siihen ettei minua lapsena kuunneltu jos itketti. Koulussa olin itse se ”häirikkö” koska olin vaan niin helvetin vilkas.”

Milenan kertomuksen mukaan, hän koki tullessa syrjityksi yläkoulussa sekä lukiossa. ”En muista tarkkaa aikaa kiusaamisen alkamiselle. Pikkuhiljaa siirryin sinne hiljaisten, ei suosittujen tyttöjen porukkaan. En sitten oikein osannut kuulua siihenkään joukkoon. Eli loppujen lopuksi en kuulunut mihinkään... Eli lukio ajan vietin varsin yksin. Olisin halunnut siirtyä iltalukioon, mutta vanhempani eivät päästäneet. Koostettuna siis, jätettiin porukan ulkopuolelle.” Milena kirjoitti, ettei hänen perheensä tukenut häntä. Hän pyysi vanhemmiltaan päästä iltalukioon, mutta he eivät päästäneet. Milenan kertomuksesta tulee ilmi, että häntä kiusattiin myös perheen sisällä, hänen sisaruksensa kiusasivat häntä. ”Jotakin tapahtui 7-8 luokan aikana. Kotona oli vaikeaa, isäni alkoi alkoholisoitua. Häpesin sitä. Tosin kotona olin ollut koko ikäni se ”nuorin riesa”, jota saivat neljä sisarusta kiusata mielensä mukaan. Vanhemmat eivät puuttuneet. Kiusaamista lisäsi varmaankin sisarkateus: kun menin kouluun, kukaan ei uskonut ensimmäistä todistustani. Se oli liian hyvä. Vanhemmat sisarukseni eivät olleet koulussa menestyneet.” Milena myös kirjoitti, etteivät hänen vanhempansa osanneet puuttua hänen koulukiusaamisaansa eikä hän kertonut siitä kotona. ”En kertonut kenellekään. Vaikka olisin kotona kertonut, eivät he olisi osanneet mitään tehdä. Muutaman kaverin kanssa siitä joskus puhuttiin. Rämmin kouluni läpi, syrjittynä.”

Fannin vanhemmat olivat eronneet ja Fanni ja hänen äitinsä muuttivat kaupunkiin. Fanni meni kouluun 8-vuotiaana pienen fyysisen kokonsa vuoksi. Fannin äiti kävi töissä ja Fanni kuvailee

itseään ns. avainlapsiksi. ”*Olin niin sanottu avainlapsi, ei ketään kotona odottamassa kun koulusta pääsin.*” Fanni kertoo kertomuksessaan useista eri tilanteista, joissa häntä kiusattiin koulussa mutta hän ei uskaltanut kertoa niistä kellekään. ”*Henkinen nimittelemällä kiusaaminen jatkui, saatettiin jopa tönästäkkin luokassa ohi kulkiessa, kerran olimme talvella ulkona siellä oli kasattu lunta vuoreksi, me olimme vuorella pojat huomasivat sen ja tulivat vuorelle, tönäisivät alas ja sanoivat tänne ei pikkuipanat tule tämä on meidän, pää kolahti jäähän melko kovasti, silmissä säkenöi. Ei sitä kenellekkään uskaltanut mitään sanoa.*” Fanni ei kirjoita kertomuksessaan missään kohtaa, että hänen vanhempansa olisivat tienneet tai puuttuneet kiusaamisesta. Koulu myöskään ei puuttunut Fannin kiusaamiseen. Kiusaaminen päättyi hiukan erikoisella tavalla. Fanni kuvailee, kuinka hän kurvaa itseään vanhemman poikaystävänsä moottoripyörällä koulun pihaan ja kiusaajat huomasivat tämän ja kiusaaminen loppui. ”*9 luokalla tapahtui käänne aloin seurustella itseäni vanhemman pojan kanssa hän toi minut prätäkällä kouluun ihan portin eteen, sen pojat huomasivat siihen loppui kiusaaminen, katselivat vaan ihailleen kun koulun päätyttyä nousin pärätäkän tarakalle ja kaarsimme pois. Loppuvuonna ei kiusattu.*”

Kaikkien neljän tarinoissa kerrotaan siitä, kuinka he olivat syrjäytyneitä ja eristettyjä ulkopuolelle. He kaipasivat tukea aikuisilta, vanhemmiltaan sekä opettajilta, mutta eivät saaneet sitä. Fanni kirjoittaa kertomuksessaan, kuinka hän ei saanut apua eikä hänen kouluaikoihin 70-luvun puolivälissä puhuttu koulurauhasta mitään tai että koulukiusaamiseen olisi puututtu. ”*Apua en mistään enkä minkäänlaista ole saanut ei 70 luvun puolivälissä julistettu koulurauhaa samalla tavalla kun nykyään. itse oli pärjättävä ilman hyysäämistä ja paapomista*” Amanda kirjoittaa, että kiusaaminen on jättänyt hänet hakemaan huomiota muilta ihmisiltä. ”*Koko tähän astisen elämäni olen hakenut jollain lailla huomiota. Olenkin lainannut jonkun toisen sanoja.*” kiusattu on kuin pohjaton kaivo hakee jonkunlaista huomiota koko elämänsä ajan.” Myös Daniel kuvaa kertomuksessaan, kuinka kaikki lapset kaipaavat huomiota muilta tai ainakin, että joku tykkää. ”*Uskon että myös se että lapsena jokainen haluaa isossa porukassa olla suosittu:) ei välttämättä huomionkeskipiste mutta tykätty, tämä saa muut näkemään sosiaaliset lapset uhkana näin kävi minulle. Kaikki kaverini olivat aina varuillaan kanssani, enkä tosin ymmärrä koska lojaalisempaa ihmistä olisi saanut hakea ja kaukaa.*” Milena kuvailee, kuinka kiusaaminen on vaikuttanut häneen niin, ettei hän ole osannut puolustaa itseään ja kuinka hän on jäänyt yksinäiseksi. ”*Mutta jos minulta kysytään, miten kiusaaminen on vaikuttanut, sanoisin, etten ole osannut puolustaa itseäni ja että olen pelännyt ihmisiä, tilanteita ja olen jäänyt yksinäiseksi. Terapioista huolimatta en ole päässyt kokemuksistani eroon.*”

Daniel haluaa kertomuksessaan kertoa, että myös lapsen kotiolot voivat vaikuttaa kiusaamiseen. Hänen kertomuksessaan se näkyy siten, ettei hän saanut apua kotoa, vaikka hän pyysi sitä äidiltään. Myöskään koulussa ei huomattu, että hänellä oli kovin raskasta koulumatkojen ja kotitöiden takia jaksaa koulussa. ”...mutta yritän sanoa että joskus kiusaaminen johtuu siitä miten asiat on kotona, meillä ne ei ollut hyvin. Jos en olisi sen verran korvien välistä fiksu en tahdo edes tietää missä olisin nyt.”

Milena kirjoittaa kertomuksensa lopussa, kuinka kodit eivät aina osaa puuttua kiusaamiseen ja se voi olla jopa tapana perheissä. Milenan mukaan kiusaamiseen puuttuminen on aikuisten vastuulla, jos perheet eivät puutu kiusaamiseen on vastuu Milenan mukaan opettajilla ja koulukuraattoreilla. ”Suomessa kiusaaminen sallitaan. Kiusaaminen on aikuisten asia. Mikäli lapsella on niin huonot vanhemmat, etteivät he ymmärrä kiusaavaan lapseensa puuttua, on vastuu opettajilla ja koulukuraattoreilla. Kiusaaminen saadaan kuriin, kunhan siihen puututaan. Kiusaaminen ja sen salliminen on ilmiö joissakin perheissä, kouluissa, asuinalueilla, kaupungeissa.”

5.3.2 SOSIAALISESTI ERISTÄYTYNEET

Tähän kertomukseen sijoitan kaksi kertomusta, Benjaminin ja Eemelin. Heille kiusaaminen oli aiheuttanut myöhemmin elämässä arkuutta sosiaalisissa tilanteissa sekä yksinäisyyttä. Eemeliä kiusasivat kaverit. Eemeli kuvailee, kuinka nämä kaverit kiusasivat vain porukassa eivät yksin ollessaan Eemeliä. ”Kiusaajat olivat pääsääntöisesti ylempien luokkien poikia, joista suurin osa asui samassa naapurustossa kanssani... Kiusaaminen alkoi nimittelyllä ja tönimisellä, sen jälkeen ryhmästä pois sulkemisella. Kukaan kiusaajista ei ollut yksinään ilkeä, vain kun porukka oli ympärillä, alkoi kiusaaminen. mm portaikosta alas työntäminen, vaatteiden rikkominen, lyöminen ja potkiminen jne.” Eemeli yritti peitellä kiusaamista, eikä halunnut kertoa siitä perheelleen. Hän esitti sairasta, jotta sai jäädä kotiin. Vanhemmat ja opettajat yrittivät puuttua kiusaamiseen ja kiusaajien kanssa pidettiin keskusteluja. Nämä keskustelut kuitenkin Eemelin mielestä vain pahensivat asiaa. ”Kiusaamisen edettyä pidemmälle aloin valehtelemaan kurkkukipua, vatsakipua, kuumetta tai mitä vain, jotta pystyin jäämään kotiin, eikä tarvinnut mennä kouluun. Vanhempani eivät tienneet vielä tässä vaiheessa kiusaamisesta, mutta se selvisi äidiltäni, kun olin niin usein poissa koulusta. Opettajat yrittivät tulla väliin ja pidimme yhteisiä keskusteluja kiusaajien kanssa, mutta nämä vain pahensivat asiaa. Ei ollut merkitystä oliko kiusaajien vanhemmat mukana vai eivät.”

Eemeli koki, että haki turhaan apua opettajilta kiusaamisen lopettamiseksi. Eemeli kuvaa, että näin kiusaaminen päättyi hänen oman toimintansa kautta, kun hän alkoi pitää puoliaan ja muuttui myös itse kiusaajaksi. Puolensa pitäminen sekä kiusaajaksi ryhtyminen ovat olleet Eemelin selviytymiskeinoja kiusaamistilanteessa. *”Kiusaaminen jatkui pitkälle yläasteelle ja kiusaaminen päättyi vasta kun aloin pitää puoliani sekä jossain määrin muutuinkin myös itse kiusaajaksi. Kukaan ulkopuolinen ei tähän mennessä ollut kyennyt estämään tai vähentämään kiusaamista missään muodossa. Apua kysyin ala-asteella muutamia kertoja, mutta koska ne eivät tehonneet, niin lopetin asioista kertomisen.”*

Varmaan etenkin se, että Eemeliä kiusasivat, omat kaverit on aiheuttanut Eemelille sen, että hänen on ollut myös aikuisena vaikea luottaa toisiin ihmisiin. *”Kiusaaminen on jättänyt arpensa ja olen vieläkin arka monesti sosiaalisissa tilanteissa, joissa en tunne kaikkia ihmisiä. Itsetuntoni on selvinpäin käytännössä nolla ja oletan aina, että ihmiset haluavat satuttaa tai hyväksikäyttää minua ja näin ollen luotan vain muutamaankin ihmiseen lähipiirissäni.”* Eemeli on aikuisena alkanut opiskella vapaa-aikana psykologiaa. Hän kokee, että se on auttanut häntä käsittelemään kiusaamisen kokemuksiaan. *”Psykologian opiskelu vapaa-aikana on antanut paljon keinoja purkaa omia tunteita ja oletamuksia, mutta vielä on paljon työtä edessä.”*

Myös Benjam menetti kiusaamisen myötä luottamuksen muihin ihmisiin. Benjaminin kertomuksesta käy ilmi, että Benjamia kiusattiin alakoulun viidenneltä luokalta lukioon asti. *”Tämän koko 6v ajan olin itkuherkkä, masentunut ja itsetuhoa ajatteleva. Pakosti tästä jäi pitkät traumat, enkä oman ikäisiini ihmisiin pystynyt sen jälkeen luottamaan.”* Benjaminin kiusaamiseen yläkouluaikana osallistui koko koulu. Benjam oli yksin kiusaamisen kanssa, opettajat eivät puuttuneet, eikä Benjaminilla ollut yhtään ystävää koko yläkouluaikana. *”Helvetti pääsi irti sitten 7. luokalla jo muutama viikko koulun alusta. Minun nimestä väännettiin seksuaalisuuteen liittyvä nimi ja monet muunnelmat. Koko parisatapainen yläkoulu tunsivat minut hetkessä vain sillä nimellä. Tätä jatkui sitten koko 3v. Opettajat eivät koskaan puuttuneet asiaan mitenkään....3v aikana minulla ei käytännössä ollut yhtään kaveria.”*

Benjam oli yksinäinen yläkouluajan. Benjam kärsi yksinäisyydestä myös aikuisiällä. *”Armeija ja opiskeluaika meni ”sumussa”, eli suoritin kaiken niinkuin pitää, mutta kavereita en saanut, enkä tyttöystävääkään. Enkä myöskään läheisyyttä. .. Olin aina ihan paniikissa jos minun olisi pitänyt sosialisoida +/- 10v ikäisteni kanssa. Isompi ikäero ei sitten ollut ongelma”* Benjam kirjoittaa kertomuksessaan, kuinka hänen elämänsä sai käänteen 30-vuoden iässä, kun hän päätti löytää itselleen seuraa. *”Elämäni suunta kääntyi vasta yli 30v iässä, jolloin aloin suuttua*

omaan elämäni ja yksinäisyyteen.” Benjam alkoi käydä nettitreffeillä ja kahden vuoden kulluttua hän löysi rakkauden, jonka kanssa hän on nyt naimisissa. *”Nyt yhteistä taivaltamme on mennyt jo 3v, mutta silti aina välillä minulle iskee paniikkeja yhä kouluajoilta. Se voi olla joku pukeutumistyyli, ääni, haju tms. Onneksi vaimoni ymmärtää asian ja on tukenut minua paljon.”* Benjam kokee, että kiusaajat veivät hänen elämästään 15-vuotta, jotka hän olisi voinut elää onnellisena, yksinäisyyden ja masennuksen sijasta. *”Olen silti yhä katkera kiusaajilleni, koska he veivät noin 15 vuotta elämästäni aikaa pois, jonka olisin voinut elää onnellisena ja iloisena sen sijaan että olin yksinäinen ja masentunut.”*

5.3.3 KIUSAAMISEN AIHEUTTAMANA VÄÄRISTYNYT KEHON KUVA

Tähän kertomukseen kuuluu neljän kiusatun kertomukset: Celesten, Helenan, Lyydian ja Iisan kertomukset. Kaikki nämä neljä kokivat peruskoulussa kiusaamista, jossa heidän ulkonäköään arvosteltiin ja kommentoitiin negatiivisesti. Näille kiusatuille kehittyi heidän kertomustensa mukaan kiusaamisen aiheuttamana kriittinen kehonkuva. Kolmen kiusatun: Helenan, Lyydian ja Iisan kertomuksen mukaan heille kehittyi kiusaamisen myötä masennus ja syömishäiriö.

Celeste kuvaa kertomuksessaan kuinka kiusaaminen vaikutti hänellä siihen, että hän on hyvin kriittinen kehoaan kohtaan ja valitsee vaatteensa tarkkaan. Celesten ulkonäköä haukuttiin ja kommentoitiin poikien taholta koko yläkouluajan. *”... tällaista ulkonäön haukkumista kuuntelin koko yläasteen ajan 7.-9. luokat. Päivittäin sain kuulla, että olen lihava, ja minulta kysyttiin että miksi pidän liian pieniä vaatteita päälläni, vaikka tiedän edelleen, että en koskaan käyttänyt itselleni epäsovivia vaatteita, eikä ihoani koskaan ”tursunnut” mistään yli... Tykkäsin silti käydä koulussa, koska kiusaaminen ei mennyt liian pitkälle koulunlaajuiseksi saatikka fyysiseksi, mutta se on vaikuttanut omaan kehon kuvaan hyvin suuresti ja olen yhä vieläkin todella todella kriittinen omaa kehoa kohtaan ja valitsen hyvin tarkkaan vaatteni...”*

Helena alettiin kiusaamaan, kun hän aloitti kolmannen luokan uudessa koulussa. Hän tuli ulkopuolisena uuteen koululuokkaan, jossa muilla oli jo kaverit. Helena alettiin heti syrjimään, eikä hän saanut heti kavereita. Helenan kokema kiusaaminen oli laajaa ja Helena kuvaa, kuinka kiusaaminen paheni ajan kuluessa. Opettaja ei Helenan kertomuksen mukaan kuitenkaan puuttunut asiaan, vaikka Helenan vanhemmat ottivat opettajaan yhteyttä. *”...Haukkuivat, tönivät, syrjivät, nauroivat kun kävelin ohi, tuijottivat ja puhuivat paha selän takana - pyöräilin itkien kotiin joka päivä... Minua seurattiin koulusta kotiin, minua vainottiin, pyöräni renkaat puhkaistiin ja kun yritin lähteä kotiin koulun jälkeen, perääni huudeltiin ja minua yritettiin työntää*

pyöräni selästä pois... Neljännellä ja viidennellä luokalla tilanne eskaloitui hurjasti. Minulta vietiin kaikki rahani, kännykkäni, ja minua lukittiin vessoihin ja pukukoppeihin... mutta opettaja ei kuunnellut. Hän puolusti kiusaajiani, eikä heille tullut mitään rangaistusta. Kaikki paha jatkui vain.” Helenan kiusaaminen levittäytyi nettiin. Helenan luokkalaiset kirjoittivat Helenan Facebook-profiiliin ahdistavia viestejä ja Helena alkoi purkaa ahdistustaan ruokaan. Helenalle kehittyi syömishäiriö. ”Kiusaaminen levittäytyi myös nettiin. Kun muut luokkalaiseni tekivät Facebook -profiilit, teimme yhteisen luokkaryhmän, jossa minusta pahan puhuminen vain jatkui. Kukaan ei uskaltanut puolustaa, ja itku kurkussa jouduin nekin ällöttävät viestit äidille näyttämään. ”Tapa ittes”, ”huora”, ”valas”, ”ammu ittes jo”, ”sua ei kaipais kukaan” ja lukuisat muut viestit myöhemmin, aloin vihata itseäni ja vihata kaikkia muita ympärilläni. Viha kasvoi ja kasvoi kokoajan - purin tunteeni ruokaan. Söin päivässä niin paljon, että saatoin joskus myös oksentaa ylisyöntini takia. Minulle kehittyi BED -syömishäiriö, binge-eating disorder, joka on osa elämääni vielä nykyäänkin. Tuhlasin kaikki rahani ruokaan ja söin vain roskaruokaa joka päivä. Addiktoituin limsaan, mikä on vahingoittanut ruoansulatustani paljon ja hidastanut sitä.”

Lyydiaa kiusattiin päiväkotii-ikäisestä lähtien koko alakouluaajan. Yläkoulussa Lyydiaa ei enää kiusanneet koulukaverit vaan poikakaveri, joka oli useita vuosia vanhempi Lyydiaa. Lyydiaa haukuttiin päiväkodissa ja alakoulussa lihavaksi. Myös Lyydiaa alettiin kiusaamaan internetin välityksellä. ”Mie olin aina se luokan lihavin, inhotuin, minut jätettiin kaikista peleistä aina ulos, koska mie en tietenkään ollut painon vuoksi se kaikkein urheilullisemmän näköne ja tota muistan aina se oikeestaan ikuisesti ku öö luokan pojat oli niitä, jotka huoritteli. Minulla tuli sähköpostiinkin viestejä sitte loppupeleissä ne laitto sellaista viestiä et miks kukkaa haluaa olla sinunlaisen ihmisen kanssa ja että sie oot niin lihava, että kukkaa ei haluis kattoo siunlaista ihmistä hetkee pidempään.” Lyydia kokee, ettei hakenut apua kiusaamiseen, koska oli siihen liian ujo. Hän jäi yksin selviytymään ja sulkeutui yksin pahan olonsa kanssa. ”...kuraattorille sitä en varmaan vieny asiaa koska mie oon sen luontonen että mie olin sen verran ujo pienempänä että halusin vaan sulkeutuu siihe ommaan pahhaan olloon ja jättää niinku kaikki ulkopuolelle. En muista että olisin vieny sitä asiaa millekkää kuraattorille asti, vaikka se oli tosi pahhaa se se kiusaaminen...” Yläkouluaikana Lyydia tapasi poikaystävän, joka haukkui Lyydiaa lihavaksi ja vaati Lyydiaa laihduttamaan. ”En muista yhtää tarkallee, mutta tota poikaystävä siis sano että hä ei halluu olla miun kaa yhdessä jos en mie laihuta. Ja se muisteli just tosi paljo et minkälaista exien kanssa oli, mite ihanaa kaikki oli exien kanssa ku ne oli niin paljo laihempia ja mite baarissa on kaikki naiset niin kauniita ku ne on laihoja.” Lopulta Lyydia ja

poikaystävä erosivat ja Lyydia aloitti laihduttamaan. Lyydia sairastui syömishäiriöön. ”...ja tota sit myö erottiin jossain vaiheessa ja vois sannaoh rehellisesti että se homma sit riistäyty käsistä, et 70 kilosta johonki 42 valehtelematta laihutin kunnes sitte onneks vanhemmat puuttu siihe hommaan.”

Iisaa kiusasi alakoulussa yksi tyttö, joka oli Iisan ainoa kaveri. Iisa oli tottunut aiemmin leikkimään poikien kanssa, mutta alakoulussa pojat eivät enää huolineet tyttöjä leikkeihin. ”Naapurin pojat eivät huolineet minua leikkeihin mukaan, kouluaihana piti esittää, että tytöt ovat heistä ällöttäviä. Heillä oli nyt isojen poikien leikit, joihin ei kaivattu tyttöjä. Etsiessäni paikkaani tutustuin itseäni kahta vuotta vanhempaan tyttöön. Kyseisen tytön tapaaminen vaikutti koko peruskouluaihana. Tyttö käyttäytyi aluksi minua ja perhettäni kohtaan ylystävällisesti, kunnes kiristäminen, haukkuminen ja fyysinen kiusaaminen alkoivat. Olin liian kiltti, heikko ja myöntyväinen valittaakseni hänestä, enkä halunnut menettää ainoaa ystävääni.” Opettajan puuttuessa kiusaamiseen, tytön Iisaan kohdistama kiusaaminen päättyi hiljalleen. Iisaa alettiin kuitenkin kiusaamaan myös yläkoulussa. Iisan ulkonäköä arvosteltiin ja Iisaa haukuttiin. Iisa kirjoittaa kertomuksessaan, että tällainen kiusaaminen on yleistä ja että varmaan lähes jokainen kokee sitä jossain vaiheessa peruskouluaihana. ”Kiusaamiseni kuitenkin jatkui yläkoulussa muiden henkilöiden toimesta muun muassa ulkonäköni arvosteluna ja haukkumisena. Tällainen kiusaaminen on valitettavan yleistä ja uskon lähes jokaisen saavan siitä jossain vaiheessa peruskoulutaivaltaan osansa” Iisa kokee, ettei yläkoulussa hänen kokemansa kiusaaminen tuntunut alakoulukokemusten jälkeen kovinkaan pahalta. Kuitenkin lukiovuosina Iisa sairastui masennukseen ja syömishäiriöön. ”Alakoulun ryöpytyksestä vahvistuneena yläkouluaihanen ilkeyksien kuunteleminen ei hetkauttanut ennen lukiovuosia, jolloin sairastuin masennukseen ja syömishäiriöön. Uskon rankalla peruskoulutaustallani olleen vaikutusta perfektionismin kehittymiseen, joka lopulta johti aiemmin sosiaalisen ja iloisen nuoren naisen ahdistumiseen.”

Lien, Ron ja Bangin (2019) tekemän systemaattisen tutkimuskatsauksen ja meta-analyysin mukaan syömishäiriöstä kärsivät ovat olleet usein kiusattuja aikaisemmin elämässään verrattuna terveeseen kontrolliryhmään. Lisäksi tässä tutkimuksessa havaittiin, että syömishäiriöstä kärsivien kiusaaminen on usein kohdistunut kiusatun ulkonäköön. (Lie, Ro, Bang, 2019, 13)

5.3.4 ERILAISET

Tähän kertomukseen kuuluvat Juulian ja Kaapon tarinat. Heidän kertomustensa mukaan heitä syrjittiin, koska he erottautuivat muusta lapsiryhmästä. Molempien kertomuksesta käy ilmi, että

he tunsivat, etteivät he kuulu joukkoon. Juulian kohtaama kiusaaminen oli enemmän syrjintää ja sanallista kiusaamista. Kaapo koki sekä fyysistä, että sanallista kiusaamista. Molemmilla heistä oli myös itsetuhoisia ajatuksia kiusaamisen aikoina.

Juulia kertoo, kuinka hänellä on liikuntavamma, jonka takia häntä kiusattiin ja syrjittiin. Juulialla ei kiusaajien mukaan saanut olla ystäviä, koska vammaisen ystävä ei saanut olla. ”*Liikuntavamma niinku oikealla puolella kehoo. Se on synnynnäinen ja mäen voi sille yhtään mitään. Mä oon ainoa tälläkin tai siis tää tällä mun paikkakunnalla mä oon ainoa jolla on tällänen. Tän oikee nimi on hemiplegia..._Mua on kiusattu tän takia tosi paljon. Mua on syrjitty mulla ei ollu kave-reita tän takia. siis tieättekö kuinka ärsyttävää se on, tai siis enmä tiä onko se ärsyttävää mut siis se, että sua syrjitään sellasen jutun takia mille sä et ite voi mitään. Sua kiusataan sellasen jutun takia mille sä et voi yhtään mitään. Mä en muista ylä ala-asteelta melkeimpä mitään siis miks mua on kiusattu siis mua ei haukuttu ala-asteella mua vaan syrjittiin ja mun lähellä ei haluttu olla koska ne ihmiset jotka oli mun lähellä sai sellatei leiman et sä oot vammase ystävää.*”

Kaapo on maahanmuuttajataustainen. Hän oli tummempi ulkonäöltään kuin muut ja siitä syystä häntä haukuttiin gorillaksi ja syrjittiin. ”*skidin mua ei tykätty yhtään. mul ei ollu yhtään ystäviä. mä olin yksinäinen. mä olin yksin. Vaikka mulla oli perhe silti tunsin oloni yksinäiseksi... mä muistan kun me muutettiin j... ja asuttiin siellä 11 vuotta mua alettiin kiusaa eskarissa siis suoraan sanottuna siihen aikaan mä näytin erilaiselta, j...ssä ei ollut monta maahanmuuttajaa. Mä olin meidän ryhmän ainoa lapsi, joka oli tummempi kuin muut. Ja koska mä muutin just toisesta paikkakunnasta sinne niin tottakai jengi on silleen et kuka tää plaa plaa plaa. mua sanottiin gorillaks siihen aikaan.*”

Juulian ja Kaapon kertomuksista käy ilmi, että heitä kiusattiin koko peruskoulu-aika. Kaapoa alettiin kiusaamaan jo päiväkodissa ja kiusaaminen päättyi peruskoulun loputtua. Juulialla kiusattiin peruskoulu-aika ja vielä ammattikoulun alussa, kiusaaminen päättyi, kun kiusaajat siirtyivät eri linjalle kauppakoulussa. Juulia vaihtoi peruskoulu-aikana sisäoppilaitoksesta tavalliselle yläkoululle kiusaamisen takia, mutta kiusaaminen jatkui sielläkin. Kiusaajat vaihtuivat, mutta kiusaaminen jatkui. Kaapon kertomuksen mukaan hänen kiusaaminen muuttui yläkoulussa fyysiseksi. Kaapoa kiusattiin yläkoulussa fyysisesti ja sanallisesti. Kaapo kuvailee kokemuksiaan, kuinka häntä haukuttiin joka päivä ja hän sai kokea fyysistä väkivaltaa kerran kahdessa viikossa muiden koululaisten taholta. ”*Mut tästä lätki mun koulukiusaaminen kunnol ylä-*

asteella tän jälkeen kun mä olin ottanu tältä turpaan mä ajauduin silloin tällöin muittenkin kaa ongelmii muutki halus ottaa mun kaa yhteen. tapella mun kaa. mua hakattiin siel ihan vitukseen. Se et sua haukuttiin joka päivä mut varmaan hakattiin kerra kahteen viikkoon kerran kahes viikos Pam Pam ja mää saatoin saada pari kertaa viikoski niinku köniini.”

Juuliaa haukuttiin vammaiseksi ja jopa hänen poikaystäväänsä alettiin kiusaamaan, koska hän seurusteli Juulian kanssa. ”...ku mä aloin seurustelee niin mun poikaystävääki alettii kiusaa siitä et se seurustelee vammase kanssa...” Juulia kertoo, kuinka hän on yrittänyt itsemurhaa kiusaamisen takia, ”se on mun miten mä itse otan kiusaamisen mähän oon yrittäny tehdä itsemurhan sen takia et mua on kiusattu.” Myös Kaapo kertoo, kuinka hänellä oli itsetuhoisia ajatuksia kahdeksannella luokalla. Kaapo yritti tuolloin saada kiusaamisen loppumaan ja yritti hakea apua IRC-gallerian avulla internetissä. Hän kirjoitti, kuinka toivoi kiusaajien katoavan. Seuraavana päivänä koulussa oppilaat ja opettajat luulivat Kaapon viestin tarkoittaneen sitä, että Kaapo uhkailee koulua kouluampumisella. Tuolloin Kaapo koki, ettei hän saa apua mistään. Hän oli halunnut ilmaista pahan olonsa, mutta se kääntyikin häntä vastaan. Kaapo pohti tuolloin itsemurhaa. ”Jos joku muistaa mikä oli IRC galleria mul oli Irc-galleria ja siel oli se mun blogi tai se juttu minne voi aina kirjoittaa tekstei. Mä yks kerta kirjoitin ” Jos mul ois yksi toive mä toivoisin et mun koulukiusaajat vaan katoais” Seuraavana kouluaamuna jengi alko sanoo koulussa et mä oon kouluampuja ja mä niinku katoisin jengii et mitä vittu. Opettajat huolestu siitä et, mä nyt tuun tänne ja ammun vittu jengin. Mä oon vittu neljätoista ja mä puran sitä et jumalauta mua sattuu, mua ahdistaa mulla on vittu paha vittu olla ja opettajat puuttuu siihen et mä tuun niinku tänne ammuskelee.” Joo me ollaan tosi huolissaan nyt että sä kirjoitteleet tällaista kauheit asioita. Vittu mua koulukiusataan ja opettajat ottaa sen tolla tavalla. Mä oisin oottanut et aikuiset ihmiset ois sanonut et hei ”Okei, ketkä sua kiusaa tai et mikä tää on” mut ei E hell no, Yy niinku 14-vuotias poika mihin vittuun se pystyy. Mä halusin vaan et joku kuuntelis et mul on oikeesti paha olla. Et mä en jaksa tätä enää. Se oli eka kerta ku mä oikeesti ajattelin et mä tapan ihteni. SE oli mun ensimmäinen kerta, Tää tapahtu ku mä olin kasil.”

Juulia kuvaa kertomuksessaan, kuinka helpottavaa on olla, kun ei enää kiusata. Juulia on tuntenut kiusaamisen jälkeen sellaisia ajatuksia ja tunteita, ettei hän kehtaa liikkua ulkona tai yleisillä paikoilla ja kaupassa. ”Mä oon onnellinen oikeesti mä pääsin siitä kiusaamisest eroon. Mua ei enää kiusata ja se on varmaan ihanin tunne kun kukaan ei härnäjä sua, kukaan ei huutele sulle eikä mitään. Se on maailman ihanin tunne. Mut mä kärsin niistä sanoista sillo yläasteella. Mä kärsin niistä tosi kauan. Mä e ker...mä en siis ku mua on kiusattu niin paljo täällä mä en

kehdannu, en kehtaa edes kävellä tuolla mä en kehtaa edes mennä kauppaan. Mä oon niinku et joku huomaa, mut et ei vitsi oikeesti, mä haluun pois täältä ...”

Kaapon kohtaama kiusaaminen päättyi peruskoulun päätyttyä. Kaapon kertomuksesta käy ilmi, ettei kiusaamiseen puututtu koulun taholta enää yläkouluaikana. Kaapo kokee, ettei hän koskaan luovuttanut tai antanut periksi kiusaajille. Kaapon mielestä on tärkeää hyväksyä menneisyys ja on tärkeä uskoa tulevaisuuteen, jotta voi elää nykyisyydessä. ” *Sit kiusaaminen loppu ku mä muutin pois. Mä muutin Mäntsälään ysiluokan jälkeen. Mä tiedän mä en oo ainoa kärsii. Mä tiedän tuol on se, joka saattaa kattoo tätä videota, se kokee täysin samaa ku minä, kiusaamista joka päivä. Mut mul on teille yks asia minkä mä haluan sanoo, mua potkittiin, mua lyötiin, mua haukuttiin, nimiteltiin, mua katottiin ku alinta paskaa, mut arvatkaa mitä mä en luovuttanu. Säkää et voi luovuttaa. Sä mietit joka päivä sun syytä miks sä haluat jatkaa tätä elämää jos tää on tällaista. Kuten mä oon sanonut aina jos sä et pysty kattoo menneeseen, jos sä et pysty elää nykyisyydes, usko parempaan huomiseen.”*

5.3.5 MATIAKSEN KERTOMUS

Seuraavaksi kuvaan kertomuksen, joka on Polkinghornen mukaisesti juonellinen ja yleinen kokonaisuus, synteesi aineistosta. Narratiivisen analyysin tarkoituksena on vastata siihen, kuinka ja miksi tietty lopputulos tapahtui. Kertomus on itse keksimäni, mutta sen on tarkoitus kuvata kiusaamisen ilmiötä aineistostani käsin ja vastata tutkimuskysymyksiini.

”Matias siirtyi uuteen kouluun kolmannelle luokalle. Matiaksella ei ollut yhtään tuttua uudessa koululuokassa. Aluksi kiusaaminen alkoi nimittelynä yhden kiusaajan toimesta. Kiusaaja kokeili, miten muut luokkakaverit lähtisivät mukaan Matiaksen kiusaamiseen. Lopulta muu luokka lähti mukaan ja kaikki alkoivat nimitellä Matiasta. Matias ei saanut luokaltaan yhtään ystävää, mutta hänellä oli kavereita kotiympäristössään, nämä kävivät kuitenkin eri koulua. Matias oli sitten myös yksinäinen koulussa.

Matias alkoi vetäytymään ryhmästä nimittelyn seurauksena ja lopulta myös muut luokkakaverit alkoivat kohdella Matiasta ulkopuolisena. Matias itki iltaisin omassa huoneessaan ja oli surullinen, mutta ei kertonut kiusaamisesta kellekään. Matias alkoi jättäytyä pois koulusta ja esitti usein sairasta vanhemmilleen. Lopulta vanhemmat huolestuivat ja kysyivät Matiakselta syytä koulusta pinnaamiseen. Matias kertoi vanhemmilleen kiusaamisesta ja siitä ettei häntä otettu mukaan leikkeihin eikä paritöihin. Matiaksen vanhemmat ottivat yhteyttä opettajaan.

Opettaja ei näyttänyt olevan tietoinen Matiaksen kiusaamisesta. Opettaja oli kyllä huomannut, että Matias on hiukan etäinen ja välttelevä oppilas, mutta hän oli arvellut Matiaksen olevan ujo. Opettaja lupasi ottaa asian puheeksi. Seuraavana päivänä opettaja puhutteli koko luokkaa kiusaamisesta ja siitä, että kaikki tulisi ottaa mukaan ryhmään. Kukaan oppilaista ei tunnustanut asiaa vaan kaikki olivat sitä mieltä, että he olivat kyllä olleet valmiita ottamaan Matiaksen mukaan leikkeihin ja muuhun toimintaan. Tämän puhuttelun jälkeen Matiaksen kiusaaminen muuttui myös fyysiseksi. Matiaksen kiusaaja odotti kaveriporukan kanssa Matiasta koulun jälkeen pihalla ja he alkoivat tönähtiä Matiasta ja repiä tämän hattua pois päältä. He sanoivat, että näin käy sellaiselle, joka kertoo opettajalle.

Matias päätti tästä lähtien, ettei kerro kiusaamisesta kellekään vaan pitää kiusaamisen omana tietonaan. Matiasta kiusattiin koko alakouluajan, kiusaaminen oli nimittelyä sekä fyysistä tönähtämistä ja vaatteiden repimistä. Matiaksesta leviteltiin myös huhuja ja kännykällä kiusaajat loivat keskusteluryhmän, jossa Matiasta nimiteltiin ja arvosteltiin. Matias oli ulkopuolinen omassa luokassaan eikä saanut ystäviä koulusta. Matias tunsu itsensä arvottomaksi, mutta hänellä oli onneksi naapurissa pari ystävää, jotka auttoivat Matiasta selviytymään eteenpäin. Opettajat ja vanhemmat luulivat, että asia oli ratkennut tuolla puhuttelulla, eivätkä huomanneet Matiaksen ahdistusta.

Yläkouluun siirryttäessä Matiaksen ystävät tulivat samaan kouluun eikä Matias kokenut enää olevansa ulkopuolinen. Matiasta nimiteltiin edelleen silloin tällöin alkuperäisen kiusaajan toimesta, mutta fyysistä kiusaamista ei enää ollut. Matias huomasi, että hänen on vaikea tutustua uusiin kavereihin, koska ei luottanut helposti toisiin ihmisiin. Lisäksi Matias oli kovin kriittinen itseään kohtaan ja pohti usein, miten kuuluisi olla, että olisi hyväksytty porukassa.

Koko peruskouluajan Matias ei kertonut enää kellekään kiusaamisesta. Matiasta ei enää kiusattu jatko-opinnoissa. Matias kuitenkin koki, että kiusaaminen jätti jäljen, ja hän on ollut siitä lähtien arka ja hänen on ollut vaikea luottaa ihmisiin. Matiakselle oli välillä vaikeaa poistua kotoa ja lähteä kouluun tai muualle, missä on muita ihmisiä. Matias sairastui masennukseen lukioaikoina. Matias haki apua terveydenhoitajalta ja pääsi lääkärin juttusille. Matias sai psykoterapia-apua masennukseensa ja pääsi kertomaan koulukokemuksistaan ja kiusaamisesta terapiassa ensimmäistä kertaa toiselle ihmiselle. ”

6 POHDINTA

Tässä pohdinta luvussa on kolme alalukua. Ensimmäiseen olen kuvannut kootusti tulokset yhteenvedoksi ja vertaan saamiani tuloksia aiempiin tutkimustuloksiin. Toisessa luvussa pohdin tutkimukseni luotettavuutta sekä tutkimukseeni liittyviä eettisiä seikkoja. Kolmannessa alaluvussa kerron johtopäätöksistäni tähän tutkimukseen liittyen.

6.1 TULOSTEN YHTEENVETO

Kiusaaminen päättyi yleensä kiusattujen kertomusten mukaan siirryttäessä uuteen kouluun tai peruskoulun päättyessä kiusatun lähtiessä opiskelemaan. Neljän kertomuksen mukaan kiusaaminen päättyi, kun yläkoulu päättyi ja kiusattu lähti opiskelemaan. Yhdessä kertomuksessa kiusattu kertoo, että kun hän siirtyi ammatillisissa opinnoissa eri opintolinjalle kiusaajan kanssa, kiusaaminen päättyi. Yhden kiusatun kertomuksen mukaan kiusaaminen päättyi perheen muuttaessa uudelle paikkakunnalle, jolloin kiusattu siirtyi tuolloin uuteen kouluun. Tässä kertomuksessa kiusattu kertoo, että uudessa koulussa oppilaat vaihtuvat usein, eikä siellä kiusaamista kiusatun mukaan tällöin ilmennyt. *”Kiusaaminen ei jatkunut täällä, koska menin ... kouluun. Siellä porukka vaihtuu niin usein, ettei kaveriympyrät yleensä kestä vuotta tai paria pidempää.”* Salmivallin (2010, 31) mukaan, siitä miten kiusaaminen loppuu kouluissa, ei ole tarkkaa tietoa. Tutkimukset ovat Salmivallin mukaan kuitenkin osoittaneet, että koulukiusatun rooli on usein pysyvä ja osa kiusatuista joutuu kokemaan kiusaamista koko kouluaikansa. Tällöin kiusaaminen päättyi usein, kuten tämänkin tutkimuksen tuloksista on huomattava, silloin kun peruskoulu päättyy.

Kolmessa kertomuksessa kiusaaminen ei päättynyt koulun tai opiskelupaikan vaihtumiseen. Yhden kiusatun kertomuksen mukaan kiusaaminen päättyi, kun hän ryhtyi pitämään puoliaan ja alkoi itsekin kiusaajaksi. *”Kiusaaminen jatkui pitkälle yläasteelle ja kiusaaminen päättyi vasta kun aloin pitää puoliani sekä jossain määrin muutuinkin myös itse kiusaajaksi.”* Yhdessä kertomuksessa kiusattu kuvaa, kuinka kiusaaminen päättyi, kun hän sai poikaystävän, jota kiusaajat ihailivat. Yhdessä kertomuksessa ei tule tarkemmin ilmi, mihin kiusaaminen päättyi, vaan kiusattu kuvaa, että kiusaaminen päättyi pikkuhiljaa lukion aikana.

Vain yhdessä kertomuksessa kuvataan sitä, että kiusaaminen päättyi opettajan ja vanhempien puuttuttua kiusaamiseen. Kiusaaminen ei kuitenkaan päättynyt kiusatun kertomuksen mukaan

heti puuttumisen jälkeen, vaan vähitellen. ”*Näiden tapahtumien jälkeen kyseisen tytön toteuttama kiusaaminen loppui vähitellen.*” Mäntylän mukaan vain kolmas osa kiusaamisista, joista kouluilla on tieto, saadaan loppumaan. Usein vakavissa kiusaamistapauksissa päädytäänkin Mäntylän mukaan koulunvaihtoon tai kotiopetukseen, sillä kiusaamisen selvittäminen tai sen lopettaminen voi kestää hyvin kauan. (Hakalehto, S. 2015, 254)

Kiusattujen kertomuksista käy ilmi, että kiusatut useissa kertomuksissa hakivat aluksi apua vanhemmiltaan. Kuudessa kertomuksessa kiusattu kertoo pyytäneensä apua vanhemmiltaan ja vanhemmat ovat vieneet asian eteenpäin kouluille. Neljässä kertomuksessa kouluilta ei ole apua tullut, vaikka vanhemmat ovat ottaneet kouluun yhteyttä. Kahdessa kertomuksessa koululta asiaan on vanhempien yhteydenoton jälkeen puututtu. Toisessa näistä opettajien ja vanhempien puuttuminen auttoi lopulta, toisessa kertomuksessa ei. ”*Vanhempani eivät tienneet vielä tässä vaiheessa kiusaamisesta, mutta se selvisi äidilleni, kun olin niin usein poissa koulusta. Opettajat yrittivät tulla väliin ja pidimme yhteisiä keskusteluja kiusaajien kanssa, mutta nämä vain pahensivat asiaa. Ei ollut merkitystä oliko kiusaajien vanhemmat mukana vai eivät.*” Yhdessä kertomuksessa kiusattu kertoo, kuinka vanhemmat siirsivät kiusatun toiseen kouluun tämän pyytäessä apua vanhemmiltaan kiusaamiseen. Koulun puuttumisesta asiaan kiusattu ei kerro.

Kolmessa kertomuksessa kiusatut kertovat siitä, kuinka he pyysivät apua opettajilta, mutta opettajien puuttumisen keinot olivat tehottomia. Neljässä kertomuksessa kiusatut kertovat, kuinka he olivat aivan yksin kiusaamisen kanssa, eikä kukaan puuttunut siihen. Eräs kiusattu kirjoittaa, kuinka edes ystävät eivät puuttuneet kiusaamiseen, vaikka tiesivätkin siitä. ”*Kukaan kavereistani ei puolustanut minua, vaikka heillä oli kolme vuotta siihen aikaa eli tällaista ulkonäön haukkumista kuuntelin koko yläasteen ajan 7.-9. luokat.*”

Neljässä kertomuksessa kiusatut eivät siis kerro, olivatko kertoneet kellekään kiusaamisesta. He kirjoittavat myös, ettei kukaan puuttunut kiusaamiseen. Mäntylän ja muiden (2013) tutkimuksessa kyselyyn vastanneet kiusatut olivat yleensä kertoneet kiusaamisesta huoltajalle sekä kaverille ja opettajalle, kuitenkin suuri osa vastaajista ei ollut kertonut kiusaamisesta kenellekään. Kyselyyn vastanneista kiusatuista kolmasosa ei ollut kertonut kiusaamisesta yhdellekään aikuiselle. Mäntylän ja muiden mukaan puuttumisen kannalta on ongelmallista, jos kiusatut eivät kerro kellekään. Kiusaaminen saattaa olla tällöin muille sivullisille piilossa olevaa. Mäntylän ja muiden (2013) mukaan niissä tapauksissa, joissa kiusattu ei ollut kertonut kiusaamisesta kenellekään aikuiselle, voitiin vastauksista päätellä, että ainoastaan 16 prosentissa kiusaaminen

oli saatettu jonkun aikuisen tietoon muuten tai aikuinen oli huomannut kiusaamisen ja kiusaamiseen oli yritetty puuttua. (Kivelä ja muut, 2013, 75-76)

Neljä kiusattua ei mainitse kertomuksessaan, että olisivat saaneet kiusaamisen jälkeen apua kiusaamisesta selviytymiseen. Kaksi kiusattua kertoo, että läheiset ovat tukeneet kiusaamisen päätyttyä. Seuraavat asiat mainittiin neljässä eri kertomuksessa erikseen auttaneen kiusaamisen jälkeen selviytymiseen: usko Jumalaan, psykologian opiskelu, psykoterapia sekä tyttöystävän löytäminen ja avioituminen. Yhdessä kertomuksessa kiusattu kirjoittaa, ettei hänelle ole jäänyt kiusaamisesta mitään, mihin hän kokisi tarvinneensa apua.

Neljäs tutkimuskysymykseni oli, mitä kiusatulle tapahtui kiusaamisen jälkeen. Tutkimukseen osallistuneet kiusatut ovat eri-ikäisiä, nuorin oli kirjoitushetkellä 16 ja vanhin 54-vuotias, joten heillä voi olla hyvin erilaiset muistot siitä, mitä kiusaamisen jälkeen tapahtui. Kuvaan tässä kohtaa hiukan sitä, millaisia asioita kiusaaminen on kiusattujen kertomusten mukaan aiheuttanut heille.

Viisi kiusattua kuvaa kertomuksessaan sitä, kuinka heillä on vaikeuksia luottaa toisiin ihmisiin kiusaamisen takia ja kuinka heillä on hankaluuksia sosiaalisissa tilanteissa tutustua uusiin ihmisiin. Useissa kertomuksissa kiusatut kuvasivat olevansa arkoja sosiaalisissa tilanteissa ja heillä on ollut vaikeuksia kertoa omista asioistaan muille. Yksi kiusattu kuvaa kertomuksessaan lisäksi sitä, että hänelle on kiusaamisen myötä syntynyt pessimistinen ja kyyninen asenne asioita kohtaan. *”Saankin toisinaan läheisiltäni palautetta ajoittain esiin pyrkivästä kyynisestä, pessimistisestä asenteestani ja itsepäisyydestäni, joiden uskon kehittyneen koulukiusaamisen tuloksena. Minulle on kehittynyt sellainen asenne, että riitatilanteissa minun on hankala taipua kenenkään tahtoon. Uskon tämän johtuvan siitä, että sain peruskouluajanani nöyristelystä tarpeeksi.”*

Kolmen kiusatun kertomuksesta tulee ilmi, että kiusaaminen on vaikuttanut heidän ajatteluunsa kiusaamista kohtaan. Yksi kiusattu kuvaa, kuinka on käynyt puhumassa kiusaamisesta lapsensa koulussa. Toinen kiusattu kertoo, että seurasi tarkasti sisarensa koulunkäyntiä, ettei tätä kiusataisi ja että olisi voinut puuttua siihen heti. Toisessa kertomuksessa tulee ilmi, että kiusattu ja hänen perheensä ovat valmistautuneet siihen, että oman lapsi siirretään toiseen kouluun, jos kiusaamista hänen kohdallaan ilmenee. He ovat valinneet asuinpaikan niin, että vaihtoehtoisia kouluja on tarjolla.

Kahdessa kertomuksessa kiusatut kertovat sairastuneensa masennukseen kiusaamisesta johtuen ja lisäksi he kirjoittavat itsetuhoisuudestaan kertomuksessaan. Kolmessa kertomuksessa kiusatut kertovat itsetuhoisuudesta, itsetuhoisista ajatuksista sekä kahdessa noista kertomuksista kiusatut kertovat itsemurhayrityksistään. Neljässä kertomuksessa kuvataan oman kehon kuvan vääristyneen kiusaamisesta johtuen ja kolme heistä kirjoitti myös sairastuneensa syömishäiriöön. Myös Silbergin ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen mukaan kiusatuilla lapsilla on muita enemmän ahdistusta sosiaalisissa tilanteissa, itsetuhoisuutta, eroahdistusta, itsemurhayrityksiä. Nuorilla aikuisilla, joita oli lapsuudessa kiusattu, oli Silbergin ja muiden tutkimuksen mukaan kohonnut riski vakaviin masennuskausiin, paniikkihäiriöön ja masennukseen liittyvään itsetuhoiseen käytökseen. (Silberg ja muut, 2016)

Myös Mäntylän ja muiden (2013) kyselyn avoimissa vastauksissa kiusatut kuvasivat itsetunnon heikkouteen liittyvistä ongelmista, riittämättömyyden tunteista, sosiaalisten tilanteiden peloista ja toisaalta yksin jäämisen peloista. Kyselyyn vastanneilla kiusatuilla oli vaikeuksia solmia pysyviä ihmissuhteita sekä luottaa toisiin ihmisiin. Lisäksi Mäntylän ja muiden tutkimuksessa (2013) kiusatut vastasivat kärsineensä myöskin masennuksesta, paniikki- ja syömishäiriöistä, ahdistuneisuudesta, itsetuhoisista ajatuksista sekä itsemurhayrityksistä. (Kivelä ja muut, 2013, 30-31)

6.2 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkielmani aiheena oli koulukiusaamisen päättyminen koulukiusattujen kertomusten mukaan. Etsin koulukiusatuilta kertomuksia, joissa he olisivat vastanneet tutkimuskysymyksiini. Pääkysymykseni oli: ”Miten kiusaaminen päättyi kiusatun kertomuksen mukaan?” Ja alakysymyksiä olivat: ”Auttoiko joku kiusattua kiusaamiseen puuttumalla?”, ”Auttoiko joku kiusattua kiusaamisen aikana tai kiusaamisen päättymisen jälkeen?” sekä ”Mitä kiusatulle tapahtui kiusaamisen jälkeen?”. Mielestäni sain vastauksia tutkimuskysymyksiini tutkimusaineistoni avulla, joten tutkimus tuotti mielestäni osuvia tuloksia.

Vilma Hännisen (2015) mukaan laadullista tutkimusta ja narratiivista tutkimusta pidetään usein eettisesti arvokkaana ja sitä arvokkuutta perustellaan sillä, että narratiivisessa tutkimuksessa tutkittavien annetaan ilmaista itseään omalla äänellään ja että tutkimus kunnioittaa ihmisten ominaislaatua. Tutkittavat kokevat usein oman tarinan kertomisen palkitsevaksi ja terapeutiseksi. Tutkittavat saattavat kuitenkin tutkimusprosessin aikana yllättyä monestakin seikasta. He saattavat säikähtää sitä, että ovat paljastaneet asioita, joita eivät ehkä ole ennen paljastaneet

kellekään. Toisaalta tutkijan tulkinnat ja tarinan asettaminen tulkittavaksi objektiksi saattaa tuntua tutkittavasta loukkaavalta. Toisaalta tutkittavan tarina saattaa olla raportissa tunnistettavissa, vaikka tutkija olisi pyrkinyt anonymiteettiin. (Valli & Aaltola, 2015, s. 181)

Merja Laitisen ja Tuula Uusitalon (2008) mukaan traumatisoituneiden ihmisten on usein vaikea sanoittaa kokemuksiaan. Kokemusten mieliin palauttaminen ja muisteleminen saattaa olla henkisesti kivuliasta, jonka vuoksi niiden tutkiminen tuo monia rajoituksia tutkimusprosessiin. Traumaattinen tapahtuma on Laitisen ja Uusitalon mukaan tilanne, jossa ihminen kokee sietämätöntä pelkoa, turvattomuutta, avuttomuutta ja kauhua. Joissakin tapauksissa traumatisoituminen seuraa kasautuvista ja kertautuvista kokemuksista. (Rantala, Paananen, Salo, Laitinen, Nurmi, 2008, 107-110). Ajattelen, että kiusaaminen on traumatisoiva kokemus. Kiusaamisessa on mielestäni kyse juuri näistä kasautuvista ja kertautuvista traumaattisista kokemuksista. Olen huomannut, että kiusaamisesta kertominen on hankalaa kiusatuille. Olen saanut joitakin yhteydenottoja kiusatuilta kirjoituspyyntöni liittyen, niissä kiusatut ovat ensin luvanneet kirjoittaa minulle, mutta kirjoitelmia ei ole tullut. Luulen, että kiusatut haluaisivat kertoa tarinansa, mutta eivät sitten kuitenkaan ole siihen pystyneet. Ehkä asioiden muisteleminen on tuntunut liian ahdistavalta heistä. Olen myös jutellut erään tuttuni kanssa, jota on kiusattu yläkoulussa. Kysyin häneltä, haluaisiko hän osallistua tällaiseen tutkimukseen. Hän sanoi, että haastatteluun hän ei ainakaan osallistuisi, hänelle voisi olla kirjoittaminen helpompaa. Tiedän kuitenkin, että hän ajattelee kiusaamista vielä aikuisenakin ja kiusaaminen on vaikuttanut hänen elämänsä valintoihin. Kiusaamisella on kauaskantoiset vaikutukset kiusattuihin ja heidän elämäänsä, joten kiusaamista on mielestäni tärkeä tutkia ja narratiivinen metodi tuntui minusta sopivalta metodilta tutkia traumaattisia kokemuksia. Squirren ja muiden (2014, 91) mukaan joistakin traumaattisista tapahtumista voi tulla sensitiivinen aihe, mutta ei kuitenkaan välttämättä. Traumaattisista tapahtumista kertominen voi aiheuttaa tutkittavalle uhan ja traumatisoida tutkittavan uudestaan, mutta kertominen voi myös auttaa tutkittavaa ja sillä voi olla parantava vaikutus tutkittavaan. Tutkittavilla täytyy olla aina mahdollisuus vetäytyä pois tutkimuksesta.

Olli Mäkisen (2006, s. 114) mukaan tutkittavien henkilöiden anonymisuus lisää tutkijan vapautta. Tutkijan on helpompi käsitellä tutkimuksessaan arkojakin asioita, jos tutkimiaan henkilöitä suojaa anonymiteetti eikä hänen tarvitse pelätä aiheuttavansa haittaa heille. Se myös edistää Mäkisen mukaan tutkimuksen objektiivisuutta tekemällä arkojen ja ristiriitoja herättävien asioiden käsittelyn helpommaksi. Olen tutkimuksessa keksinyt tutkittaville pseudonimet ja lisäksi olen poistanut kaikki paikkojen nimet, jotka olivat mukana kertomuksissa säilyttääkseni tutkittavien anonymiteetin mahdollisimman tarkasti.

Mäkisen mukaan ihmisten halukkuuteen osallistua tutkimukseen vaikuttaa suuresti se, kuinka tärkeäksi he kokevat tutkimuksen. Keskeinen eettinen ongelma tutkimuksissa on se, onko moraalisesti hyväksyttävää lähestyä tutkittavia ihmisiä ja pyytää heitä osallistumaan tutkimukseen, jossa käsitellään mahdollisesti arkoja aiheita. (Mäkinen, 2006, s. 112) Eräiden tutkijoiden mukaan sosiaaliset vaikutukset sille, joka saa kertomuksen kertoa tai sille, joka kertomuksen saa kuulla voivat olla tutkimuksessa yhtä tärkeitä kuin se, millaisia tuloksia tutkimuksella saadaan aikaan. (Squirre, 2014, s. 80-91) Tutkielmassani tutkimukseen osallistuvat on etsitty internetistä keskustelupalstojen kautta ja he ovat vapaaehtoisesti kirjoittaneet minulle kertomuksensa. Lisäksi olen pyytänyt kolmelta Youtube:n kautta videonsa julkiseksi toimittaneelta videobloggajalta luvan käyttää heidän videotaan tutkimuksessa, heillä on ollut oikeus vastata kielteisesti pyyntööni.

Iris Aaltion ja Anu Puusan mukaan laadullisessa tutkimuksessa validiteetti tarkoittaa sitä, että kuinka eheä tutkimuksen kohteeksi määritelty ilmiö on. Tutkimus voi lisätä ymmärrystä ilmiöstä, tarkentaa ja tehdä näkyväksi sen luonnetta. Aaltion ja Puusan mukaan laadullinen tutkimus pystyy huomioimaan ilmiön monimuotoisuuden. Mielestäni tutkielmani lisää ymmärrystä kiusaamisesta, siihen puuttumisesta sekä mitä kiusatuille tapahtui kiusaamisen jälkeen. Tutkielmani tulosten mukaan kiusaamiseen puuttuminen on ollut varsin tehotonta tutkimukseen osallistuneiden kiusattujen kertomusten mukaan. Tutkielmani tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä tutkielman otos on pieni 13 kertomusta. Yleistettävämmän tuloksen olisi voinut saada, jos tutkimuksen otos olisi paljon suurempi. Silloin olisi tullut paremmin kyseeseen kvantitatiivinen kyselytutkimus. Halusin kuitenkin saada tutkittavien äänen enemmän kuuluviin kuin kyselytutkimuksessa mielestäni olisi voinut saada. Aaltion ja Puusan mukaan, vaikka tutkimus ei päädy yleistettävään tietoon, se voi kuitenkin olla osuvaa ja hyödyllistä sekä lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti, 2011, s. 155-157)

Tutkimusta arvioitaessa laadullisessa tutkimuksessa käytetään siirrettävyyden ideaa. Voisivatko tutkimustulokset olla mahdollisia toisessa tutkimusympäristössä ja voitaisiinko aihetta tutkia uudelleen ja päätyä samankaltaisiin lopputulemiin. (Puusa & Juuti, 2011, s. 155-157) Tutkielmani kirjoituspyynnössä pyysin tutkittavia kirjoittamaan omista kiusaamisen kokemuksestaan. Kirjoituspyyntöön vastanneet olivat hyvin eri-ikäisiä 16-54-vuotiaita kirjoitushetkellä, joten heidän kokemuksensa ovat hyvin eri aikakausilta Suomen kouluissa. Olisikin mielenkiintoista tehdä tutkimus nykypäivän kouluista ja saada tietoa, miten puuttuminen tällä hetkellä kouluissamme tapahtuu.

Sisäisen validiteetin vaatimusten huomioonottaminen laadullisessa tutkimuksessa merkitsee tutkimuksen päättelyketjujen läpivalaisua. Aineiston analyysin kuvauksessa on pyrittävä yksityiskohtaisuuteen ja perusteluihin. Tavallisin tapa on sisällyttää raporttiin lainauksia aineistosta, jotta lukija pystyisi seuraamaan päättelyketjun etenemistä. (Puusa & Juuti, 2011, s. 159-161) Olen ottanut mielestäni raporttiin runsaasti lainauksia aineistosta, jotta lukija voi päätellä miksi olen tehnyt tietyt johtopäätökset. Olen rakentanut tulokset osion niin, että ensin on runsaasti lainauksia aineistosta ja lopuksi olen tehnyt yhteenvedon. Yhteenvedon tarkoituksena on selkeyttää lukijalle tuloksia aineistosta. Lisäksi olen pyrkinyt tutkimusraportin eri vaiheissa kirjoittamaan auki eri päätelmiäni ja valintojani, mikä lisäisi tutkielmani sisäistä validiteettia.

Aaltion ja Puusan mukaan narratiivisessa tutkimuksessa ei objektiivisuuden sellaisenaan pyritä, vaan tulkinta perustuu kertomusten ympärille ja tutkijan tulkintaviitekehys on siinä oleellinen. Narratiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tutkimusmenetelmän subjektiivinen ja henkilökohtaiseen kokemukseen perustuva näkökulma. Kertomukseen vaikuttavat kirjoittajan persoona, identiteetti sekä hänen tietonsa ja taitonsa. Lisäksi kertomuksessa näkyvät tutkittavan kulttuuri, asenteet, arvot ja aikaisemmat kokemukset. Narratiivisessa tutkimuksessa onkin tärkeää uskottavuus, eikä sen sijaan yleistettävyys, reliabiliteetti tai validiteetti. (Puusa & Juuti, 2011, s. 163-165) Kohosen mukaan narratiivisen tutkimuksen tavoitteena on todentuntuisuus sekä johdonmukaisuus, että uskottavuus. Todentuntu perustuu siihen, että kertomus puhuttelee lukijaa tai kuulijaa tunne tasolla. Tutkijan tulkinta on yksi versio totuudesta. Samat tapahtumat voitaisiin kertoa eri tavoin ja eri näkökulmasta. (Puusa & Juuti, 2011, s. 197) Lisäksi tutkijan tulkintaan vaikuttaa tutkijan esitieto tutkittavasta aiheesta, objektiivisuus on ainoastaan tieteen ihanne ja tavoite. (Puusa & Juuti, 2011, s. 159) Olen johdannossa kuvannut omia kokemuksiani kiusaamisesta omasta kouluhistoriastani. Omat kokemukset ovat vaikuttaneet aiheen valintaan, sillä omiin kokemuksiini ja yleiseen keskusteluun ystävien ja tuttavien kanssa sekä yhteiskunnalliseen keskusteluun pohjautuen, olen kokenut tämän aiheen tutkimisen tarpeelliseksi. Tutkielman tekemisen myötä oma tietämys tutkittavasta aiheesta kasvoi, syventyi ja muuttui avarammaksi. Tähän vaikuttivat tutkimuksen teoriataustaan perehtyminen sekä aineistoon tutustuminen. Olen pyrkinyt tutkielmassani olemaan mahdollisimman objektiivinen, enkä usko, että esitietoni on vaikuttanut lopulliseen raporttiin kovin paljon. Uskon, että tietämykseni lisääntyessä pystyin myös tutkimaan aihetta objektiivisemmin.

6.3 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tutkielmani toteutus kesti pitkän aikaa. Tutkielmani muuttui prosessin myötä myös jonkin verran. Tutkimusaineistoa oli aluksi kovin vaikea saada ja tutkimusseminaari auttoi siinä. Aineisto tuli aika nopeasti sen jälkeen, kun olin laittanut kirjoitelmapyyynnön Facebookin kahdelle palstalle. Aineistoa olisi varmaankin voinut tulla enemmänkin, jos olisin laittanut kirjoitelmapyyntöni useammalle keskustelupalstalle Facebookissa. Ajattelin kuitenkin, että sain sopivan määrän aineistoa ensimmäistä tutkimustani varten. Tutkimuskysymykset ovat hiukan muotoutuneet prosessin aikana. Aluksi keskityin kysymykseen kiusaamisen päättymisestä, mutta lopuksi otin mukaan myös lisää tutkimuskysymyksiä, koska huomasin, että aineistossa on enemmänkin aiheita tutkia. Tutkielmani aihe on ollut koko ajan läsnä elämässäni koko prosessin ajan, olen seurannut yleistä keskustelua kiusaamista tavallista intensiivisemmin ja olen keskustellut aiheesta paljon ystävien ja tuttavien kanssa. Uskon, että tämä on vaikuttanut myös tutkimuksen kulkuun jollakin tavalla, välillä olen tehnyt tutkielmaa intensiivisesti ja välillä tutkimus on ollut hiukan taustalla.

Tutkimukseni oli ensimmäinen näin laaja tutkimus, jonka olen toteuttanut. Olin aiemmin tehnyt myös empiirisen kandiditutkimuksen opiskellessani lastentarhanopettajaksi Savonlinnassa. Tuolloin tein kandidityön opiskelukaverin kanssa. Nyt halusin toteuttaa tämän työn yksin. Luulen, että jos olisin toteuttanut tämän parityönä tämä olisi ollut valmis jo aiemmin. Yksin toteuttaessa aikaa menee kauemmin, mutta toisaalta halusin tehdä tämän yksin, koska halusin tehdä kaikki tutkimusvalinnat itsenäisesti. Tutkielmasta tuli näin enemmän minun oma oppimisprosessi ja minun näköiseni.

Kiusaaminen oli tutkimukseen osallistuneiden kiusattujen kertomusten mukaan pitkäkestoista ja loppui yleensä siirryttäessä uuteen kouluun tai peruskoulun päättyessä. Vain muutamassa kertomuksessa mainitaan, että kiusaamiseen olisi puututtu koulun tai vanhempien taholta. Jos vanhemmat olivat pyytäneet koululta puuttumista, vain kahdessa tapauksessa koululta oli puututtu ja yhdessä näistä kahdesta puuttuminen oli lopulta lopettanut kiusaamisen. Usein kiusatut eivät ole kertoneet kiusaamisesta kellekään tai ovat lopettaneet kertomisen, kun eivät ole saaneet apua. Myös Rigby (2010, s.25) sekä Mäntylän ja muiden (2013) tutkimuksissa mainittiin, että kiusatut jättävät kertomatta kiusaamisesta, jos kokevat, etteivät saa apua aikuisilta kiusaamiseen puuttumiseen.

Tutkielmani osallistuneiden kiusattujen kertomuksista ei tule ilmi mitään kiusaamisen puuttumisen interventiomallia, jota olisi kouluissa ollut käytössä. Osaksi tämä johtuu siitä, että monet

interventiomallit ovat suhteellisen uusia, eikä niitä ole ollut vielä käytössä vielä tutkittavien kouluissa. Nuorempien tutkittavien kouluaikana on saattanut olla jo esimerkiksi KiVa-ohjelma käytössä joissakin Suomen kouluissa. Tutkittavat eivät kuitenkaan mainitse niistä kertomuksissaan. Olisikin mielenkiintoista tehdä sama tutkimus nuoremmille, joilla on kokemusta Suomessa käytetyistä interventiomalleista ja niiden käytöstä kouluissa.

Tutkimuksen tekemisen myötä näkökulmani kiusaamisen puuttumiseen ja kiusaamisen syihin muuttui. Ajattelin ennen, että kiusaaminen on kiusaajan syy ja että kiusaajassa on jotakin vikaa, kun hän kiusaa. Tutkimukseen liittyvään teoriataustaan tutustuessani ja erityisesti Robin May Schottin näkemykseen sisäänpääsyn ja poissulkemisen sosiaalisesta dynamiikasta, joka on keskeistä ryhmille, näkemykseni muuttui. Tätä dynamiikkaa ei voida kokonaan ryhmistä poistaa, vaikka se aiheuttaakin ahdistusta ryhmän jäsenille. Muutokset ryhmässä sisäänpääsyn ja poissulkemisen välillä tapahtuu usein, eikä nämä paikat ryhmässä ole muuttumattomia. Kiusaaminen tutkimukseni tutkittavien kohdalla ja Schottin teoriaa jäsenellen on sitä, kun ulkopuolisen paikasta on tullut näille kiusatuille pysyvä tila. Kun yksilö joutuu systemaattisesti ulkopuoliseksi pitkäksi aikaa, kokemusta voidaan verrata psyykkiseen kidutukseen (Schott & Sondergaard, 2014, s. 44) Schottin teoriasta opin, että kiusaaminen on aivan tavallisissa ryhmässä ilmenevää sosiaalista dynamiikkaa. Oppilaat taistelevat paikastaan ryhmässä ja osa saa valtaa ja osa suljetaan pois ryhmästä. Jos joku joutuu pitkäksi aikaa ryhmän ulkopuolelle tai alistetuksi ryhmässä on se tämän yksilön kasvun, turvallisuuden ja kehityksen kannalta väärin. Miten tällaiseen tulisi puuttua koulujen taholta, jos toiminta on ihan normaalia ihmisten välistä käytöstä kuten Schott väittää. Schott (2014) väittää, että mitä vahvempi muodollinen ryhmä on, sitä helpommin ja nopeammin joku poissuljetaan sen ryhmän ulkopuolelle. Schottin mukaan olisikin ehkä tärkeämpi vahvistaa niitä epämuodollisia ryhmiä, joihin oppilaat kuuluvat, kuten harrastuksiin tai yhteisiin kiinnostuksen kohteisiin liittyvät ryhmät. Myös Pörhölä ajattelee näin. (Pörhölä, 2009, s. 88)

Kiusaamisen ehkäisyssä onkin tärkeää toimiva pedagogiikka sekä kouluympäristö. Monet tutkijat kuten Schott, Huuki ja Hamarus peräänkuuluttavat sitä, että opettajien ja vanhempien tulisi tarkkailla ja ymmärtää se sosiaalisen elämän monimutkainen prosessi, jossa oppilaat kouluissa elävät, jotta heitä voitaisiin auttaa ja kiusaamiseen puuttua mahdollisimman aikaisin ja tehokkaasti. (Hamarus & Kaikkonen, 2008, s.341-343, Huuki, 2010, s.82, Schott & Sondergaard 2014, s.45-46)

7 LÄHTEET

- Andrews, M., Andrews, M., Squire, C., Tamboukou, M., Patterson, W., Phoenix, A., . . .
Gready, P. (2008). *Doing narrative research*. London: Sage. Retrieved from
<https://oula.finna.fi/Record/oula.1043732>
- Autio, M., Autio, M., Eräranta, K., & Myllyniemi, S. (2008). *Polarisoitua nuoruus?*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto : Nuorisoasiain neuvottelukunta : Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1007728>
- Bruner, J. S., & Bruner, J. S. (1986). *Actual minds, possible worlds* Retrieved from
<https://oula.finna.fi/Record/nelli28.1000000000786727>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design : Choosing among five approaches* (2nd ed ed.). Thousand Oaks: Sage Publications. Retrieved from
<https://oula.finna.fi/Record/oula.1007828>
- Denzin, N. K., Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2013). *Collecting and interpreting qualitative materials* (4. ed ed.). Los Angeles: Sage. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1208144>
- Ellonen, N., Ellonen, N., Kääriäinen, J., Salmi, V., & Sariola, H. (2008). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset : Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta*. Tampere : Helsinki: Poliisiammattikorkeakoulu ; Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1033854>

Flannery, D. J., Todres, J., Bradshaw, C. P., Amar, A. F., Graham, S., Hatzenbuehler, M., . . .

Rivara, F. (2016). Bullying prevention: A summary of the report of the national academies of sciences, engineering, and medicine: Committee on the biological and psychosocial effects of peer victimization: Lessons for bullying prevention. *Prevention Science*, 17(8), 1044-1053. doi:10.1007/s11121-016-0722-8

Gellin, M. (2011). *Sovittelu koulussa*. Jyväskylä: PS-kustannus. Retrieved from

<https://oula.finna.fi/Record/oula.1159341>

Gellin, M., & Johansson J., VERSO-ohjelman tilastoraportti 2017 OSA 1 Lähtökohdat ja koulustoiminnan toteutumien ja palautteet <http://sovittelu.com/vertaissovittelu/wp-content/uploads/2019/02/VERSO-ohjelman-tilastoraportti-2017-osa-1.pdf>

Viitattu 21.12.2018

Gellin, M., & Johansson J., VERSO-ohjelman tilastoraportti 2017 OSA 2 Toiminta kentällä ja toiminnan palautteet <http://sovittelu.com/vertaissovittelu/wp-content/uploads/2019/02/VERSO-ohjelman-tilastoraportti-2017-osa-2.pdf>

Viitattu 21.12.2018

Hakalehto, S. (2015). *Lapsen oikeudet koulussa*. [Helsinki]: Kauppakamari.

Halme N., Hedman L., Ikonen R. ja Rajala R., (2018). Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Helsinki. Terveystieteiden tutkimuskeskus. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN_ISBN_978-952-343-115-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Viitattu 12.1.2019

Hamarus, P., & Kaikkonen, P. (2008). School bullying as a creator of pupil peer pressure.

Educational Research, 50(4), 333-345. doi:10.1080/00131880802499779

Hamarus, P. (2008). *Koulukiusaaminen: Huomaa, puutu, ehkäise*. Helsinki: Kirjapaja. Retrieved from

<https://oula.finna.fi/Record/oula.1023193>

- Hamarus, P. (2012). *Haukku haavan tekee : Puututaan yhdessä kiusaamiseen*. Jyväskylä: PS-kustannus. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1198121>
- Hatch, J. A., Hatch, J. A., Wisniewski, R., Blumenfeld-Jones, D., Polkinghorne, D. E., Emihovich, C., . . . Munro, P. (1995). *Life history and narrative*. London: Falmer Press. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.449913>
- Holstein, J. A., Holstein, J. A., & Gubrium, J. F. (2012). *Varieties of narrative analysis*. Los Angeles: Sage. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1175903>
- Huuki, T. (2010c). *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa* Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1102712>
- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Marttunen, M., Rimpelä, A., & Rantanen, P. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: School survey. *British Medical Journal*, 319(7206), 348-351.
- KiVa-koulu <http://www.kivakoulu.fi/>
- Kärnä, A. (2012). *Effectiveness of the KiVa antibullying program* Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1190173>
- Lereya, S. T., Copeland, W. E., Costello, E. J., & Wolke, D. (2015). Adult mental health consequences of peer bullying and maltreatment in childhood: Two cohorts in two countries. *The Lancet Psychiatry*, 2(6), 524-531. doi:10.1016/S2215-0366(15)00165-0
- Lie, S. Ø, Rø, Ø, & Bang, L. (2019). Is bullying and teasing associated with eating disorders? A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Eating Disorders*, doi:10.1002/eat.23035

Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R., & Zilber, T. (1998). *Narrative research : Reading, analysis and interpretation*. Thousand Oaks, Calif. ; London: SAGE. Retrieved from

<https://oula.finna.fi/Record/oula.1115237>

Mäkinen, O. (2006). *Tutkimuseetiikan ABC*. Helsinki: Tammi. Retrieved from

<https://oula.finna.fi/Record/oula.943535>

Mäntylä, N., Mäntylä, N., Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S., & Perttola, L. (2013). *Pelastakaa koulukiusattu! : Koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa*. Helsinki: KAKS - Kunnallisan kehittämissäätiö. Retrieved from

<https://oula.finna.fi/Record/oula.1206982>

Olweus, D., & Mäkelä, M. (1992). *Kiusaaminen koulussa*. Helsingissä: Otava. Retrieved from

<https://oula.finna.fi/Record/oula.238815>

Perusopetuksen opiskeluhuollon tilannekuva 2017 – Yhdenvertaisuus haasteena sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä työssä http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135219/TuTi_Opiskeluhoollon%20tilannekuva_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Perusopetuslaki 21.8.1998/628 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#a30.12.2013-1263> Viitattu 2.3.2019

Puusa, A., Puusa, A., & Juuti, P. (2011). *Menetelmäviidakon raivaajat : Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: JTO. Retrieved from

<https://oula.finna.fi/Record/oula.1149710>

Pörhölä, M., (2009). Kiusaamiskokemukset yhteisöön kiinnittymisen esteenä.

https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22853/Prologi2009_84-89_esitelma_Porhola.pdf?sequence=1 Viitattu 25.3.2019

Rantala, T., Rantala, T., Paananen, S., Salo, U., Laitinen, M., Uusitalo, T., . . . Nurmi, K. E. (2008). *Narratiivikirja : Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1041607>

Repo, L. (2015). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy* (2., uud. p. ed.). Jyväskylä: PS-Kustannus. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1453029>

Rigby, K. (2010). *Bullying interventions in schools : Six basic approaches* ACER Press. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/nelli28.2670000000039992>

Salmivalli, C. (2010). *Koulukiusaamiseen puuttuminen : Kohti tehokkaita toimintamalleja* (2. uud. p. ed.). Jyväskylä: PS-kustannus. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1081572>

Saloviita, T., Saloviita, T., Lehti, S., Reinikainen, E., Sigfrids, A., Salo, P., . . . Leino, S. (2009). *Meidän koulu : Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen*. Jyväskylä: PS-kustannus. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1062348>

Schott, R. M. & Søndergaard, D. M. (2014). *School bullying: New theories in context*. Cambridge: Cambridge University Press.

Silberg, J. L., Copeland, W., Linker, J., Moore, A. A., Roberson-Nay, R., & York, T. P. (2016). Psychiatric outcomes of bullying victimization: A study of discordant monozygotic twins. *Psychological Medicine*, 46(9), 1875-1883.

doi:10.1017/S0033291716000362

- Silva, J. L., Oliveira, W. A., Mello, F. C. M., Andrade, L. S., Bazon, M. R., & Silva, M. A. I. (2017). Anti-bullying interventions in schools: A systematic literature review. *Ciencia E Saude Coletiva*, 22(7), 2329-2340. doi:10.1590/1413-81232017227.16242015
- Smith, P. K., & Smith, P. K. (1999). *The nature of school bullying : A cross-national perspective*. London: Routledge. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.613376>
- Smith, P. K. (2014). *Understanding school bullying : Its nature & prevention strategies*. London: Sage. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1432811>
- Squire, C., & Squire, C. (2014). *What is narrative research?*. London: Bloomsbury. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1399392>
- Sullivan, K. (2011). *The anti-bullying handbook* (2. ed. ed.). Los Angeles: SAGE. Retrieved from <https://oula.linneanet.fi/vwebv/holdingsInfo?bibId=1120588>
- Sveinsdottir, V., Eriksen, H. R., Baste, V., Hetland, J., & Reme, S. E. (2018). Young adults at risk of early work disability: Who are they? 11 medical and health sciences 1117 public health and health services 17 psychology and cognitive sciences 1701 psychology. *BMC Public Health*, 18(1) doi:10.1186/s12889-018-6095-0
- Takizawa, R., Maughan, B., & Arseneault, L. (2014). Adult health outcomes of childhood bullying victimization: Evidence from a five-decade longitudinal british birth cohort. *Ajp*, 171(7), 777-784. doi:10.1176/appi.ajp.2014.13101401 Viitattu 5.11.2018
- THL: Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksia: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asi-antuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/tapaturmat-ja-vakivalta> (Viitattu 1.11.2016)

Tynjälä, P., Tynjälä, P., Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R., Puolimatka, T., Holma, K., . . .

Malinen, A. (2005). *Konstruktivismi ja realismi*. Helsinki: Kansanvalistusseura. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.874734>

Valli, R., Valli, R., & Aaltola, J. (2015). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (4. uud. p. ed.). Jyväskylä: PS-kustannus. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1432883>

Volk, A. A., Dane, A. V., & Marini, Z. A. (2014). *What is bullying? A theoretical redefinition* doi:9443/10.1016/j.dr.2014.09.001

Volk, A. A., Veenstra, R., & Espelage, D. L. (2017). *So you want to study bullying? recommendations to enhance the validity, transparency, and compatibility of bullying research* doi:9443/10.1016/j.avb.2017.07.003

YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista 60/1991 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 Viitattu 4.3.2019

Liite 1

Kirjoituspyyntö

Hei!

Olen kasvatustieteiden opiskelija Oulun Yliopistosta. Olen tekemässä pro gradu-tutkielmaani aiheesta koulukiusaamisen päätyminen. Haluan antaa tutkielmassani äänen kiusatuille. Toivoisinkin kiusatuilta tarinoita omista kiusaamisen kokemuksista. Haluaisitko sinä kirjoittaa minulle tarinasi?

Toivoisin, että olisit kirjoitushetkellä yli 15-vuotias, yläikärajaa ei ole. Liitä kirjoitelmaasi ikäsi sekä sukupuolesi. Kirjoitelmien pituutta tai muotoa ei ole rajattu. Kirjoitelmat käsitellään anonyymisti ja ehdottoman luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain tutkimustarkoitukseen.

Voit kirjoittaa kiusaamisen kokemuksista vapaasti, mutta voit myös käyttää seuraavia apukysymyksiä apuna. Milloin ja miten kiusaaminen alkoi? Auttoiko joku sinua päättämään kiusaamisen? Pyysitkö apua opettajilta, vanhemmilta, luokkatovereilta tai joltakin muulta taholta? Kuinka kiusaaminen päättyi? Saitko kiusaamisen jälkeen apua?

Kirjoitelmat voi palauttaa sähköpostiini

saija.martikainen@student oulu.fi

Jos haluat kirjoittaa tavallisella kirjeellä, voit kysyä osoitettani sähköpostilla.

Kiitos tutkimusavusta!

Saija Martikainen